

สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Language Institute and Global Affairs, Chiang Rai Rajabhat University

มังรายสาร Mangrai Saan

Journal of Humanities and Social Sciences

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)
Vol. 10 No. 1 (January - June 2022)

ISSN Print : 2672 - 9113

ISSN Online : 2673 - 0170

จากบรรณาธิการ

วารสารมังรายสาร Mangrai Saan Journal of Humanities and Social Sciences เป็นวารสารที่จัดอยู่ในกลุ่มฐาน 3 ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai - Journal Citation Index Center : TCI) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทยุทธศาสตร์ และบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลธรรม ศาสนาและวัฒนธรรม หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเผยแพร่ผลงานวิชาการให้แก่อาจารย์ นักศึกษา และนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 1 ปีที่ 10 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2565 ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง มีเนื้อหาทางด้านคติชน ความเชื่อ และการวิเคราะห์ทฤษฎี โดยใช้ทฤษฎีทางวรรณกรรม และบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง มีเนื้อหาทางด้านการจัดการเรียนการสอน ในมุมมองของการศึกษาวรรณกรรมภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์อิทธิพลของวรรณคดีที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์

กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากบทความที่น่าสนใจ สามารถนำไปต่อยอดทางด้านวิชาการต่อไป และขอประชาสัมพันธ์สำหรับท่านที่มีบทความวิจัย หรือบทความวิชาการ กองบรรณาธิการฯ ขอเชิญชวนส่งบทความเสนอพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารมังรายสารในฉบับต่อ ๆ ไป

บรรณาธิการ

มิถุนายน 2565

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก Fait and Rituals of Ghost Raising Adopted by Karen People at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province ชยานิน บุญส่งศักดิ์, หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น, อุไรวรรณ สิงห์ทอง, ฉิยุน เจียง Chayanin Boonsongsak, Neungreuthai Meungyen, Uraiwan Singthong, Qiyun Jiang	1
ความตระหนักในคุณค่าและทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี (หลักสูตรนานาชาติ) Awareness of the Value and Attitude towards the Learning of Literature in English of Undergraduate Students (International Program) ปรียาภา วังมณี Preeyapha Wangmanee	15
พระราชนิพนธ์เรื่อง อีเหนา: อิทธิพลที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์ The Royal Literature Enau: Its Impact on Thai Vocal Music พิลาสิณี อินทร์พุง, สุภาวดี เพชรเกตุ, ชยานิน บุญส่งศักดิ์, จักรภพ เอี่ยมตะนุช Philasinee Inpayung, Supawadee Petket, Chayanin Boonsongsak, Jakrabhop lamdanush	33
เศรษฐกิจศาสตร์ เพศสถานะ และชายขอบ: จุดเริ่มต้นและทางออก ในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์ Economics, Gender and the marginal people: Causes and Solutions in Leaudkhon Khonjang by Ruethaiwan Wongsirasawat อนัญญา วารีสอาด Ananya Warisa-aad	49
อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายของจุฬามณี The Ideologies of Being a Good Child in Chulamanee's Novels อัศวินท์ ทบดำน, สุภาวดี เพชรเกตุ, ชยานิน บุญส่งศักดิ์ Aukkarawin Tobdan, Supawadee Petket, Chayanin Boonsongsak	65

ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก

ชญานิน บุญสงค์ศักดิ์

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

cchayanine@gmail.com

หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น

อาจารย์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

neungreuthaim@gmail.com

อุไรวรรณ สิงห์ทอง

อาจารย์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

auriwan_s@hotmail.com

ฉิยุณ เจียง

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มหาวิทยาลัยชนชาติกวางสี

291742074@qq.com

รับบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2565

แก้ไขบทความ: 19 มีนาคม 2565

ตอบรับบทความ: 8 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก โดยศึกษา 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ 2) เพื่อศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ผลการวิจัยพบว่าสภาพวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และยังคงมีเชื่อความความศรัทธาต่อสิ่งแวดลอมที่มีอยู่รอบตัวที่มีฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผี จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ พบว่า

ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผี ประกอบด้วย ความเชื่อที่เกี่ยวกับการกำหนดฤกษ์ยาม ความเชื่อที่เกี่ยวกับน้ำ ความเชื่อที่เกี่ยวกับผี และความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี แม้สภาพสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป และอิทธิพลทางศาสนาเข้ามาในชุมชน แต่การสืบทอดความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงยังคงปรากฏอยู่ นอกจากนี้จากการศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผี 3 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมหลั่ท๊อบ (เลี้ยงผีฝ่าย) พิธีกรรมสะะจี (เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหลั่เกลาะ (เลี้ยงผีไร่) พิธีกรรมเหล่านี้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยความเชื่อและความศรัทธาต่อธรรมชาติ การแสดงออกด้วยการเคารพ การกราบไหว้บูชาต่อผี การอ่อนน้อมและร้องขอ เพื่อให้ผีประทานความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่าการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีฝังลึกในรากเหง้าของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋ออย่างเหนียวแน่น

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรมเลี้ยงผี, กะเหรี่ยง

**Faith in Ghost Raising Adopted by Karen People at
Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District,
Mae Sot District, Tak Province**

Chayanin Boonsongsak

Lecturer

Thai Department, Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

cchayanine@gmail.com

Nuengreuthai Meungyen

Lecturer

Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University

neungreuthaim@gmail.com

Uriwan Singthong

Lecturer

Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University

auriwan_s@hotmail.com

Qiyun Jiang

Lecturer

Department of Thai, School of Southeast Asian Studies,

Guangxi University of Nationalities

291742074@qq.com

Received: February 2, 2022

Revised: March 19, 2022

Accepted: April 8, 2022

Abstract

This article aims to study the ghost raising rituals, including transmission of the faith that is closely involving with the way of life of Karen people living at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province. The purpose of this study therefore can be broken into 2 parts, namely 1) the belief and 2) the rituals.

The study reveals that the Karen people are surrounded by nature. They have animistic faith in encompassing environment as holy sacred objects. This belief can be seen from 3 ghost raising rituals, namely Lue-Thee-Bo /*lu̯:klɔ̯*/ ritual (Dam ghosts), Sae-Ji /*sɛ̯:ji̯*/ ritual (Field ghosts), and Lue-Klor /*lu̯:thi:bɔ̯*/ ritual (Plantation ghosts). These rituals have long been being succeeded with high respect on nature. The tribal people express their faith by worshipping natural ghosts and pleading for abundance in their agricultural activities. Moreover, the belief also associates with auspicious occasion, water spirit of water, the existence of ghosts, and ceremonial items. Even though social situations have been changed, and religions have influenced the community, the rituals still exist. This indicated that the belief and rituals of ghost raising are deeply and firmly rooted in the Karen community at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province.

Keywords: spiritual belief, Ghost raising, Karen ethic

บทนำ (Introduction)

กะเหรี่ยงหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปกาเกอญอ” เป็นชนกลุ่มน้อยที่จัดอยู่ในตระกูลทิเบต-พม่า ชาวกะเหรี่ยงได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน หลังจากที่เกิดการสู้รบระหว่างพม่าและรัฐกะเหรี่ยง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอพยพหนีสงครามเข้ามาอาศัยอยู่ตามพรมแดนไทย – พม่า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2553, หน้า 6) นอกจากนี้ ไพสิฐ พาณิษฐ์กุลและคณะ (2559, หน้า 1) อธิบายเพิ่มเติมว่า คนกะเหรี่ยง หรือ “ปกาเกอญอ” ซึ่งมีความหมายว่า “คน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย สันนิษฐานว่าอพยพเคลื่อนย้ายมาจากบริเวณแถบมองโกเลียเข้าสู่พื้นที่ประเทศไทย ช่วงกลางหรือตอนปลายศตวรรษที่ 19 หรือในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีวิถีความเชื่อ วัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นชัด โดยข้อมูลจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปี 2547 พบว่ามีชุมชนกะเหรี่ยงอยู่ประมาณ 1,912 หมู่บ้าน/ชุมชน มีจำนวนประชากร 438,131 คน โดยกระจายตัวอยู่ในแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ตาก สุโขทัยแพร่ กำแพงเพชร อุทัยธานี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสุพรรณบุรี โดยพบมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตากตามลำดับ สามารถแบ่งชาวกะเหรี่ยงออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงตองสุ และกะเหรี่ยงคยา ลักษณะสังคมของชาวกะเหรี่ยงไม่เป็นกลุ่มชนเร่ร่อน มักสร้างบ้านเรือนแบบถาวร นิยมสร้างบ้านยกสูง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าว เพื่อบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังเป็นกลุ่มชนชาติที่มีเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่มของตนเอง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2553, หน้า 6)

กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง คือ เมื่อชาวกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ถิ่นใด ก็ตามจะลงหลักปักฐานในถิ่นนั้นดังที่ สมัย สุทธิธรรม (2541, หน้า 18) อธิบายเพิ่มเติมว่า “เมื่อชาวกะเหรี่ยงได้ตั้งหมู่บ้านแล้วก็จะไม่อพยพร่อนเร่ไปไหนอีก ซึ่งแตกต่างกับชาวเผ่าอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากกะเหรี่ยงจะทำนา ควบคู่ไปกับการทำไร่ในระบบหมุนเวียนและถือได้ว่ากะเหรี่ยงเป็นชาวเขาที่รู้จักอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารมากที่สุด” นอกจากนี้ หทัยรัตน์ ทับพร (2559, หน้า 69) ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ รวมทั้งความเชื่อในเรื่องการเคารพธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังมีพิธีไหว้ผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีตอย อีกด้วย ด้วยเหตุที่ชาวกะเหรี่ยงมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับธรรมชาติในวิถีชีวิตตลอดเวลาชาวกะเหรี่ยงมีการประกอบพิธีกรรมและประเพณีในการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย เช่น ในพิธีกรรม การเลี้ยงผีบวงสรวงดวงวิญญาณ ด้วยการต้มเหล้า ฆ่าไก่แกง และมัดมือผู้ร่วมพิธีด้วยฝ้ายดิบ ซึ่งเกี่ยวโยงกับประเพณีปีใหม่ โดยหัวหน้าหมู่บ้านจะเป็นผู้ระบุวันล่วงหน้า แต่ละหมู่บ้านจะมีปีใหม่แต่ละปีไม่ตรงกัน เพราะเป็นพิธีที่หมายถึงการเริ่มต้นของฤดูกาลการเกษตร และอยู่เย็นเป็นสุข ส่วนประเพณีแต่งงานนั้น ผู้หญิงจะเป็นผู้เลือกคู่ครองเอง เจ้าสาวจะต้องทอเสื้อผ้า กางเกง ยามไวให้เจ้าบ่าว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องฆ่าหมูฆ่าไก่ เพื่อประกอบพิธีกรรมบอกต่อผีบรรพบุรุษและเป็นอาหารเลี้ยงแขก เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร จึงแยกไปปลูกบ้านอีกหลังใกล้ ๆ กัน ซึ่งเป็นการขยายครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง (ที่มา : เข้าถึงจาก <http://www.royalprojectthailand.com/karen> (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2564) ดังนั้นจึงพบว่าชาวกะเหรี่ยงมีการประกอบพิธีกรรมและในพิธีกรรมต่าง ๆ สอดแทรกความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชน เดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัด ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเดิมอยู่

ไม่น้อย เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อบอกกล่าวบรรพชนให้อุดหนุนค้าจุน ช่วยให้เกิดกิจการงานนั้น ๆ เจริญก้าวหน้า ทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และยังเป็น การขอขมาต่อท่านหากได้กระทำการใด ๆ ล่วงเกิน เมื่อพิจารณาการอาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง พบว่าจังหวัดตากมีประชากรกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ใน 7 อำเภอ จำนวน 28,943 ครัวเรือน โดยอาศัยอยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่ในอำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง อำเภอบ้านตาก และอำเภอสามเงา (ที่มา : เข้าถึงจาก <https://hhdclampang.anamai.moph.go.th/> (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2564) ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันกับพื้นที่ราบ มีลักษณะที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและการทำเกษตรที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเป็นอย่างดี อีกทั้งมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต เช่น แม่น้ำปิง แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำแม่ตื่น แม่น้ำเมย แม่น้ำแม่กุ เป็นต้น และในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีพื้นที่ติดกับจังหวัดเมียวดี ซึ่งอยู่ใกล้กับรัฐกะเหรี่ยง คือ เมืองพะอาน (ผาอัน) ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (ประเทศพม่า) จึงทำให้อำเภอแม่สอดมีชาวกะเหรี่ยงที่อพยพจากการหนีสงครามการสู้รบของชนกลุ่มน้อย DKBA และทหารพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ที่อำเภอแห่งนี้เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว ดังปรากฏชื่อหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงในอำเภอแม่สอด ได้แก่ บ้านปู่เต๋ออยู่ในตำบลแม่กุ สภาพการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความเชื่อเรื่องผีอย่างเด่นชัด ซึ่งถือเป็นความเชื่อตั้งแต่เดิมที่สัมพันธ์โดยตรงกับการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีน้ำซึ่งจัดขึ้นสืบทอดกันมาทุกปี เมื่อฤดูฝนมาเยือนจะมีประเพณีสืบสานเช่นนี้ของชาวปกาเกอญอเพื่อขอคุ้มครองนาข้าวเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ซึ่งนับว่าเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของเกษตรกรชาวปกาเกอญอซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ สมควรแก่การศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ทั้งการทำไร่ ทำนา การทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อที่ถือปฏิบัติมีลักษณะสะท้อนความนึกคิดในด้านการสืบทอดความเชื่อผ่านพิธีกรรมได้สะท้อนความเชื่อลักษณะใด และอย่างไร อีกทั้งพิธีกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและแสดงความรักต่อดิน น้ำ ป่าไม้ อันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. วิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 สืบค้น รวบรวมเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผี
 - 1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูล จากผู้บอกข้อมูลที่ต้องเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมในอาณาเขตนั้น ๆ อายุของผู้ให้ข้อมูล 60 ปี และไม่เคยย้ายถิ่นฐานหรือไปทำงานที่ใดมาก่อน (มัลลิกา คณานุรักษ์, 2550, หน้า 248)

1.3 ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เนื่องจากอยู่ในสถานการณ์ที่แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กำหนดการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.3.1 ติดต่อและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมลือทืบอ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไป ใช้บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูล โดยสัมภาษณ์ นายชรินทร์ ราชภูร้อสา อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมลือทืบอ (เลี้ยงผีฝ่าย) โดยเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม

1.3.2 ติดต่อและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมสะจี้ และ ความเชื่อและพิธีกรรมลือเกลาะ ในวันที่ 6 กันยายน 2564 และ 23 กันยายน 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไป ใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูล สัมภาษณ์นายผจญ สุวรรณคำพันธ์ อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมสะจี้ (เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) โดยเป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรม

1.3.3 ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ถอดเทปบันทึกเสียง และพิมพ์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Microsoft Word

1.3.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่จัดเรียงเนื้อหาเสร็จแล้วส่งไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ในวันที่ 23 กันยายน 2564 เวลา 18.30 น. เป็นต้นไป และนำมาปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2. ขั้ววิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

2.2 วิเคราะห์การสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผีและความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

3. ขั้วนำเสนอ

3.1 นำข้อมูลที่ได้นำสรุป อภิปรายผลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิจัยเชิงพรรณนา (Description Research)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผี ของชาวกะเหรี่ยง บ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะสออด จังหวัดตาก

1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับฤกษ์ยาม

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าการปลูกพืชไร่ใด ๆ ก็ตามจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีไร่ก่อนที่จะเพาะปลูก โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อที่เกี่ยวกับการกำหนดฤกษ์ยาม ว่าต้องเป็นวันที่ดีมีมงคล เช่น วันจันทร์ วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ ซึ่งผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้กำหนดวันโดยยึดหลักการกำหนดวันตามตำราพรหมชาติ ฉบับหลวง เพื่อให้การปลูกพืชไร่ออกผลผลิตดีไม่มีอะไรมารบกวน เช่น แมลงศัตรูพืช หรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ

1.2 ความเชื่อเรื่องน้ำ

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องน้ำ ในด้านการให้ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่การเพาะปลูกทั้ง ทำนา ทำไร่ ซึ่งแสดงออกผ่านการทำพิธีขานน้ำ หรือไหว้ผีผาย หากไม่ทำพิธีชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า การทำนาหรือทำไร่ จะไม่ประสบความสำเร็จ และมีปัญหาทั้งข้าวตาย ปลูกพืชต่าง ๆ ไม่ได้ผล แคระแกร็น

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับผี

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องผีเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งเชื่อว่าทุกพื้นที่ที่มีผิอยู่ ซึ่งอาจจะมียักษ์ผีและ ผีร้าย ในการทำพิธีไหว้ผีไร่ นั้น ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงคือการแสดงความเคารพต่อผีดี เมื่อผู้ปฏิบัติ แสดงความเคารพต่อผี เชื่อว่าผีจะให้คุ้มครองตามที่ร้องขอ เช่น ทำนาทำไร่ให้ผลผลิตดี และไม่เกิดภัยธรรมชาติ ที่ทำให้มีปัญหากับพืชนาพืชไร่

1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธี

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในการเลือกสิ่งของในการประกอบพิธี เช่น การเลือกไก่ที่จะนำมา เลี้ยงผีในวันประกอบพิธี ไก่ที่ใช้จะต้องเป็นไก่ที่หัวหรือหงอนมีสีดำหรือสีขาว ห้ามใช้ไก่ที่หัวหรือหงอนที่มีสี เชียวขาว เพราะเชื่อว่าเอาของไม่ดีบูดเน่าตามสีของไก่มาทำเช่นไหว้ผี ผีจะบันดาลให้พืชผลในการปลูกเน่าเสีย ผลผลิตไม่ดี นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธีที่เด่นอีกประการหนึ่งคือ การใช้สุรา กล่าวคือ สุรานั้นนอกจากเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงแล้ว ยังเป็นสิ่งของที่ถูกนำมาใช้ ในพิธีกรรมต่าง ๆ เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าสุราเป็นของที่ขึ้นขอบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงผีต่าง ๆ ใน ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง และชาวกะเหรี่ยงมักจะนิยมนำสุราใช้ในพิธีกรรมการเลี้ยงผี เพื่อถวายและบูชาผี ที่ปกป้องคุ้มครองชาวกะเหรี่ยงด้วย นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังเชื่อว่า สุราสามารถทำให้เกิดพลังทางจิต และ เป็นตัวกระตุ้นให้มีสภาวะทางจิตที่เหนือสามัญ เพื่อเป็นช่องทางที่ติดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมเลี้ยงผีของ ชาวกะเหรี่ยง

สรุปได้ว่า ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยง บ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 4 ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องน้ำ ความเชื่อ เกี่ยวกับผี และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของในการประกอบพิธี ดังนั้น ความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีล้วน มีความสำคัญในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงที่ผูกพันกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2. การสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผี

2.1 พิธีกรรมหล่อทือบ (เลี้ยงผีผาย) (นายชรินทร์ ราษฎร์อาสา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2564) “พิธีกรรมหล่อทือบ” หรือประเพณีการเลี้ยงผีผาย เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของ ชาวปกากะญอ ณ บ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จัดเมื่อเริ่มต้นฤดูฝนก่อนที่ชาวนาจะ ทำนาปลูกข้าว คือ เดือนพฤษภาคม จะต้องจัดทำพิธีกรรมหล่อทือบ (เลี้ยงผีผาย) ก่อน วัตถุประสงค์ของ การจัดทำพิธีกรรมนี้ เพื่อเป็นการบอกกล่าวผีผาย เพื่อช่วยดูแลข้าว ดูแลน้ำให้ดี ให้ผลผลิตงอกงาม ตลอดจน คุ้มครองชาวนาให้มีสุขภาพแข็งแรงและปลอดภัย ก่อนจะจัดพิธีกรรมเริ่มต้นที่ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุมลูกบ้าน และทำการคัดเลือกผู้ประกอบพิธี โดยผู้ประกอบพิธีกรรมจะมีวาระในการทำพิธี คนละ 3 ปี หากทำพิธีกรรมห ล่อทือบครบแล้ว ก็จะเปลี่ยนให้คนใหม่ขึ้นมาประกอบพิธีแทน หลังจากนั้นร่วมกันกำหนดวันเพื่อจัดงาน ได้แก่ วันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันอาทิตย์ โดยจัดในเดือนพฤษภาคม เวลาเริ่มพิธีกรรม 09.00 น. เป็นต้นไป ณ สถานที่บริเวณใกล้ผายน้ำหรือศาลากลางบ้าน ทั้งนี้แบ่งการทำพิธีกรรม หล่อทือบ ออกเป็น 2 เส้นทางที่น้ำไหลผ่าน คือ 1. เส้นทางหลัก หมายถึง ผู้ที่มีนาติดกับผายน้ำที่ไหลผ่านเป็นเส้นทางหลัก มีจำนวน 30 ครัวเรือน และ 2. เส้นทางรอง หมายถึง ผู้ที่มีนาติดกับผายน้ำเป็นเส้นทางรอง ซึ่งมีจำนวน

5 คราวเรือน โดยผู้ที่ทำนาติดเส้นทางหลักจะประกอบพิธีร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ในระดับหมู่บ้าน และให้แต่ละครอบครัวจัดเตรียมอุปกรณ์มาร่วมกันในวันจัดพิธีกรรม ดังนี้

1. ไก่ตัวผู้ 1 ตัว ไก่ตัวเมีย 1 ตัว
2. เหล้า 2 ขวด
3. หมากพลู 2 คำ
4. บุหรี่ 2 มวน
5. ฐูป 2 ดอก
6. เทียน 2 เล่ม
7. ข้าวสวย 1 หม้อ
8. เครื่องแกง

กระบวนการและขั้นตอน

1. เมื่อชาวนา 30 ครอบครัว นำเครื่องเซ่นมาพร้อมแล้ว ให้ช่วยกันทำศาลาไม้ไผ่ 1 หลัง ขนาดใหญ่กว่าศาลพระภูมิ
2. นำเครื่องเซ่นจัดแยกประเภทบนใบตอง
3. ผู้ประกอบพิธีเริ่มพิธีกรรมโดยการสวดคาถาของชาวกะเหรี่ยง
4. หลังจากการสวดคาถาเสร็จสิ้นผู้ประกอบพิธีจะเป็นคนบอกให้ทุกคนเช็ดไถ่และให้เลือดไถ่ไหลหยดที่ศาลและนำไปประกอบอาหาร
5. เมื่อปรุงสุกห้ามคนในพิธีชิมหรือพูดใด ๆ และทุกครอบครัวให้ตักแกงให้มีเครื่องใน เนื้อ และเท้าไก่ เช่น ไส้หมูโดยวางไว้บนตักศาลที่ช่วยกันสร้างนั้น
6. หลังจากเซ่นไหว้ศาลแล้วผู้ประกอบพิธีบอกให้ทุกคนในงานร่วมรับประทานแกงไก่ และดื่มเหล้าที่เตรียมมาในพิธีที่บริเวณลานพิธี
7. สำหรับแกงไถ่นั้นที่เหลือ หากรับประทานไม่หมดสามารถนำไปให้คนในครอบครัวรับประทานได้ แต่เหล้าและเครื่องเซ่นอื่น ๆ ไม่สามารถนำกลับออกไปจากพิธีได้
8. สิ้นสุดพิธีกรรม

2.2 พิธีกรรมสะเจ้ (เลี้ยงผีนา) (นายผจญ สุวรรณคำพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564)

“พิธีกรรมสะเจ้” หรือประเพณีการทำขวัญข้าวหรือเรียกขวัญข้าว เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของชาวปกากะญอ ณ บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งการทำพิธีเลี้ยงผีนาจะทำปีละครั้ง แต่การทำพิธีวางอาหารในตาแหลว สามารถทำได้ 2-3 ครั้ง เมื่อในนาของตนข้าวไม่โต มีเพลี้ยกินต้นข้าว เพื่ออ้อนวอนร้องขอจัดพิธีนี้ต่อจากพิธีกรรมหล่อทึบอ พิธีกรรมเลี้ยงผีนามักจะจัดในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน โดยครอบครัวใดที่ทำการเกษตร จะเริ่มประกอบพิธีกรรมนี้ เมื่อปลูกต้นกล้าลงนาได้ 5 หรือ 10 วัน จากนั้นแต่ละครอบครัวจะเริ่มทำพิธีที่ท้องนาของตนเอง การเลือกวันนั้นจะเลือกวันที่เป็นสิริมงคล เช่นถ้าเกิดวันจันทร์ จะทำวันอังคาร หรือถ้าเกิดวันพฤหัสบดีจะทำพิธีในวันศุกร์ ความเชื่อในการจัดพิธีกรรมนี้ คือ เพื่อให้เจ้าปู่เจ้าเขาสั่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ทุกหนทุกแห่งปกป้องรักษาผืนนาให้ผลผลิตดีให้ข้าวเต็มรวง ไม่มีเพลี้ยแมลงมาก่อให้เกิดปัญหาในนาข้าว พิธีกรรมนี้จะกระทำตั้งแต่เช้า บางครอบครัวอาจจะนอนที่เตียงนาเพื่อเตรียมพิธี โดยมีอุปกรณ์ดังนี้

1. ไก่ตัวผู้หรือตัวเมียก็ตัวก็ได้ การเลือกไก่ควรเป็นไก่หนุ่ม และที่หัวมีสีดำกับขาวเท่านั้น หากเป็นสีอื่นมีความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวในนาไม่บริบูรณ์
2. เหล้า 1-2 ขวด
3. น้ำเปล่า 1 แก้ว
4. หมากพลู 1 คำ
5. บุหรี่ 1 มวน
6. ข้าวสวย 1 หม้อ
7. เครื่องแกง

กระบวนการและขั้นตอน

1. นำไม้ไผ่ 7 ต้น ทำศาลเล็ก ๆ และอีก 3 ต้นไว้ตั้งผูกกับตำแหลว (ตำแหลว คือ ไม้ไผ่สานเป็นรูป 7 แฉก) ซึ่งศาลเล็ก ๆ นั้นทำจากไม้ไผ่ โดยนำไม้ไผ่มาประกอบกัน มีการตั้งเสาเป็นฐาน ลักษณะโปร่งเหมือนใต้ถุนบ้าน ส่วนหลังคาเป็นการนำไม้ไผ่มาต่อเข้าด้วยต้นเป็นรูปสามเหลี่ยม และมีกระดานพาดขวางเป็นพื้นที่สามารถนำของมาวางได้ รวมถึงยังมีบันไดพาดระหว่างพื้นดินไปจนถึงพื้นที่ในการวางของด้วย
2. บอกกล่าวกับผีนา โดยเป็นการร้องขอให้ผลผลิตของตนดี
3. เชือดไก่โดยให้เลือดไก่ไหลหยดไปที่ศาลนั้น
4. เทเหล้าและน้ำใส่แก้ว วางหมากพลู จุดบุหรี่ และวางข้าวสวยไว้บนศาล
5. ปรงแกงไก่ เมื่อแกงเสร็จตักใส่ถ้วยมีหงอนไก่ เล็บ ตับ ไต ไว้บนศาล และต้องเก็บใส่ไหเก็บไว้เพื่อเอาไว้สาบคนที่ทำลายพืชผักที่ปลูกไว้และขโมยผลผลิตทางเกษตรของชาวบ้าน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าสิ่งของดังกล่าวมีอิทธิฤทธิ์ในการสาบแช่งคนที่ทำร้ายกับการเกษตร
6. รอประมาณ 30 นาที เจ้าของนาบอกกล่าวผีนาว่าอาหารที่ผีนากินเสร็จแล้วลูกช้างขอเอาไปแบ่งให้คนในครอบครัวรับประทาน และให้ หมู หมา แมวได้กินต่อไป
7. นำอาหารกลับบ้าน
8. เวลา 17.00 – 18.00 น. กลับไปศาลอีกครั้งเพื่อนำใส่ไก่และข้าวที่เก็บไว้ไปทำพิธีตรงที่ปักตำแหลว โดยวางห่อพริกเกลือ น้ำเปล่า ข้าวสุก หมาก พลู บุหรี่ และเจ้าของนาบอกกล่าวกับผีนาว่า “ขอให้ครอบครัวมีความสุข มีโชคมีลาภ ทำนาให้ได้ดีข้าวมาก ๆ ไม่มีเพลี้ย แมลงมาไต่ตอม และหากใครที่เข้ามาทำไม่ดีต่อที่นา ขอให้ตำแหลวแทงหัวใจคนนั้น และทำให้เขาจ้องไม่มีโชคไม่มีลาภไม่มีความสุข” หลังจากนั้นก็เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรม

2.3 พิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) (นายผจญ สุวรรณคำพันธุ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564)

“พิธีกรรมหลือเกลาะ” หรือประเพณีการเลี้ยงผีไร่ เป็นพิธีกรรมที่จัดทำต่อเนื่องทุกปีของชาวปกากะญอ ณ บ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก จัดต่อพิธีกรรมสะเจ้ ช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม โดยครอบครัวใดที่ทำการเกษตร จะเริ่มประกอบพิธีนี้ในวันที่เริ่มไถพรวนดิน หรือปรับสภาพหน้าดิน และสามารถจัดพิธีไหว้ผีไร่ได้ในวันที่หยุดเมล็ดพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นข้าวโพดหรือถั่วต่าง ๆ เพื่อปลูกในฤดูกาลของการทำไร่ จากนั้นแต่ละครอบครัวจะเริ่มทำพิธีที่ไร่ของตนเอง การเลือกวันนั้นจะเลือกวันที่เป็นสิริมงคล เช่นถ้าเกิดวันจันทร์ จะทำวันอังคาร หรือถ้าเกิดวันพฤหัสบดีจะทำพิธีในวันศุกร์ ความเชื่อในพิธีกรรมหลือเกลาะ คือ เพื่อให้เจ้าที่เจ้าทางเจ้าปู่เจ้าเข่า รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ทุกหนทุกแห่งปกป้องรักษา

ไรของตนให้ผลผลิตดี ไม่มีเพลี้ยและแมลงที่ก่อความเสียหาย พิธีกรรมนี้จะเริ่มทำพิธีตั้งแต่เช้า และสามารถทำได้หลายครั้งโดยพบว่า เดือนกันยายนชาวกะเหรี่ยงจะเริ่มเก็บผลผลิต ก็จะทำพิธีไหว้ผีไร่อีกครั้ง อุปกรณ์ที่ใช้มีดังนี้

1. ไก่ตัวผู้หรือตัวเมียที่ตัวก็ได้ การเลือกไก่ควรเป็นไก่หนุ่ม และที่หัวมีสีดำกับขาวเท่านั้น หากเป็นสีอื่นมีความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวในไร่ไม่บริบูรณ์

2. เหล้า 1-2 ขวด
3. น้ำเปล่า 1 แก้ว
4. หมากพลู 1 คำ
5. บุหรี่ 1 มวน
6. ข้าวสวย 1 หม้อ
7. เครื่องแกง

กระบวนการและขั้นตอน

1. สร้างศาลเล็ก ๆ บริเวณที่ไรของตน
2. บอกกล่าวกับผีไร่ โดยเป็นการร้องขอให้ผลผลิตของตนดีไม่มีเพลี้ยแมลงมาก่อความเสียหาย
3. เชือดไก่โดยให้เลือดไก่ไหลหยดไปที่ศาล
4. เทเหล้าและน้ำใส่แก้ว วางหมากพลู จุดบุหรี่ ข้าวสวยไว้บนศาล
5. จัดการแกงไก่ เมื่อแกงเสร็จตักใส่ถ้วยมีหงอนไก่ เล็บ ตับ ไต ไว้บนศาล
6. เจ้าของนาบอกกล่าวผีไร่ว่าอาหารที่ผีนากินเสร็จแล้ว ลูกช้างขอเอาไปแบ่งให้คนในครอบครัวรับประทานและที่เหลือก็จะให้ หมู หมา แมวได้กินต่อไป
7. นำอาหารกลับแบ่งคนในครอบครัวรับประทาน
8. เสร็จสิ้นพิธี

ดังนั้น การสืบทอดพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมหลือที่บ่อ (เลี้ยงผีฝ่าย) พิธีกรรมสะะจี (เลี้ยงผีนา) พิธีกรรม หลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) ทั้ง 3 พิธีกรรมนี้ แสดงถึงการเคารพต่อธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ อีกทั้งเป็นการสร้างความรักและสามัคคี ปกป้องค่านิยมด้านความกตัญญูรู้คุณผู้ให้คุณประโยชน์ในการทำเกษตรด้านต่าง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการวิเคราะห์ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของในการประกอบพิธีที่เด่นชัด คือ การเลือกลักษณะไก่ หัวต้องมีสีดำหรือขาวเท่านั้น ซึ่ง “สีดำ” แสดงถึงพลังและอำนาจ ดังที่ มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2553) อธิบายในบทประพันธ์เรื่องฮวนนึ่งไว้ว่า ตามธรรมเนียมของพวกฮวน สีดำ คือ สีของหัวหน้าฮวน หรือที่เรียกว่า “ข่าน” ข่านจะใส่เครื่องแต่งกายสีดำ ใช้ลูกธนูที่เป็นสีดำ ม้าที่ขี่ต้องมีขนสีดำสนิท หน้ากระโجمมีสัญลักษณ์เป็นหางม้าสีดำแขวนอยู่ท่าทาง “ข่าน” ต้องมีความกล้าหาญ เข้มแข็งทั้งกายและใจ เป็นผู้นำทัพในการทำศึกสงคราม “สีดำ” จึงเปรียบเสมือนจิตวิญญาณความเป็นผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดที่ทุกคนในเผ่าต้องเคารพและเกรงกลัว นอกจากนี้บทประพันธ์ดังกล่าวได้อธิบายเกี่ยวกับการบูชาศพด้วยเลือด ในพิธีศพของหัวหน้าฮวน ไว้ว่า “...ฮวนทุกคนใช้คมอาวุธตีแทงและกรีดหน้าของตนให้เป็นแผลฉกรรจ์แสดงความทุกข์อย่างหนัก และเพื่อเป็นการเสียสละเลือดของตนบูชาแด่วิญญาณของผู้ปกครองที่กำลังจะผ่านพ้น

“ไปสู่ปรโลก...” สอดคล้องกับกระบวนการและขั้นตอน ส่วนหนึ่งของพิธีเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงที่มีการเชือดไก่โดยให้เลือดไหลหยดไปที่ศาล แสดงถึงความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจสูงสุดของชาวกะเหรี่ยง ส่วนการเลือกไก่หัวที่เป็นสีขาวนั้น “สีขาว” เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลในหลาย ๆ ขนเผ่า เช่น ขาวม้น จูถีสสีขาวเป็นสีที่มงคลและบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งแสงสว่างและชีวิต นอกจากนี้ในวัฒนธรรมของ ขาวมอญโกส สีขาวเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลเช่นเดียวกับเป็นสีที่นำพาความสุขและโชคลาภมาแก่ตนเองตามความเชื่อของขาวมอญโกส และสัมพันธ์กับ มโนทัศน์ของขาวมอญโกสที่ว่า “สีขาวเป็นสีของน้ำนม” ซึ่งเป็นอาหารที่สำคัญสำหรับการหล่อเลี้ยงชีวิต ดังนั้น สีขาวจึงเป็นสีที่มีความหมายบริสุทธิ์ สูงส่ง และศักดิ์ศรี เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ ขาวมอญโกสมักจะสวมชุดสีขาวเพื่อเฉลิมฉลอง จนปัจจุบันยังมีขาวมอญโกสบางกลุ่มนิยมมอบของขวัญที่เป็นสีขาวด้วย นอกจากนี้สีขาวยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความมงคล บริสุทธิ์ ความซื่อสัตย์ และความสมหวังตามความเชื่อของชาวทิเบตด้วย โดยชาวทิเบตมักจะมอบ Khata ซึ่งเป็นผ้ายาวสีขาวแก่แขกและเพื่อนมิตรสหาย เพื่ออวยพรและแสดงความปรารถนาดี อีกทั้งยังเป็นสีที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวทิเบต (Duan Liqiong, 2013, pp18-21) ด้วยเหตุดังกล่าว “สีขาว” จึงมีความหมายที่มีลักษณะความเป็นสากล สอดคล้องกับการที่เลือกไก่หัวสีขาวในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยง จึงแสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมการเลี้ยงผีมาก โดยพิธีกรรมการเลี้ยงผีเป็นพิธีกรรมภาวนาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองการเพาะปลูกและการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ดังนั้นจึงต้องเลือกอุปกรณ์ที่บริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้พิธีกรรมสมศักดิ์และสมเกียรติ เพื่อให้เหมาะสมตามขนบประเพณีและความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงด้วย

การประกอบพิธีจะเลือกไก่ที่มีรูปลักษณะดี เป็นที่ทราบกันว่าไก่นั้นถูกเลือกเป็นเครื่องเซ่นไหว้ และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง และอีกหลายชุมชน หรือหลายประเทศด้วยกัน เนื่องจากไก่ หมายถึงความเจริญรุ่งเรือง ความเข้มแข็ง และอุดมสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องพิถีพิถันในการเลือกลักษณะของไก่ทั้งเพศผู้ และเพศเมีย เนื่องจากหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือไม่สมบูรณ์จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่สมบูรณ์ไปด้วย ดังนั้นลักษณะไก่อาจเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการวัดผลความสำเร็จสมบูรณ์ของพิธีกรรม (นายชรินทร์ ราชภู่อาสา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2564 และ 23 กันยายน 2564) และ (นายผจญ สุวรรณคำพันธ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2564) นอกจากนี้ไก่อังเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เรือนทางฝ่าย และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคลที่พบได้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงมาช้านาน ส่วนในพิธีกรรมเลี้ยงผีชาวกะเหรี่ยงบ้านปูเต๋อ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ชาวกะเหรี่ยงยังคงสืบทอดพิธีกรรม การเลี้ยงผีที่ชัดเจน การเลี้ยงผีทั้งสามพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความสำคัญของแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เป็นสำคัญอันดับแรก ปรากฏอย่างชัดเจนในพิธีกรรมหล่อทิบอ (เลี้ยงผีฝ่าย) ตามมาด้วยพิธีกรรมสะะจี (เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหล่อเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการของการทำการเกษตรที่จะต้องเริ่มต้นจากการมีแหล่งน้ำที่ดี มีดินที่ดี และมีพืชผลที่ดี นอกจากนี้วิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ที่บ้านปูเต๋อ อำเภอแม่สวด จังหวัดตากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ชอบอยู่รวมตัวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (วิรัตน์ ตราดรรชนี และคณะ, 2560, หน้า 29) จึงไม่รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกมาก และยังมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติด้วย เมื่อชาวบ้านผูกพันกับธรรมชาติ จึงย่อมมีมโนทัศน์ที่หนักแน่นว่า เคารพและนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ เพื่อให้คุ้มครองตนได้ดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น ดังที่ประกอบพิธีกรรมหล่อทิบอ ซึ่งเป็นการบอกกล่าวผีฝ่าย เพื่อช่วยดูแลข้าว ดูแลน้ำทำให้ดี ให้ผลผลิตดีและงอกงาม ตลอดจนจะคุ้มครองพวกขวานาที่ทำนาให้สุขภาพแข็งแรงและปลอดภัย ซึ่งการมีชีวิตอยู่กับพิธีกรรมการเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างขวัญและกำลังใจต่อคนในชุมชน

ด้วย เป็นกุศโลบายที่ทำให้แต่ละครอบครัวมารวมตัวกันเพื่อพบปะญาติมิตร และช่วยเหลือกันซึ่งอาจส่งผลให้ชุมชนมีความสมานสามัคคีเข้มแข็งด้วย เนื่องจากพิธีกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับการช่วยเหลือและทำงานร่วมกันของคนในชุมชน

หลักการ ขั้นตอน อุปกรณ์ในการประกอบพิธีนั้น ถือได้ว่าเป็นขนบธรรมเนียมดั้งเดิมซึ่งชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เตอให้ความสำคัญกับหลักการประกอบพิธีกรรมเลี้ยวผีมาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเวลาอันเป็นมงคลหรือการเลือกนำสิ่งสำคัญมาประกอบพิธีกรรมการเลี้ยวผีเหล่านี้ ต่างปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อแสดงถึงความเป็นกลุ่มชนของตนเองว่ากระทำตามขั้นตอนดังกล่าวจะได้รับผลดีอย่างไร ทำให้คนกะเหรี่ยงไม่ล้มรากฐานความเป็นมาของตนเอง อีกทั้งยังแสดงถึงวัฒนธรรมในกลุ่มของตนเองอย่างเด่นชัด พิธีกรรมการเลี้ยวผียังสะท้อนถึงการฝึกให้คนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีวินัย และเคารพต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ การใช้ความเชื่อและความกลัวเข้ามาเป็นกุศโลบายในการที่จะต้องประกอบพิธีเลี้ยวผีนี้ อาจทำให้ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเห็นคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อคนในชุมชนเล็งเห็นประโยชน์ รวมถึงอนุชนรุ่นหลังด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยวผีที่ได้ศึกษาจากชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เตอ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แสดงให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของสังคมหรือชุมชนหนึ่ง ๆ นอกเหนือจากองค์ประกอบหลัก คือมนุษย์แล้ว ยังคงมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อที่ถูกกำหนดขึ้นมาจากเหตุปัจจัยบางประการร่วมอยู่ด้วย เพื่อแสดงความเป็นชาติพันธุ์หรือความเป็นพวกพ้องเดียวกัน วิถีต่าง ๆ เหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ควรศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เตอในรอบ 12 เดือน เพื่อจะได้เข้าใจบริบทความเชื่อต่าง ๆ ของพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *ข้อมูลประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ 20 จังหวัด (ออนไลน์)*. เข้าถึงได้จาก: <https://hhdclampang.anamai.moph.go.th/>. (วันที่ค้นข้อมูล: 8 กันยายน 2564)
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, พลตรี ม.ร.ว. (2554). *ฮวนนั้ง*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- ทิพย์วิมล ประเสริฐสร และคณะ. (2564). การถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านปู่เตอ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ* 6(6) มิถุนายน 2564
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). *“ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตคนอีสาน”*, วัฒนธรรมพื้นบ้าน *คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมวญ ดิคนินสัย. (2539). *คติชนชาวบ้าน*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี จำกัด.
- พระอริการทิพนตร ปญญาทีโป และคณะ. (2562). วิเคราะห์พิธีกรรมการบูชาและความเชื่อเกี่ยวกับผีตาแอกในชุมชน ตำบลเกษม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารศิลปการจัดการ*, 3(1), มกราคม – เมษายน 2562. หน้า 11-22.

ไพสิฐ พาณิษย์กุลและคณะ. (2539). รายงาน สติของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนิน
เขตวัฒนธรรมพิเศษไร้หมื่นเวียงในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทกรณีที่ดินทำ
กินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชน.

มณี พะยอมยงค์. (2529). วัฒนธรรมล้านนาไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

มัลลิกา คณานุรักษ์. (2550). คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). กะเหรี่ยง (KAREN) “ปกากะญอ” (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <http://www.royalprojectthailand.com/karen>,

(วันที่ค้นข้อมูล : 8 กันยายน 2564)

วิรัตน์ ตราตรชนี และคณะ. (2560). รายงาน โครงการ วิถีคนเลี้ยงช้าง คนปกากะญอบ้านปู่ต้อ
อำเภอแม่สวด และบ้านยะพอ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
ท้องถิ่นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก. 2553. วิถีวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอจังหวัดตาก. ตาก
หทัยรัตน์ ทับพร. (2559). ชื่อไทยหรือชื่อกะเหรี่ยง: วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องชื่อกะเหรี่ยงกับการ
เปลี่ยนแปลงเป็นชื่อไทยตามอิทธิพลของการศึกษาและกระแสวัฒนธรรมใหม่.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. ปีที่ 12 ฉบับที่ 21
กรกฎาคม – ธันวาคม.

อุบลนภา อินพลอย และ ประจักษ์ สายแสง. (2563). ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว: ความสัมพันธ์
ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา, 8(2) กรกฎาคม – ธันวาคม 2563 หน้า 206 - 228.

Duan Liqiong. (2013). *A Study on Perspective of Basic Color Terms in Minorities*
(Master thesis). Huhan: South-central University for Nationalities.

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บอกข้อมูล

1. นายชินทร์ ราษฎร์อาสา อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหลือที่บอ
(เลี้ยงผีฝ่าย) โดยเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เมื่อวันที่ วันที่ 28 สิงหาคม 2564
และวันที่ 23 กันยายน 2564

2. นายผจญ สุวรรณคำพันธ์ อายุ 60 ปี อาชีพทำนาและทำไร่ ความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและจี้
(เลี้ยงผีนา) และพิธีกรรมหลือเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) โดยเป็นผู้ปฏิบัติพิธีกรรม สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เมื่อวันที่
วันที่ 6 กันยายน 2564 และวันที่ 23 กันยายน 2564

ความตระหนักในคุณค่าและทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (หลักสูตรนานาชาติ)

ปริยาภา วังมณี

อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Preeyapha.bis@cr.ru.ac.th

รับบทความ: 28 กันยายน 2564

แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2564

ตอบรับบทความ: 3 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความตระหนักในคุณค่าของการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ 2) ศึกษาทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาให้มีความตระหนักต่อคุณค่าการเรียนวรรณกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย การศึกษาค้นคว้านี้เป็นแบบผสมผสาน เก็บตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มประชากรคือ นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) จำนวน 70 คน (ชาวไทย 61 คนและชาวต่างชาติ 9 คน) ที่ลงทะเบียนรายวิชาการวรรณคดีเบื้องต้น(Introduction to Literature) ของหลักสูตรภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามออนไลน์ก่อนและหลังเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ELS 2301 วรรณคดีเบื้องต้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ผล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษโดยคำนึงถึง คุณค่าทางการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language value) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือคุณค่าทางเนื้อหา (Knowledge value) ตามด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ (Literary value) คุณค่าทางสังคม (Social value) และคุณค่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Daily life value) ตามลำดับ สำหรับด้านทัศนคติ นักศึกษามีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษและมีทัศนคติที่ดีขึ้นหลังจากได้เรียนวิชาการวรรณคดีเบื้องต้น จากเดิมร้อยละ 59.92 เป็นร้อยละ 66.29

คำสำคัญ: ความตระหนัก, ทัศนคติ, วรรณกรรม, ภาษาอังกฤษ

Awareness of the Value and Attitude towards the Learning of Literature in English of Undergraduate Students (International Program)

Preeyapha Wangmanee

Lecturer

Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

Preeyapha.bis@crru.ac.th

Received: September 28, 2021

Revised: November 29, 2021

Accepted: December 3, 2021

Abstract

This study aims 1) to investigate the awareness of the value of learning of literature in English 2) to investigate the attitude towards learning of literature in English, and 3) to study the satisfaction of activities to encourage students to be aware of the value of studying literature of undergraduate students (International Program) of Chiang Rai Rajabhat University. Mixed-method research design is used with purposive sampling. A total of 70 students (9 non-Thai and 61 Thai students) who enrolled for the Introduction to Literature course of the English Studies (International Program) curriculum, in semester 1 of academic year 2021 participates in this study. The instruments used in this study were course Lesson plan (ELS2301 Introduction to Literature), online questionnaire and satisfaction survey. The data was analyzed with Descriptive Statistic, mean, S.D., through the computer program. The findings show the students' awareness of the value of learning literature in English in terms of English language value, knowledge value, literary value, social value and daily life value. The students had a positive attitude towards studying English Literature and their attitudes improved after taking an introduction to literature course from 59.92 % to 66.29 % at the average.

Keywords: Awareness, Attitude, Literature, English

บทนำ (Introduction)

ในการศึกษาต่อหลักสูตรสาขาภาษาอังกฤษในประเทศไทย ทั้งอักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ วิชาวรรณกรรมถูกบรรจุลงใน มคอ.1 นักศึกษาต้องเรียนวรรณกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกันนี้ หลักสูตรสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ได้บรรจุวิชาวรรณคดีเบื้องต้น (Introduction to Literature) เป็นวิชาเอกบังคับ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาวรรณคดีประเภทต่าง ๆ แนวคิดพื้นฐานและวิธีการประพันธ์ รวมถึงคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีแต่ละประเภท ตลอดจนวิเคราะห์วรรณคดีประเภทต่าง ๆ การเรียนวรรณกรรมหรือวรรณคดี มีประโยชน์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจที่มาของภาษา ประวัติศาสตร์ แนวคิดของผู้คนในแต่ละยุค ผ่านการถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของวรรณกรรม ในรูปแบบร้อยกรอง ร้อยแก้ว และบทละคร ทำให้ทราบถึงต้นกำเนิดของงานวรรณกรรม และเข้าใจที่มาของภาษามากขึ้น สามารถพัฒนาความรู้ จินตนาการและนิสัยรักการอ่านได้ รวมถึงพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษ เช่น ทักษะการอ่าน (อ่านเพื่อสุนทรีย์ อ่านเพื่อความเข้าใจ และอ่านเพื่อวิเคราะห์) ทักษะการเขียน (การใช้คำศัพท์ ลักษณะของภาษาภาพพจน์ที่ใช้รูปแบบการเขียนบทประพันธ์ประเภทต่าง ๆ) ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ (จากการวิเคราะห์รูปแบบการเขียน รูปแบบภาษา องค์ประกอบของเรื่อง ลักษณะของตัวละคร แนวคิด และข้อคิดที่ได้จากงานประพันธ์) ทักษะความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทักษะเหล่านี้เป็นทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนทางศาสตร์ภาษาพึงควรมีและฝึกปฏิบัติ และนำไปประยุกต์ได้ในชีวิตจริง (ธัญรัตน์ ปานะกุล, 2562 ; Manatchai Ampornpeerapan, 2559)

นอกจากนี้ สุกัญญา เกษะวิวัฒนกุล (2564: 3) ได้กล่าวว่า ในการเรียนระดับอุดมศึกษาถึงแม้วรรณกรรมจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ แต่การนำวรรณคดีมาสอนในห้องเรียนภาษาอังกฤษถือว่ามึบหนาทและความสำคัญค่อนข้างจำกัดอยู่ โดยได้รับผลกระทบจากความนิยมของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะที่สูงขึ้น อีกทั้ง ด้วยเนื้อหาวิชาที่มีความเฉพาะด้าน มีศัพท์เฉพาะ ความสนใจต่อการเรียนขึ้นอยู่กับความรู้ส่วนบุคคล ทำให้นักศึกษามีข้อจำกัดในการเรียนวรรณกรรมอังกฤษ โดยบางส่วนไม่ทราบถึงเป้าประสงค์ในการเรียนวรรณกรรมอังกฤษอย่างแท้จริง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนใจในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษสามารถแบ่งออกเป็น 1) ด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน 2) ด้านทัศนคติของผู้เรียนที่ 3) ด้านระดับความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษของผู้เรียน 4) ด้านหนังสือหรือเนื้อหาของวรรณคดีภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ 5) ด้านความเข้าใจต่อสื่อหรือหนังสือเรียน 6) ด้านกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องเรียน และ 7) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ลลิตา วิบูลวัชร (2561) ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่กระทบต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา คือ การขาดการฝึกฝนด้านการอ่าน การใช้เวลาเวลาในการฝึกทักษะอ่านอย่างอย่งไม่เพียงพอ การไม่มีนิสัยรักการอ่าน และไม่แสวงหาการอ่านงานวรรณกรรมที่หลากหลาย รวมถึง Manussanun Somdee & Suksan Suppasetseree (2016) ที่พบว่าข้อจำกัดด้านโอกาสในการฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษและการนำภาษาอังกฤษใช้ของผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษเองเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจของผู้เรียน รวมไปถึงองค์ความรู้พื้นฐานของวรรณคดีอังกฤษจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีอุปสรรคต่อการอ่านหนังสือภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ส่งผลต่อการเรียนวรรณกรรมอีกด้วย

สำหรับความตระหนักต่อการเรียนวรรณกรรมนั้น นักศึกษาส่วนน้อยที่ตระหนักถึงประโยชน์และสำคัญ เป็นผลจากทัศนคติที่มีต่อคำว่า “วรรณกรรม” ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มักคิดว่าเป็นวิชาน่าเบื่อและมีความยาก ทำให้ปิดกั้นและปิดรับความรู้ที่แฝงมากับงานประพันธ์ ส่งผลต่อความตระหนักต่อคุณค่างานวรรณกรรม ผู้เขียนในฐานะผู้สอนเองพบข้อสังเกตได้ว่านักศึกษายุคมิลเลเนียนปัจจุบัน เป็นกลุ่มคน

ที่ขาดการส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่าน ส่งผลต่อแรงจูงใจและความสนใจในการอ่านวรรณกรรมเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการให้ข้อมูล จากกลุ่มอาจารย์ผู้สอนรายวิชาด้านวรรณกรรมอังกฤษ ได้สะท้อนว่านักศึกษาไม่ได้อ่านงานวรรณกรรมและขาดความกระตือรือร้นต่อการอ่านบทประพันธ์ ถึงแม้ว่าจะได้รับมอบหมายให้อ่านก็ตาม ในทางกลับกันนักศึกษาเลือกที่จะรอให้ผู้สอนอ่านและสรุปให้ในคาบเรียน ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามสิ่งที่ผู้สอนคาดหวังไว้

นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ทำการศึกษาทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชาวรรณกรรม อาทิ คณิตา ลิมหัน และคณะ (2560) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาครูสาขาภาษาอังกฤษ พบว่าส่วนใหญ่ไม่ชื่นชอบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านวรรณกรรมประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ แต่กลับพบว่าชื่นชอบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านเพลงและภาพยนตร์ทดแทน อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตของยุคนี้เปลี่ยนไปจากเดิม ถูกครอบงำจากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในช่วงปี 2018-2021 มิได้กระตือรือร้นในการอ่านวรรณกรรมเท่าที่ควร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของวิถีการเสพงานวรรณกรรมในยุคที่มีความพลิกผันของดิจิทัล Abdullah H. Alfauzan (2017) พบว่า ปัจจัยทางภูมิหลังและสิ่งแวดล้อมทางสังคม (ครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมชั้น อาจารย์ และอื่น) มีผลต่อทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนวรรณกรรมและเสริมสร้างการรับรู้ต่องานวรรณกรรมที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ภาษาที่ 2 Akram S. Habeeb (2015) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรายวิชาวรรณกรรมและเสนอแนะว่าหนังสือเรียนที่ผู้สอนเลือกมาใช้มีส่วนสำคัญต่อทัศนคติของนักศึกษา ดังนั้นจึงควรเลือกใช้หนังสือที่กระตุ้นให้นักศึกษาต้องการเรียนรู้ประเด็นงานวรรณกรรมในบริบทการสื่อสารในสถานการณ์จริง และ Mohammad Khatib (2012) พบว่า การใช้งานวรรณกรรมในห้องเรียนภาษาอังกฤษมีผลต่อทัศนคติต่อผู้เรียนภาษาที่ 2 ซึ่งการใช้บทประพันธ์จริงที่มีความง่ายส่งผลต่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนซึ่งทำให้ผู้เรียนต่อการมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมากขึ้น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติในทางที่ดีขึ้นต่อการเรียนภาษาอังกฤษ Hassan M. Kassem (2020) พบว่าทัศนคติของผู้เรียนวรรณกรรมอังกฤษมิได้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมหรือความอ่อนไหวทางด้านศาสนา สิ่งที่กระทบต่อการเรียนวรรณกรรมกลับเป็นความยากของคำศัพท์และคำศัพท์เฉพาะเนื้อหาที่ค่อนข้างยากและบทประพันธ์ที่มีความยาว กลับส่งผลต่อทัศนคติ แรงจูงใจต่อการเรียนวรรณกรรม

หากพิจารณาปัญหาการขาดความตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนวรรณกรรม ที่กล่าวมาข้างต้น เราคงต้องยอมรับว่าประเด็นนี้มิได้เป็นประเด็นใหม่ แต่ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร ทำให้มีคำถามว่าสิ่งที่เราได้พยายามแก้ไขนั้นเพียงพอแล้วหรือไม่ จึงอยากที่ย้ำประเด็นนี้อีกครั้งเพื่อเป็นหนึ่งในเสียงสะท้อนไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไปหาแนวทางในการแก้ปัญหา ผู้เขียนพบว่านักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ที่ลงเรียนรายวิชาวรรณคดีเบื้องต้นกับผู้เขียน จำนวน 2 หมู่เรียน มิได้มีความตระหนักในคุณค่าและทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษเท่าที่ควร นักศึกษามีองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมภาษาอังกฤษค่อนข้างน้อย ทำให้ต้องปรับกลยุทธ์การสอนและทำความเข้าใจภูมิหลังของผู้เรียน ยืนยันได้จากผลสำรวจก่อนเรียน ที่ผู้เขียนพบว่าร้อยละ 83.82 นักศึกษาไม่รู้จักร้อยกรอง (Poetry) คืออะไร, ร้อยละ 48.6 ไม่รู้จักร้อยแก้ว (Prose) คืออะไร หากถามถึงการใช้เวลาอ่านหนังสือประเภท หนังสืออ่านนอกเวลา เรื่องสั้น และนิยาย พบว่า ร้อยละ 42.47 อ่านบางครั้ง ร้อยละ 36.58 แทบจะไม่อ่าน และ ร้อยละ 16.23 ไม่อ่านเลย หากมีเวลาว่างนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเข้าสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค (Facebook) ติกต็อก (Tiktok) ดูซีรีส์ ฟังเพลง เล่นเกม และทำงานที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้จักริบทานพื้นบ้านเรื่อง แมงสี่หูห้าตา (Four Eyes Five Eyes Monster) คือเรื่องเกี่ยวกับอะไร ไม่สามารถแยกลักษณะ

ของเทพปกรณัม (Myth) ตำนาน (Legend) นิทานพื้นบ้าน (Folklore) และเทพนิยาย (Fairytale) ซึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจคำศัพท์เฉพาะวรรณกรรมภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนได้ออกแบบรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมให้นักศึกษาให้ความสนใจตระหนักต่อคุณค่าการเรียนรู้วรรณกรรมมาทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนในเทอมที่ผ่านมา และเนื่องจากประชากรประกอบด้วยนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติ บริบทของการจัดการเรียนการสอนยึดความเป็นนานาชาติและใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก จึงแตกต่างจากบริบทการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาไทยโดยทั่วไป ทำให้เห็นมุมมองของนักศึกษาชาวต่างชาติด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนต้องการเน้นย้ำและสอดแทรกให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษและเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ และต้องการนำเสนอข้อเท็จจริงของสถานการณ์การเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่เป็นปัจจุบันว่าประเด็นปัญหาดังนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ ทำให้ทราบว่านักศึกษามีความตระหนักในคุณค่าและทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษมากขึ้นเพียงใดทั้งก่อนและหลังการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้สามารถนำผลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หากกลยุทธ์และวิธีการที่จะช่วยส่งเสริม กระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนงานวรรณกรรมภาษาอังกฤษให้มากขึ้น และหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพัฒนาศักยภาพผู้สอน พัฒนาการเรียนการสอนในหลักสูตรภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Reviews)

ความหมาย และนิยามของวรรณกรรมภาษาอังกฤษ

วรรณกรรม หรือ วรรณคดี เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งในที่นี้หมายถึง งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิดที่เป็นทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Literature หมายถึง งานเขียนที่แต่งขึ้น อันเกิดจากการคิด และจินตนาการ ผ่านการเรียบเรียง บอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปวรรณกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมลายลักษณ์ คือวรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ และวรรณกรรมมุขปาฐะ อันได้แก่วรรณกรรมที่เล่าด้วยปาก ไม่ได้จดบันทึก ได้แก่ ประวัติ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า ขำขัน เรื่องสั้น นวนิยาย บทเพลง คำคม

วรรณกรรมภาษาอังกฤษ หมายถึง บทประพันธ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษในการเล่าเรื่องราว แสดงให้เห็นข้อคิด สะท้อนความจริงและความเป็นไปได้ในทัศนะของผู้ประพันธ์ สร้างสรรค์จากจินตนาการ ในรูปแบบการประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยการใช้ภาษาอังกฤษของผู้ประพันธ์ทั้งชาวอังกฤษและชาวอเมริกัน ให้ความสำคัญกับความรู้ แง่คิด ความเข้าใจ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมอังกฤษและอเมริกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว วรรณกรรมภาษาอังกฤษ หมายถึงงานประพันธ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษในการเล่าเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ ออกมาในรูปแบบวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์และวรรณกรรมที่บอกเล่าผ่านศิลปะการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ชาวอังกฤษและชาวอเมริกัน ที่นำเสนอมุมมอง แนวคิด และกลวิธีการประพันธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในเชิงของการเรียนภาษาอังกฤษ

ความตระหนักถึงคุณค่าการเรียนรู้วรรณกรรมภาษาอังกฤษ

ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึก ความเห็น ความสำนึก เป็นสภาวะที่บุคคลประหม่นและเข้าใจสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับตนเองโดยอาศัยระยะเวลา เหตุการณ์ หรือประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมจึงทำให้เกิดความตระหนัก

มีการศึกษา พบว่า การเรียนวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษารากฐานของงานวรรณกรรมที่ผ่านศิลปการใช้ภาษาอังกฤษจากผู้ประพันธ์ที่เป็นคนอังกฤษและอเมริกันในแง่คิด มุมมอง ความเข้าใจ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมอังกฤษและอเมริกัน เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และเป็นตัวอย่างในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีคุณสมบัติของนักเรียนไทยที่ศึกษาด้านวรรณกรรม ในแง่ของการอ่านเพื่อความทราบซึ่ง (Reading for appreciation) และการอ่านแบบวิเคราะห์ (Reading for Analysis) จารุพรรณ เพ็งศรีทอง (2558) Tae Hyun Kwon (2020) เสริมว่า การใช้วรรณคดีอังกฤษในการเรียนการสอนภาษาสามารถทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง เป็นเครื่องมือพัฒนาทักษะการอ่านเชิงคิดวิเคราะห์ ถึงแม้ว่าผู้เรียนอาจมีข้อจำกัดด้านทักษะภาษา แต่ผู้เรียนเองสามารถบ่งชี้และประเมินผลผลิตทางวัฒนธรรม จากการฝึกฝนและมุมมองต่าง ๆ ที่สามารถสอนและพัฒนาได้ อีกทั้ง อิศักดิ์ จิตระตราชู (2562) เสริมว่าการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมส่งผลต่อการตระหนักรู้คุณค่าในตนเองของผู้เรียนเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ สามารถทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนวรรณกรรม สามารถจำแนกคุณค่าที่นิยมพิจารณากว้าง ๆ ได้ 5 ประเด็น คือคุณค่าทางวรรณศิลป์ คุณค่าทางเนื้อหา คุณค่าทางสังคม คุณค่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และคุณค่าการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ

ทัศนคติต่อการเรียนวรรณคดีอังกฤษ

ทัศนคติเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในมุมมองของนักจิตวิทยา นอร์แมน แอล มุล (Norman L. Munn.1971:71) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ หรือ ข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ แสดงปฏิกิริยา ตอบสนองด้วยพฤติกรรม

มีการศึกษา พบว่า ทัศนคติของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศมีปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการประสบความสำเร็จในการเรียนภาษา มีอิทธิพลต่อผู้เรียนทั้งด้านพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ การศึกษาทัศนคติของผู้เรียนนำไปสู่ความเข้าใจนักศึกษา (ตีเตน เป็ญฮวัน, 2556)

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสนใจในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษนั้น มีได้หลายปัจจัย เช่น สภาพแวดล้อมในการเรียนวรรณกรรมทั้งบริบทของการจัดการเรียนการสอน ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนและการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ระดับความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษของผู้เรียนเอง การเลือกหนังสือ หรือเนื้อหาของวรรณคดีภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ในชั้นเรียน ข้อจำกัดด้านความเข้าใจหรือหนังสือเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องเรียน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) และมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student center) นอกจากนี้ ในมุมมองของผู้สอนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้มุ่งเน้นด้านความตระหนักต่อคุณค่าการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษและทัศนคติที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) โดยใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-method research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติบรรยาย มีการวัด

ก่อน-หลังการทดลอง, แบบสอบถาม และแบบประเมินความพึงพอใจ โดยการเก็บตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยห้องเรียนแบบคละความสามารถทักษะทางภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 และปีที่ 3 ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 70 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ELS 2301 วรรณคดีเบื้องต้น (Introduction to Literature) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ 1) แบบสอบถามออนไลน์(Google Form) ก่อนและหลังเรียน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชั้นปี เพศ พื้นฐานและประสบการณ์การเรียนวรรณคดีที่ผ่านมา ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นและทัศนคติต่อการเรียนวรรณคดีอังกฤษ (ปรับปรุงจาก Hassan M. Kassem, 2020) 2) แผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณคดีอังกฤษเบื้องต้น (Introduction to Literature)

การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องความตระหนักรู้ต่อคุณค่าการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ และทัศนคติที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ

2. ออกแบบสอบถามสอบถามความคิดเห็นและทัศนคติต่อการเรียนวรรณคดีอังกฤษ (ปรับปรุงจาก Hassan M. Kassem, 2020) โดยให้คะแนนแบบมาตราส่วน (Rating Scale) คือ 5 ระดับความคิดเห็น ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Rating Scale) ได้แก่ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน) ไม่มีความคิดเห็น (3 คะแนน) ค่อนข้างเห็นด้วย (4 คะแนน) เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5 คะแนน) 2) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความตระหนักรู้ต่อคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมอังกฤษ

3. นำแบบสอบถามให้อาจารย์ผู้สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์วรรณกรรม จำนวน 3 ท่าน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.92 แสดงว่าสามารถนำไปใช้รวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

4. ออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณคดีอังกฤษเบื้องต้น (Introduction to Literature) โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์เนื่องจากอยู่ในช่วงการระบาดของโควิดที่ต้นสังกัดมีนโยบายให้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ทั้งหมด 10 สัปดาห์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 8 บทเรียน ได้แก่ วรรณคดีคืออะไร (Introduction to literature) การอ่านวรรณกรรมเพื่อสุนทรีย์(Reading for appreciation) บทร้อยกรองและการอ่านโคลง (Poetry and reading poetry) ภาษาในร้อยกรอง (Language of poetry) บทร้อยแก้ว (Prose) องค์ประกอบของบทประพันธ์ (Element of Prose) เรื่องสั้นอเมริกันแองโกลอเมริกัน (American Short Story “Thank You Ma’m) และบทละคร (Drama) โดยเนื้อหาวิชาเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ (มคอ 3)และคำอธิบายรายวิชา ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการหลักสูตร ให้นำแผนการจัดการเรียนการสอนไปใช้ได้จริง ซึ่งได้ทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาที่ไม่ได้เป็นกลุ่มทดลองในภาคเรียนที่ 3/2563 ก่อนหน้าที่จะนำไปใช้จริง

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

1) ชี้แจงแผนการเรียนและแผนการจัดการเรียนการสอนในคาบเรียนแรก และให้นักศึกษาทำแบบสอบถามออนไลน์ก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ด้านความตระหนักและทัศนคติที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมอังกฤษและทราบถึงองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมอังกฤษของนักศึกษา โดยการทำแบบสอบถามและแบบทดสอบทั้งก่อนและหลังไม่มีการระบุชื่อหรือรหัสนักศึกษา และไม่มีผลต่อการให้คะแนนในรายวิชา ตามหลักจริยธรรมและการวิจัยในมนุษย์ด้านพฤติกรรมศาสตร์

2) ปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เขียนได้จัดทำขึ้น ในรายวิชา ELS2301 วรรณคดีเบื้องต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2564 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 โดยผู้เขียนปฏิบัติการสอนด้วยตนเองผ่านช่องทางกูเกิ้ลมีท (Google Meet) โดยใช้กระบวนการเรียนผ่านช่องทางออนไลน์ โดยผู้เขียนปฏิบัติการสอนด้วยตนเอง สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบเรียนละ 50 นาที โดยทำการเก็บข้อมูล จำนวน 10 สัปดาห์

3) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจากการสังเกตการณ์ระหว่างการสอนทั้งหมด 3 ครั้ง โดยดูจากวิดีโอที่บันทึกระหว่างทำการสอน และสรุปบันทึกหลังการสอนทุกครั้ง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่สะท้อนถึงแนวปฏิบัติด้านการเรียนของนักศึกษา

4) ให้นักศึกษาทำแบบสอบถามออนไลน์หลังเรียน (Post-test) ประเมินทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ฉบับเดียวกันกับที่ใช้วัดก่อนเรียน

5) ให้นักศึกษาทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความตระหนักต่อคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ

6) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อหาค่านัยยะสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

6) สรุปผลการศึกษา อภิปรายปัญหาและอุปสรรค และให้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

ผลการศึกษา (Research Results)

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งผลแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการเรียน แบบประเมินความพึงพอใจ ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ระหว่างสอน ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติบรรยาย โดยผลการศึกษาสามารถสรุปตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ความตระหนักถึงคุณค่าการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ประเภทของคุณค่าในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ	S.D.	Percentage
คุณค่าทางการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language Value) (พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ทำให้เข้าใจธรรมชาติและการใช้ภาษาอังกฤษได้)	1.18	72.65

ประเภทของคุณค่าในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ	S.D.	Percentage
คุณค่าทางการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language Value) (พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ทำให้เข้าใจธรรมชาติและ การใช้ภาษาอังกฤษได้)	1.18	72.65
คุณค่าทางเนื้อหา (Knowledge Value) (การได้รับรู้ถึงสาระ ความรู้ และข้อคิดที่ได้จากการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ)	1.28	71.83
คุณค่าทางวรรณศิลป์ (Literary Value) (การทราบซึ่งถึงคุณสละสลวยของภาษาที่มีผลต่ออารมณ์ของผู้อ่าน มีความบันเทิง เกิดจินตนาการ และมีความรู้สึกร่วม ผ่านกลวิธีทางภาษา ภาษาภาพพจน์ การเล่นเสียง การซ้ำคำต่าง ๆ)	1.00	71.42
คุณค่าทางสังคม Social Value (สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ที่สะท้อนออกมาจากผลงาน การประพันธ์ ทั้งของชาวอังกฤษและชาวอเมริกันจากบทเรียน)	1.11	69.38
คุณค่าทางการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Daily life Value) (สามารถนำความรู้ แนวคิด หรือบทสอนต่าง ๆ จากวรรณกรรม ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง)	1.25	65.30

หลักจากจำแนกประเด็นความตระหนักคุณค่าในการเรียนวรรณกรรมออกเป็น 5 ประเด็น คือ คุณค่าทางวรรณศิลป์ คุณค่าทางเนื้อหา คุณค่าทางสังคม คุณค่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และคุณค่าการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ผู้เขียนได้ระบุประเด็นดังกล่าวลงในแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้ออกแบบขึ้น โดยให้นักศึกษาเป็นผู้ทำแบบสอบถามภายหลังจากการเรียนและการจัดกิจกรรมในรายวิชา

จากตารางที่ 1 แสดงผลให้เห็นว่านักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ โดยคำนึงถึงคุณค่าทางการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language value) เป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 72.65 (S.D.=1.18) แสดงว่า นักศึกษาเห็นถึงประโยชน์ที่มีต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเองมากที่สุด รองลงมาคือคุณค่าทางเนื้อหา (Knowledge value) คิดเป็นร้อยละ 71.83 (S.D.=1.28) คุณค่าทางวรรณศิลป์ (Literary value) คิดเป็นร้อยละ 71.42 (S.D.=1) คุณค่าทางสังคม (Social value) คิดเป็นร้อยละ 69.38 (S.D.=1.11) และคุณค่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Daily life value) คิดเป็นร้อยละ 65.30 (1.25) ตามลำดับ แต่หากพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วแสดงให้เห็นว่ายังคงมีความแปรปรวนอาจเป็นเพราะนักศึกษาไม่มั่นใจในการตีความ ทั้งนี้ ผู้สอนอาจต้องทำการปรับหรืออธิบายให้ชัดเจนขึ้น

จากผลแบบสอบถามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 จากผู้ที่ลงทะเบียนทั้งหมด โดยมีผู้แสดงความคิดเห็น 35 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 50 คน คิดเป็นร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่าอัตราของนักศึกษาที่มีตระหนักถึงคุณค่าการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ และหากพิจารณาจากการเขียนสะท้อนความคิดเห็นด้านความตระหนักถึงคุณค่าการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาเห็นความสำคัญของการเรียนวิชาวรรณกรรมภาษาอังกฤษในด้านการเปิดโลกทัศน์สู่วัฒนธรรมอื่น ๆ ของต่างประเทศ ที่แตกต่างของวัฒนธรรมตน อีกทั้งเป็นการฝึกฝนและพัฒนาการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ เช่น ทักษะการอ่าน การฟัง การเขียน เรียนรู้คำศัพท์ รวมถึงทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้

สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองในอนาคตได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความตระหนักต่อคุณค่าการเรียนรู้วรรณกรรมภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ได้รับองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อนเกี่ยวกับงานวรรณกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง”

“ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราววรรณคดีของต่างประเทศมากขึ้นจากที่เคยเรียนแค่ของไทย”

“I think learning English literature is very important. Learning English can improve one's language skills and increase a language ability. The social reality reflected in British literature is helpful to understand the western cultural background”

“I think it's very helpful for me. English Literature helps me practice English in reading and listening and it can definitely help me in my future work.”

“I think literature it's very important because I know about history of another country and I know why they respect for them gods.”

“ช่วยเพิ่มทักษะภาษาอังกฤษเรียนรู้เรื่องราวและวัฒนธรรมของต่างประเทศ”

“ทำให้มีทักษะในการใช้ภาษาที่ดีขึ้น และรู้คำศัพท์บางคำ ได้ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีของต่างชาติ”

“ทำให้สามารถตีความตัวหนังสือได้มากขึ้น”

“การเรียนรู้วรรณคดีอังกฤษช่วยเปิดโลกมากขึ้น ทำให้ได้พัฒนาภาษาอังกฤษมากขึ้น”

“I think is very important because it improve my English skill.”

“Gained knowledge in many subjects on the subject of Poem and others.”

“การเรียนรู้วิชานี้ช่วยพัฒนาด้านภาษามากขึ้น ได้รับความรู้ใหม่ที่ไม่เคยรู้ เปิดโลกเกี่ยวกับวรรณคดี บทกวี นิทานภาษาอังกฤษมากขึ้น”

“I got new vocabulary and also help me improve my English skill from studying English literature.

“The study of literature is important because it, at its most basic, improves reading skills. From this involved reading of quality literature a student then develops their writing skills.”

I think learning English Literature in nowadays is useful to enhance the knowledge and the information about it. I think it's important to study English literature because it broadens the scope of learning to us as a student. The benefit I get from of learning English literature is to have more interest on reading and comprehensions. In that way, it develops more my reading skills and speaking skills. And it's refreshing my memory that I used to study, when I was in my secondary education.

“...very useful It helps to develop thinking and writing, as well as helping to practice critical thinking. train my imagination.”

ตารางที่ 2 ทักษะทัศนคติที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (ก่อนและหลังเรียน) (ปรับจาก Hassan M. Kassem, 2020)

คำถามที่วัดทัศนคติที่มีต่อการเรียน วรรณคดีภาษาอังกฤษ	ก่อนเรียน			หลังเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. I don't like English literature because it's different from my culture, habits and religion. (ฉันไม่ชอบวรรณคดีอังกฤษ เพราะว่ามันแตกต่างจากวัฒนธรรม นิสัยและศาสนาของฉัน)	2.37	0.96	ไม่เห็นด้วย	2.06	0.84	ไม่เห็นด้วย
2. Reading English literature help me to see the world around me with a better understanding. (การอ่านวรรณคดีอังกฤษช่วยให้ฉันเห็นโลกที่แตกต่างรอบ ๆ ตัว ทำให้ฉันเข้าใจมันมากขึ้น)	3.63	1.08	เห็นด้วย	4	0.54	เห็นด้วย
3. English literature is very difficult, it has no role in language learning. (วรรณคดีอังกฤษยากมากและไม่มีบทบาทในการเรียนภาษา)	2.96	1	ไม่มี ความเห็น	2.85	0.80	ไม่มี ความเห็น
4. Learning English through literary work can improve my English skills. (การเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านวรรณคดีช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของฉัน)	3.96	1.14	เห็นด้วย	3.96	0.52	เห็นด้วย
5. I cannot see any benefit of studying English literature. (ฉันไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ)	2.10	1.02	ไม่เห็นด้วย	1.85	0.64	ไม่เห็นด้วย

คำถามที่วัดทัศนคติต่อการเรียน วรรณคดีภาษาอังกฤษ	ก่อนเรียน			หลังเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
6. Literary works teach us about life, culture, and experience in other people in other part of the world. (งานวรรณคดีสอนให้พวกเราารู้เกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรม และประสบการณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่อีกส่วนหนึ่งของโลก)	3.76	1.11	เห็นด้วย	3.96	0.44	เห็นด้วย
7. Literature entertains you and provides useful occupation in your free time. (วรรณคดีให้ความบันเทิงกับคุณและเป็นการใช้เวลาว่างอย่างมีประสิทธิภาพ)	3.46	1.07	เห็นด้วย	3.75	0.66	เห็นด้วย
8. I am eager to learn the English literature. ฉันกระตือรือร้นในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ	3.45	1.07	เห็นด้วย	3.56	0.68	เห็นด้วย

หลังจากได้ออกแบบสอบถามเพื่อวัดทัศนคติของผู้เรียนและได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ในโปรแกรมวิชาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงและตรงต่อเนื้อหาในรายวิชาและรายละเอียดที่ระบุไว้ใน มคอ.3 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนได้ชี้แจงต่อนักศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการทำแบบสอบถาม โดยให้นักศึกษาทำแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ก่อนเรียนในสัปดาห์แรก และแบบสอบถามหลังเรียนในสัปดาห์สุดท้ายของภาคการศึกษา โดยจำนวนนักศึกษาทำแบบสอบถามก่อนเรียน มีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 98.57 และจำนวนนักศึกษาทำแบบสอบถามหลังเรียน มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราการเข้าตอบแบบสอบถามลดลงจากเดิม อาจเป็นเพราะผู้เขียนมิได้บังคับ แต่เป็นการขอความร่วมมือนักศึกษาในการตอบแบบสอบถาม และการตอบแบบสอบถามไม่ได้กระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา จำนวนที่ลดลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการให้ให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมของนักศึกษาที่ต้องได้รับการหารือกับทางหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อหาวิธีการกระตุ้นให้นักศึกษาให้ความร่วมมือต่อไป

ดังผลที่แสดงในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงผลทั้งก่อนและหลังเรียน มีข้อสังเกตได้ว่าค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลงในแต่ละประเด็นคำถาม แสดงให้เห็นว่านักศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงความคิดในด้านทัศนคติในทางที่ดีขึ้น โดยสามารถสรุปตามผลหลังการเรียนการสอนตามประเด็นคำถาม ได้ดังนี้ 1) นักศึกษาไม่เห็นด้วย $\bar{X}$ 2.06 (S.D. 0.84) จากเดิมร้อยละ 60.26 เป็น ร้อยละ 73.46 ต่อประโยค “ฉันไม่ชอบวรรณคดีอังกฤษ เพราะว่ามันแตกต่างจากวัฒนธรรม นิสัยและศาสนาของฉัน” แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาชอบและมีทัศนคติเชิงบวกในการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ 2) นักศึกษาเห็นด้วยมาก $\bar{X}$ 4 (S.D.=0.54) จากเดิมร้อยละ

64.70 เป็น ร้อยละ 77.55 ต่อประโยค “การอ่านวรรณคดีอังกฤษช่วยให้ฉันเห็นโลกที่แตกต่างรอบ ๆ ตัวทำให้ฉันเข้าใจมันมากขึ้น” แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกเป็นไปในทิศทางทางดีขึ้น 3) นักศึกษาไม่เห็นด้วย $\bar{X}$ 2.85 (S.D. = 0.80) จากเดิมร้อยละ 29.41 เป็น ร้อยละ 22.44 ต่อประโยค “วรรณคดีอังกฤษยากมากและไม่มีความท้าทายในการเรียนภาษา” แสดงให้เห็นว่า นักศึกษายังคงมีความกลัว ไม่แน่ใจในประเด็นนี้ 4) นักศึกษาเห็นด้วย $\bar{X}$ 3.96 (S.D.=0.52) จากเดิมร้อยละ 77.94 เป็น ร้อยละ 77.55 ต่อประโยค “การเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านวรรณคดีช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของฉัน” แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกและตระหนักเห็นความสำคัญของคุณค่าการเรียนรู้วรรณกรรมอังกฤษ 5) นักศึกษาไม่เห็นด้วย $\bar{X}$ 1.85 (S.D.=0.64) จากเดิม ร้อยละ 77.58 เป็น ร้อยละ 79.59 ต่อประโยค “ฉันไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ” แสดงให้เห็นว่านักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญจากการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษถือเป็นทัศนคติเชิงบวก 6) นักศึกษาเห็นด้วย $\bar{X}$ 3.96 (S.D.=0.44) จากเดิมร้อยละ 75.75 เป็น ร้อยละ 83.67 ต่อประโยค “งานวรรณคดีสอนให้พวกเราเกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรม และประสบการณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่อยู่ส่วนหนึ่งของโลก” แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญจากการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ 7) นักศึกษาเห็นด้วย $\bar{X}$ 3.75 (S.D.=0.66) จากเดิมร้อยละ 54.41 เป็น ร้อยละ 63.62 ต่อประโยค “วรรณคดีให้ความบันเทิงกับคุณและเป็นการใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์” แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญจากการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ และ 8) นักศึกษาเห็นด้วย $\bar{X}$ 3.56 (S.D.=1.07) จากเดิมร้อยละ 47.05 เป็น ร้อยละ 53.06 ต่อประโยค “ฉันกระตือรือร้นในการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ” แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกที่นักศึกษามีความต้องการและกระตือรือร้นต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความตระหนักต่อคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณคดีอังกฤษ

รูปแบบกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. กิจกรรมการบรรยายผ่านการนำเสนอพาวเวอร์พอยท์ (Power Point Presentation)	3.88	0.66	พึงพอใจค่อนข้างมาก
2. กิจกรรมการจดบันทึกย่อ (Classroom Note-taking)	3.79	0.83	พึงพอใจค่อนข้างมาก
3. กิจกรรมการถาม-ตอบ (Question and Response)	3.75	0.88	พึงพอใจค่อนข้างมาก
4. กิจกรรมเขียนกลอนภาษาอังกฤษ “My First Poem”	3.46	0.79	พึงพอใจค่อนข้างมาก
5. กิจกรรมโปสเตอร์ภาษาอังกฤษ “Figurative Language”	3.94	0.67	พึงพอใจค่อนข้างมาก
6. กิจกรรมฝึกปฏิบัติการอ่านบทกลอนภาษาอังกฤษ “Reading a favorite Poem”	3.77	0.84	พึงพอใจค่อนข้างมาก
7. กิจกรรมการให้เสียงอ่านนิทานพื้นบ้านภาษาอังกฤษ “English Folktale Reading Voice”	3.65	0.83	พึงพอใจค่อนข้างมาก
8. กิจกรรมการเขียนเล่าเรื่องสร้างสรรค์ (Plot line)	3.58	0.83	พึงพอใจค่อนข้างมาก
	3.72	0.79	พึงพอใจค่อนข้างมาก

จากการออกแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นในรายวิชาวรรณคดีเบื้องต้น รวมทั้งหมด 8 กิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น จากตารางที่ 3 แสดงผลให้เห็นว่า นักศึกษาพึงพอใจค่อนข้างมากต่อรูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นในรายวิชาเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ โดยมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อกิจกรรมทั้งหมด 8 กิจกรรม ในระดับ พึงพอใจค่อนข้างมาก $\bar{X}$ 3.72 (S.D. =0.79) สะท้อนให้เห็นทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ โดยหากเรียงตามลำดับความพึงพอใจ นักศึกษาถึงพอใจต่อ 1) กิจกรรมโปสเตอร์ภาษาอังกฤษ “Figurative Language” เป็นอันดับแรก 2) กิจกรรมการบรรยายผ่านการนำเสนอพาวเวอร์พอยท์ (Power Point presentation) 3) กิจกรรมการจดบันทึกย่อ (Classroom Note-taking) 4) กิจกรรมฝึกปฏิบัติการอ่านบทกลอนภาษาอังกฤษ “Reading a favorite Poem” 5) กิจกรรมการถาม - ตอบ (Question and Response) 6) กิจกรรมการให้เสียงอ่านนิทานพื้นบ้านภาษาอังกฤษ “English Folktale Reading Voice” 7) กิจกรรมการเขียนเล่าเรื่องสร้างสรรค์ (Plot line) และลำดับสุดท้าย 8) กิจกรรมเขียนกลอนภาษาอังกฤษ “My First Poem”

สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

นักศึกษาที่เรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ มีความตระหนักถึงคุณค่าการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ ร้อยละ 70 โดยคำนึงถึงคุณค่าทางการศึกษาภาษาอังกฤษ (English Language value) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือคุณค่าทางเนื้อหา (Knowledge value) ตามด้วยคุณค่าทางวรรณศิลป์ (Literary value) คุณค่าทางสังคม (Social value) และคุณค่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Daily life value) ตามลำดับ แต่ทั้งนี้ นักศึกษามีได้มุ่งเน้นการใช้เวลาว่างในการอ่านวรรณกรรม จากผลการตอบแบบสอบถาม พบว่า ร้อยละ 42.47 ระบุว่า อ่านบางครั้ง ร้อยละ 36.58 แทบจะไม่อ่าน และ ร้อยละ 16.23 ไม่อ่านเลย โดยหากมีเวลาว่างนักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเข้าสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) ติกต็อก (Tiktok) ดูซีรีส์, ฟังเพลง, เล่นเกม, และทำงานที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า นักศึกษามีความตระหนักจริง แต่ไม่ได้ให้ความสนใจใฝ่หาความรู้หรืออ่านวรรณกรรมที่สามารถหาได้จากนอกห้องเรียน ผู้สอนหรือโปรแกรมวิชาที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมเสริมนอกหลักสูตร ที่กระตุ้นให้นักศึกษาค้นเคยกับงานวรรณกรรมอังกฤษหรืออเมริกันนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้วรรณกรรม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการและงบประมาณรองรับการจัดกิจกรรมไปพร้อมกันด้วย อาทิ การจัดประกวดแข่งขันการอ่านบทกวีภาษาอังกฤษ (Poetry Slam activity) การประกวดเขียนเรื่องสั้นคติสอนใจภาษาอังกฤษ (Writing Short story Competition) การจัดกิจกรรมเล่าเรื่องภาษาอังกฤษ (English story telling) กิจกรรมชมภาพยนตร์ที่ดัดแปลงมางานวรรณกรรม, กิจกรรมส่งเสริมรักการอ่าน และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ด้านวรรณกรรมภาษาอังกฤษโดยสามารถจัดในรูปแบบปกติหรือออนไลน์ และเบี่ยงเบนความสนใจนักศึกษาให้ออกจากการใช้เวลาในโลกสังคมออนไลน์ ในส่วนของรายวิชาการนำเนื้อหาทางวรรณกรรม อาทิ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน เทพนิยายเกี่ยวเทพกรันมาบูรณาการลงในรายวิชาที่เน้นทักษะการอ่าน เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถทำได้ เพื่อเป็นการเสริมทักษะด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจจากเรื่องที่อ่านได้ ตามแนวคิดการตอบสนองของผู้อ่าน (Reader-Response Approach)

นักศึกษาที่เรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษ มีทัศนคติต่อการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษในเชิงบวกและเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากทัศนคติเชิงบวกทั้งก่อนเรียนและทัศนคติหลังเรียน และมีการเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติ หากพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่แสดงถึงความแปรปรวนของการกระจายการตัดสินใจในการตอบแบบสอบถามลดลง แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคิดว่าการเรียนวรรณคดีอังกฤษสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเองได้ เปิดโลกทัศน์และมุมมองของตนเองได้กว้างขึ้น รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงและการทำงานในอนาคต ถึงแม้รายวิชาจะมีเนื้อหายากแต่นักศึกษาสะท้อนให้เห็นความรู้สึกรักสนุกกับการเรียนและไม่เครียด อาจเป็นผลมาจากรูปแบบกิจกรรมในชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอน ได้ฝึกปฏิบัติและทราบถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเขียนประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเองทำให้สามารถทราบถึงแก่นและที่มาของงานประพันธ์ประเภทต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเขียนบทกลอนภาษาอังกฤษของตนเอง กิจกรรมการอ่านบทกลอนภาษาอังกฤษที่ตัวเองชื่นชอบ กิจกรรมการอ่านให้เสียงนิทานพื้นบ้านอังกฤษ กิจกรรมการวิเคราะห์โครงเรื่องจากนิทานอีสป กิจกรรมการฝึกเขียนเรื่องสั้น และอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ก็ตาม ทั้งนี้ ทัศนคติของผู้สอนและผู้เรียนเองก็มีส่วนทำให้บรรยากาศในการเรียนไม่เครียดจนเกินไป การเบี่ยงเบนความสนใจของนักศึกษาไม่เหม่อลอยแต่การทำคำแนกก็มีส่วนทำให้นักศึกษาผ่อนคลาย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้เขียนในฐานะผู้สอนเองยังคงพบจำกัดอยู่ ซึ่งต้องยอมรับว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้ ยังคงอยู่ในรูปแบบแบบผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) มากกว่าการมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student center) ในสัดส่วน 60:40 เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างยาก ผู้สอนเองจึงใช้วิธีการบรรยายจากพาวเวอร์พอยท์และมอบหมายงาน และระดับความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษของผู้เรียนเอง ก็ส่งต่อทัศนคติต่อผู้เรียนเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษในระดับต่ำ ดังนั้นผู้สอนเองต้องพิจารณาปรับกลยุทธ์และการนำเสนอเนื้อหาให้มีความง่ายและน่าสนใจมากขึ้น โดยนำผลการประเมินความพึงพอใจที่นักศึกษามีต่อรูปแบบกิจกรรมมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น และเนื่องจากเป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของออนไลน์ โดยลักษณะในการจัดการเรียนเป็นลักษณะโต้ตอบผ่านช่องทางออนไลน์ บางครั้งนักศึกษาไม่ได้ตอบกลับผู้สอน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เรียนที่มีทักษะความสามารถทางภาษาค่อนข้างดีจะได้ตอบกับผู้สอนเป็นหลัก ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งเลือกที่จะเงียบและอาจเบื่อและทำให้ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียนเท่าที่ควร นอกจากนี้ผู้เรียนเองมีความแตกต่างของทักษะความเข้าใจภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน และผู้สอนเองยังมีข้อจำกัดและไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและลึกซึ้งได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาเป็นอุปสรรคต่อการเรียนทั้งตัวผู้เรียนและผู้สอน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ผลการเรียน สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว เพื่อวิเคราะห์เชิงยืนยันในข้อจำกัดขององค์ประกอบความรู้พื้นฐานและความตระหนักต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ นำไปสู่การพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนวรรณคดีภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. ผู้สอนควรปรับใช้กลยุทธ์การสอนให้น่าสนใจมากขึ้น เช่น การจัดการเรียนเน้นการมีส่วนร่วม (Active learning), การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended-learning), การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนแบบบันเทิง (Edutainment) เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาที่ค่อนข้างยาก โดยอาจพิจารณาใช้แนวคิดวงจรรสชาติความคิด (literature circle) ของศิริกาญจน์ ศรีวิศาล (2564) เพื่อให้นักศึกษาพัฒนาทักษะของตนเอง เพื่อนำประสบการณ์มาเทียบเคียงอารมณ์กับความรู้พฤติกรรมการเรียนของตนเองได้ หรือ แนวคิดการตอบสนองของผู้อ่าน (Reader-Response Approach)

เพื่อให้ นักศึกษาฝึกการคิดวิเคราะห์ หรือ แนวคิดการใช้วรรณคดีเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการใช้ความคิดเชิงวิพากษ์ตามกรอบมาตรฐาน CEFR (CEFR Based Learning Approach) ของ สกัญญา เกาะวิวัฒนากุล (2564) ได้เช่นกัน

3. การศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) หลักสูตรปรับปรุง 2560 ซึ่งรายวิชาในหลักสูตรส่วนใหญ่มุ่งเน้นรายวิชาด้านทักษะทางภาษา การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะและเพื่อการทำงาน โดยเป้าประสงค์ของผู้เรียนหลักสูตรนี้อาจได้มุ่งเน้นความสนใจทางด้านวรรณกรรมเหมือนกับผู้เรียนสายวรรณกรรมโดยตรง ดังนั้น เสนอแนะว่าควรทำการศึกษาเกี่ยวกับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นรายวิชาสายวรรณกรรมโดยตรง โดยสามารถนำผลมาเปรียบเทียบกับมุมมองด้านความตระหนักและทัศนคติที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมของทั้งสองหลักสูตรได้

4. จากการใช้กิจกรรมส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษนั้น กิจกรรมโปสเตอร์ภาษาอังกฤษ “Figurative Language” ได้รับความพึงพอใจค่อนข้างมาก เป็นลำดับแรก อาจเป็นเพราะนักศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ดังนั้น กิจกรรมนี้สามารถนำไปใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- Abdullah H. Alfauzan, Abduljabbar G. Hussain. (2017). *Attitude towards and Perception of Literature in EFL Setting: A Case Study on QU Male Undergraduate Students*. English Language teaching; E-ISSN 19164750Vol.10, No. 1 ; Canadian Center of Science and Education. 2017.
- Akram S. Habeeb, Sadwk S. Firwana. (2015). *IUG English Major Education-Track Students' Attitudes Towards Literature Courses*. IUGJHR. ISSN 2410-3179.
- Deden Benhawan.(2013). *Attitudes and English Language Learning Behaviors of Low English Proficient Student*. Thesis. Master of Arts in teaching English as International Language. Prince of Songkla University. <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2010/9017>
- Hassan M. Kassem. (2020). *Attitudes towards English Literature: The Case of EFL Students at Three Saudi Colleges*. Studies in English Language Teaching. ISSN 2329-311X (Online) Vol.8, No.3, 2020. www.scholink.org/ojs/index.php/selt.
- Jaruphan Pengsritthong. (2020). *The English Poetry and the American poetry*. 2nd edit. Bangkok. Ramkhamheang University Press. 2020.
- Khanita Limhan, Paiwarun Ruttanapun, Anchalee Thassok. (2017). *Pre-service Teachers Attitude towards the Select of English Language Learning Materials*. Phuket Rajabhat University Academic Journal. Volumes 13. No.2 July-December, 2017. P.1-15.
- Lalida Wiboonwachara. (2018). *Literature Instructional based on a Reader-Response Approach to Enhance Analytical Thinking Skills of English Major Students*, Chiang Mai Rajabhat University. Pasa Paritat Journal. Vol.33. P.218-240.

- Manatchai, Ampornpeerapan. (2016). Perception of University Students and Lecturers toward the Use of British and American Literature for EFL Development. *NIDA Journal of Language and Communication*. Vol.21 No.28, 125-146. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NJLC/article/view/93761/73415>
- Manussanun Somdee & Suksan Suppasetserree (2016). *Developing English speaking skills of Thai undergraduate Students by digital storytelling through Websites*. Available at www.flit2013.org/private_folder/Proceeding/166.pdf Retrieved on 12-10-2016.
- Mohammad Khatib. (2012). A Study of the Effects of Teaching Literature on Improving Student's Second Language Attitudes. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*. ISSN 2200-3592 (Print), ISSN 220-3452 (Online) Vol.1 No.4: September 2012.
- Norman L. Munn. (1971). *Introduction to Psychology*. Boston : Houghton Mifflin. Osborn. (1957). *Applied Imagination*. New York : Charles Scribner's. 29 pages
- Pong-ek Penglon, Sukanya Kaowiwatanakul. (2020). *The Literature Instructional Model in Promoting Intercultural Awareness of third-years English major students at the Faculty of Education, Buriram Rajabhat University*. Journal of MBU LNC. Vol.27 No.1 January-June 2020.
- Sirikan Sriwisan, and Sukanya Kaowiwattanakul. (2021). Using literature circle to improve multicultural competence of university students. *RMU. Journal* 15(1) January -April 2021. P. 67.77.
- Sukanya Kaowiwatanakul. (2021). *Literature Instructional Based to enhance reading and critical thinking skills*. 1st ed. ISBN 978-616-586-695-8. Nanaphan Publisher. Chiangmai.
- Tae Hyun Kwon. (2020). *The Effects of the Use of Literature in Intercultural Language Teaching and Learning on Thai students' Critical Reading Skills and Cultural Awareness*. PAYAP UNIVERSITY JOURNAL, 30(1), 16-25. <https://doi.org/10.14456/pyuj.2020.2>
- Teerasak Chiratrachoo, Charnee Triwaranyu (2019). *Effects of Literature Instruction Using Gibbs's Reflection Cycle on Self-Awareness of Upper Secondary School Students*. Silpakorn Education Research Journal. Vol.11 No2 July-December 2019. P.410-424.
- Thanyarat Panakul, Sermjit Signhaseni (2019). *Introduction to English and American Literature*. Printed 16th Ramkhamhaeng University Press. Bangkok.

พระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา: อิทธิพลที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์

ฟิลาสินี อินทร์พุง

อาจารย์พิเศษ

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

philasinee.i@cmu.ac.th

สุภาวดี เพชรเกต

ดร., อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

supawadeepk@hotmail.com

ชยานิน บุญส่งศักดิ์

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

chayanin.per@cmu.ac.th

จักรภพ เอี่ยมตะนุช

ดร., อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

jakrabhop.i@cmu.ac.th

รับบทความ: 28 กันยายน 2564

แก้ไขบทความ: 19 พฤศจิกายน 2564

ตอบรับบทความ: 3 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง พระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา: อิทธิพลที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งได้รับการยกย่องจากรรณคดีสโมสรเมื่อปี พ.ศ.2459 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เรื่องอิเหนาเป็นยอดของบทละครร่ำ ผลการศึกษาพบว่า สามารถแบ่งบทเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากบทละครเรื่องอิเหนาเป็น 3 กลุ่ม คือ เพลงพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์ พบจำนวน 1 เพลง เพลงไทยสากลที่ได้รับแรงบันดาลใจโดย

เป็นการนำเนื้อร้องมาใส่ทำนองไทยเดิม พบจำนวน 4 เพลง และเพลงประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-
อุณากรรณ และเพลงประกอบละครเรื่อง สุดหัวใจเจ้าชายเทวดา จำนวน 8 เพลง แสดงให้เห็นถึงความนิยม
และความงดงามของบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ที่ยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: คีตศิลป์, อิเหนา, เพลง

The Royal Literature Enau: Its Impact on Thai Vocal Music

Philasinee Inpayung

Special Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

philasinee.i@cmu.ac.th

Supawadee Petket

Ph.D., Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

supawadeepk@hotmail.com

Chayanin Boonsongsak

Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

chayanin.per@cmu.ac.th

Jakrabhop Iamdanush

Ph.D., Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

jakrabhop.i@cmu.ac.th

Received: September 28, 2021

Revised: November 19, 2021

Accepted: December 3, 2021

Abstract

“The Royal Literature Enau: Its Impact on Thai Vocal Music” aims to gather the songs influenced by the literature written by Phra Bat Somdet Phra Phutthaloetla Naphalai, the King Rama II of Thailand. The King Rama II composed numerous literatures including the “Inao” which was regarded as the best dance drama by the Wannakadee Samosorn (the Literature Club founded by the King Rama VI) in 1916, during the reign of Phra Bat Somdet Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, the King Rama VI of Thailand.

The study results in the three groups of songs influenced by the literatures. Those grouped songs are 1 royal written song of Phra Bat Somdet Phra Phutthaloetla Naphalai; 4 modern-Thai songs that composed by adding lyrics within Thai classical melodies; 8 drama scores for the Busaba-Unagun stage play and the Sud-Hua-Jai-Jao-Chai-Thewada drama owned by the Kantana Company.

Keywords: Thai vocal art, Enau, Song

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้พระราชนิพนธ์บทละครไว้จำนวนมาก ทั้งบทละครนอก เรื่องสังข์ทอง ไชยเชษฐา ไกรทอง มณีพิชัย คาวี สังข์ศิลป์ชัย และบทละครเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อให้ละครหลวงเล่นรวมถึงพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา ซึ่งได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็นยอดของกลอนบทละครร้อง (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2553, น.6)

วรรณคดีเรื่องอิเหนาของไทยได้รับอิทธิพลจากนิทานเรื่องปันหยีของชาว โดยผ่านทางมลายู อีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้เมื่อเมืองไทยรับเข้ามาแล้วก็ได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อเรื่องจาก “ปันหยี” เป็น “อิเหนา” ตามชื่อตัวละครเอกที่คุ้นหูคนไทยมากกว่า (โสธรศรีมี สิ้นธุณิก, 2547, น.1) การเข้ามาของเรื่องปันหยีในประเทศไทยนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2546, น.308) ทรงอ้างถึงคำเล่าขานสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมโกศเสวยราชย์ครองกรุงศรีอยุธยา มีพระราชธิดาด้วยเจ้าฟ้าสังวาล ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ากุณฑล และเจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้าราชธิดาทั้ง 2 พระองค์นี้ได้ทรงฟังนิทานเรื่องอิเหนาจากพวกข้าหลวงหญิงแขกมลายู เชื้อสายพวกเขลยที่ได้มาแต่เมืองปัตตานี เจ้าฟ้าทั้ง 2 พระองค์ทรงพอพระทัย จึงทรงแต่งเรื่องอิเหนาเป็นละครขึ้นพระองค์ละเรื่อง เรียกว่า ดาหลังเรื่อง 1 อิเหนาเรื่อง 1 แต่เป็นเรื่องอิเหนาด้วยกัน คนจึงมักเรียกว่าอิเหนาใหญ่ และอิเหนาเล็ก

เรื่องอิเหนาเป็นที่รู้จักของคนไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศหลักฐานประการหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าเรื่องอิเหนาน่าจะปรากฏตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ข้อความที่กล่าวถึงเรื่องอิเหนาเล็กในปูลณเฑาะพาคำฉันท์ของพระมหานาค วัดท่าทราย ความว่า

ฝ่ายฟ้อนละครใน	บริรักษ์จักรี
โรงริมศิริมี	กลลับแลชาย
ล้วนสรรสรสรจันาง	อรอ่อนลอออาย
ใครยลบอยากวาย	จิตรจมเมอฝัน
ร้องเรื่องระเด่นโดย	บุษบาตุนาหงัน
พักพาคุหาบรร-	พตร่วมฤดีโลม

(พระมหานาค วัดท่าทราย, 2503, น.40)

ในสมัยต่อมายังปรากฏว่ามีการแต่งเรื่องอิเหนาขึ้นอีกหลายสำนวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องอิเหนาได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะแนวคิดหรือแก่นเรื่องของอิเหนานั้นแตกต่างจากวรรณคดีที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศเรื่องอื่น ๆ ในยุคสมัยเดียวกัน กล่าวคือเรื่องอิเหนามีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักซึ่งเป็นอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ ความเร้าใจอันเนื่องมาจากตัวละครที่เกี่ยวข้องกับความรักนั้นต้องรสนิยมของคนไทย ในขณะที่วรรณคดีเรื่องอื่น เช่น รามเกียรติ์ มหาภารตะ สามก๊ก และเลียดก๊ก มีเนื้อหาเน้นหนักในทางสงคราม (โสธรศรีมี สิ้นธุณิก, 2547, น.5)

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งทรงเป็นหนึ่งในคณะกรรมการของวรรณคดีสโมสร มีความเห็นว่าเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 เป็นบทละครในที่ยอดเยี่ยมที่สุด เนื่องจากบทกวีไพเราะ และใช้เล่นละครได้อย่างงดงามในเวลาเดียวกัน ดังที่ทรงกล่าวว่า

[แต่]บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ได้หลักทั้งสองอย่าง คือ บทกวีเพราะ เล่นละคอน ก็ดี จึงควรนับถือว่าบทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ทั้ง 8 เรื่องนั้นควรเป็นแบบอย่างของละคอนรำ ถ้าจะให้ยกว่าเรื่องใดเป็นยอดเยี่ยมในพระราชนิพนธ์ 8 เรื่องนั้น ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องอิเหนาเป็นยอดเยี่ยมในบทละคอนใน เรื่องคารีเป็นยอดเยี่ยมในบทละคอนนอก

(สมเด็จพระยาตำรากราชานุกาพ, 2516, น.41 อ้างถึงใน ธาณินทร์ จัตุหะศรี, 2552, น.3)

ด้วยบทวรรณคดีที่ไพเราะและเหมาะสมสำหรับเล่นละครส่งผลให้บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นที่นิยมแพร่หลาย จากงานด้านวรรณศิลป์ที่มีความไพเราะได้ถ่ายทอดไปยังศิลปะแขนงอื่นทั้งนี้เพราะผู้สร้างสรรค์งานศิลปะของไทยมักเป็นผู้ที่มีความสามารถในงานศิลปะมากกว่าหนึ่งอย่างอยู่แล้ว (สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร, 2546, น.19) จึงเป็นปัจจัยแรกที่ทำให้ศิลปะแขนงหนึ่งถ่ายทอดไปยังศิลปะอีกแขนงหนึ่งได้ อีกปัจจัยหนึ่งสังคมไทยไม่มีชนชั้นในแง่ความสัมพันธ์ทางศิลปะ กล่าวคือศิลปะของราชสำนักและศิลปะของประชาชนสามารถถ่ายทอดถึงกันได้ตลอดเวลา และปัจจัยสุดท้ายคือ สังคมไทยยังมีชนบทชุมชนซึ่งส่งผลให้มีศักยภาพในการผลิตผลงานใหม่อีกด้วย

ปัจจัยทั้งสามประการนี้ส่งผลให้ศิลปะแขนงต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดถึงกันได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับบทละครเรื่องอิเหนาที่ได้ถ่ายทอดจากงานวรรณศิลป์ไปสู่ศิลปะแขนงอื่น โดยเฉพาะด้านคีตศิลป์ ซึ่งหมายถึง ศิลปะที่วาดด้วยเรื่องการบรรเลงขับร้อง มนุษย์ได้สร้างสรรค์งานคีตศิลป์จากการเลียนเสียงธรรมชาติด้วยการใช้ร่างกายของตน พัฒนามาสู่การหาวัสดุเพื่อใช้ทำเสียงจนเกิดเป็นเครื่องดนตรีต่าง ๆ ขึ้น

ในบทความนี้ จะกล่าวถึงบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านคีตศิลป์

ผลการศึกษา

บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะ สาขาคีตศิลป์ กล่าวคือจากบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ทำให้เกิดการบทเพลงต่าง ๆ ขึ้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ เพลงพระราชนิพนธ์ เพลงไทยสากล และเพลงประกอบการแสดง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เพลงพระราชนิพนธ์

เพลงพระราชนิพนธ์ หมายถึง เพลงที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น อาจจะเป็นทำนองหรือเนื้อร้องก็ได้ เพลงพระราชนิพนธ์ มีทั้งเพลงบรรเลงและเพลงที่มีเนื้อร้อง บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทำให้เกิดเพลงพระราชนิพนธ์ขึ้น คือ เพลงบุหลันลอยเลื่อน ตามประวัติกล่าวว่า (บุญเกิด รัตนแสง, 2550) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นศิลปินที่มีพรสวรรค์ทั้งทางด้านกวีนิพนธ์และการดนตรี โปรดทรงขอสามสาย พระองค์มีชื่อคู่พระหัตถ์ชื่อ "ขอสายฟ้าฟาด" ในยามว่างก็จะหยิบขอมาทรงอยู่เป็นประจำ

ในคืนหนึ่ง หลังจากทรงขอสายฟ้าฟาดอยู่จนดึกก็เข้าบรรทม ทรงพระสุบินว่าเสด็จไป ณ สถานที่แห่งหนึ่งซึ่งมีความสวยงามที่สุดไม่เคยเห็นที่ใดมาก่อน รอบข้างมีแต่ความร่มรื่น ขณะนั้นทรงทอดพระเนตรเห็นดวงจันทร์ค่อย ๆ เคลื่อนเข้ามาใกล้พระองค์ทีละน้อย พร้อมแสงอันนวลโยส่องสว่างส่องแสงกระจ่างไปทั่ว พร้อมมีเสียงพิทยดุริยางค์กังวานเจื้อยแจ้วมาด้วย ทรงสดับฟังดนตรีอยู่จนพระจันทร์ค่อยเคลื่อนไปที่ต้นบรรทม แต่เสียงดนตรียังแว่วกังวานอยู่ในพระโสต ก็โปรดฯ ให้หานางในพนักงานดนตรีเข้ามาต่อเพลง

ตามที่ได้ยินในพระสุบินจนจบ เพลงนี้จึงมีชื่อว่าเพลง “บุหลันลอยเลื่อน” บ้างเรียก “บุหลันลอยฟ้า” บ้างที่เรียก “เพลงทรงพระสุบิน” หรือ “เพลงสรรเสริญพระจันทร์” ก็มี เพลงบุหลันลอยเลื่อนเป็นที่รู้จักในหมู่นักดนตรีทั่วไป เพลงนี้เคยนำมาใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีอยู่พักหนึ่ง

เนื้อเพลงบุหลันลอยเลื่อนเป็นบทพระราชนิพนธ์ในบทละครอิเหนา ตอนสังคามาระตาแต่งถ้าเนื้อหากล่าวถึงสังคามาระตา เมื่อได้รับบัญชาจากอิเหนาให้ไปแต่งถ้าไว้เป็นที่ประทับของอิเหนาและนางบุษบา ในเวลากลางคืนนึกถึงอิเหนาว่าป่านนี้คงรอคอยให้ตนเองแต่งถ้าให้เสร็จในเร็ววัน เนื้อร้องเพลงบุหลันลอยเลื่อนมีดังนี้

๑ กิดาหยันหมอบกราบอยู่งานพัด	พระบรรทมโสมนัสอยู่ในที่
บุหลันเลื่อนลอยฟ้าไม่ราศี	รัศมีส่องสว่างดั่งกลางวัน
พระนึ่งนิกตริกไทรไปมา	ที่จะแต่งคูหาสดาหมัน
ป่านนี้พระองค์ทรงธรรม์	จะนับวันเฝ้าคอยทุกเวลา
ครั้นล่วงเข้ายามดึกสงัด	สงบเงียบเสียงสัตว์ทุกภาษา
วังเวงวิเวกวิญญณ์	พระนิทราหลับไปในราตรี ฯ

2. เพลงไทยสากล

เพลงไทยสากล คือ เพลงที่ขับร้องในภาษาไทย โดยเริ่มจากนำทำนองไทยเดิมใส่เนื้อร้องบรรเลงและขับร้อง โดยใช้มาตรฐานของโน้ตเพลงแบบสากล จนเป็นเพลงไทยแนวใหม่ โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 มีละครเวที ละครวิทยุ และภาพยนตร์ไทย มีบทบาทสำคัญทำให้เพลงไทยสากลได้รับความนิยม ในปี พ.ศ. 2507 เพลงไทยสากลได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงลูกกรุง และเพลงไทยลูกทุ่ง และในระยะเวลาไล่เลี่ยกันมีกระแสเพลงร็อกแอนด์โรลของทางฝั่งตะวันตก อาทิ วงเดอะบีทเทิลส์ ได้รับความนิยมอย่างมาก

ในส่วนของประเทศไทยได้มีการประกวดเพลงไทยสากลแนวใหม่ซึ่งถ้วยพระราชทาน ในปัจจุบัน เพลงไทยสากลแตกสาขาไปอีกหลากหลายแนวเพลง บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทำให้เกิดเพลงไทยสากลขึ้นหลายเพลง ได้แก่

2.1) เพลงบุษบาเสียงเทียน

เพลงบุษบาเสียงเทียนเป็นเพลงที่คนส่วนใหญ่รู้จักดี ผู้ประพันธ์คำร้อง คือ ศักดิ์ เกิดศิริ โดยใช้ทำนองเพลงลาวเสียงเทียน 2 ชั้น เพลงบุษบาเสียงเทียนเป็นเพลงที่ได้แรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนที่นางนางบุษบา ได้จุดเทียนไหว้พระและอธิษฐาน ขอให้พระปฎิมาช่วยคลายให้อิเหนาเกิดความรักและความมั่นคงในตัวนาง เนื้อร้องเพลงบุษบาเสียงเทียน มีดังนี้

เทียนจุดเวียนพระพุทธรูป	ตัวข้าบุษบาขออธิษฐาน
เทียนที่เวียนนมัสการ	บันดาลให้หทัยสมปรารถนา
คลจติอิเหนาให้เขามารักข้า	ขอองค์พระปฎิมาเมตตาช่วยคิดอุ้มชู
ขอเทียนที่เวียนวนคลุ้ยคลึง	ให้องค์ระเด่นเอ็นดูอย่าได้รู้คลายคลอน

อ้างอิงพระพุทธรูป	ตัวข้าบุษบาขอกราบวิงวอน
ข้าสวตมณต์ขอพระพร	วิงวอนให้หทัยระเด่นปราณี
รักอย่าเคลือบแฝงดังแสงเทียนริบหรี่	ขอองค์ระเด่นมนตรีโปรดมีจิตนึกเมตตา
ขอเทียนที่เสี่ยงทายดลให้คนรักข้า	รักเพียงแต่บุษบาตั้งข้านี้ตั้งใจ

2.2) เพลงอิเหนารำพัน

เพลงอิเหนารำพัน มีผู้ประพันธ์คำร้อง คือ ไสล ไกรเลิศ โดยใช้ทำนองเพลงห้วงอาลัย 2 ชั้น เพลงนี้ผู้ประพันธ์คำร้องได้รับแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อิเหนารำพันบรรยายถึงอิเหนาที่ทุกข์ระทม เพราะคิดว่าบุษบาไม่รักตน แต่กลับไปรักกระตุรกา เพลงอิเหนารำพันนี้ ไสล ไกรเลิศ ได้ให้ ชรินทร์ นันทนาคร ร้องบันทึกลงแผ่นเสียงไว้เป็นท่านแรก ต่อมาสุเทพ วงศ์กำแหง หยาด นภาลัย และนักร้องท่านอื่นนำมาร้องใหม่ เนื้อร้องเพลงอิเหนารำพัน มีดังนี้

อิเหนาเอ๋ย กรรมแล้วเอ๋ยรักเจ้าผิดหวัง	เพราะรักเขาเพื่อค้ำใจข้าซึ่งเมินหน้าพาดสู
ขาดยอด้ขี้เขยชมตรมใจ	ไหนจะอายุผู้คนทุกชีใจทนมองไหม้
หลงลมใครโง่ใจบุษบา	เจ้าเปลี่ยนคู่ฟ้อไปขึ้นเจ้าจรกา
โอ้แก้วตาลมรักใจพาลอยลมหลงรักเขา	มองหาเงาแล้วเศร้าหวนไหว
รักหลงไหลเหมือนบ้านิจจาลืมได้ โอ้ใจหญิง	แม่งามพริ้งมีมนต์วาจา
เหมือนอารมณ์บุษบาเหมือนพิมพาพิไล	หลงลมใครโง่ใจขึ้นกมล
โอ้ออกอิเหนาจะเปรียบตัวเราอับจน	ใจกังวลคนรักมาเมินไปเอ๋ย

2.3) เพลงอิเหนารำพึง

เพลงอิเหนารำพึง มีผู้ประพันธ์คำร้อง คือ ไสล ไกรเลิศ โดยใช้ทำนองเพลงแขกขาว 2 ชั้น เพลงนี้ผู้ประพันธ์คำร้องได้รับแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนอิเหนารำพึง บรรยายถึงความงามของนางบุษบา และอิเหนาตามข้อคิดกับนางบุษบาอีกทั้งอ่อนหวานให้นางยกโทษให้ และขอให้นางยอมให้เขยชม โดยเพลงอิเหนารำพึงนี้ ไสล ไกรเลิศ ได้ให้ ชรินทร์ นันทนาคร ร้องบันทึกลงแผ่นเสียงไว้เป็นท่านแรกอีกเช่นกัน ต่อมาจึงมีนักร้องท่านอื่นนำมาร้องใหม่ เนื้อร้องเพลงอิเหนารำพึง มีดังนี้

รูปทรงองค์พิศตรลักษณ์	บุษบานารีแม่งามเทียบเทวี
หญิงใดใครเปรียบไม่มี สตรีศรีสุตา	ไฉไลเลิศลักษณ์ล้ำลัลย์
พริ้งเพริศเฉิดโฉมโนมพรรณ	สุดสรรจะพรรณนา
พิศตรปลั่งเหมือนดังจันทร์รา	จะเยื้องค้อมาเทพธิดาให้อาย
งาม พร้อมมารยาท	เลิศพิลาสนวนาดเยื้องกราย
เนตรเจ้างามเหลือ	เหมือนดังแม่นางเนื้อทราย เมื่อสบตาชาย
โฉมงามแม่อายขม้ายมา	วิตกกอกอิเหนา
ทุกวันเศร้าวิญญารำพึงถึงบุษบา	หลงรักเป็นหนักหนาดวงยี่หวาเจ้าเอ๋ย

ไฉ่ยอด้ชีวันกลยาบุษบาน่าเซย	เจ้าอย่าโกรธเคืองเลย
โถมตรูเป็นคู่ชมเซย	แม่เอยเคยมตดา
เสียแรงไฝ่ฝันริญจวน	หัวอกพี่ข้าคร่ำครวญ
นวลน้องไม่เวทนา	จ้องอนอ่อนวอนแก้วตา นงนุชบุษบากรุณาอย่าอาย
แรงฤทธิ์พิศวาส	ไม่สามารถตัดรักหักไม่คลาย
ไฉ่แม่รูปงามรักจริงยิ่งความเสียดาย	พี่ไม่กลับกลายหมายปองรูปทองน้องชม
น้อยบุญวาสนา ข้าอุราตรอมตรม	วิตกหัวอกระบมอิเหนาเศร้าระทมให้พี่ชมเถิดเอย

2.4) เพลงบุษบาในฝัน

เพลงบุษบาในฝัน มีผู้ประพันธ์คำร้อง คือ ไสล ไกรเลิศ โดยใช้ทำนองเพลงเขมรพวง 3 ชั้น เพลงนี้ผู้ประพันธ์คำร้องได้รับแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพลงบุษบาในฝัน บรรยายถึงความงามของผู้หญิงคนหนึ่งทีพบว่ามีความงดงามเหมือนนางบุษบาจนนำไปฝันถึงในเวลากลางคืน เพลงบุษบาในฝัน ไสล ไกรเลิศ ได้ให้ สุเทพ วงศ์กำแหง ร้องบันทึกลงแผ่นเสียงไว้เป็นท่านแรก ต่อมาชรินทร์ นันทนาคร จึงนำมาร้องใหม่ เนื้อร้องเพลงบุษบาในฝัน มีดังนี้

ไฉ่แม่งามกระไร	หานางใดในหล้ามาเปรียบเสมอ
เหมือนเจอบุษบา	พี่อยากยลโฉมหน้าฝันหาพาภิรมย์
เนตรเจ้าคมคิ้วอน	สวยจริงไฉ่เจ้าดวงสมร
โอษฐ์สละคราญดูจพรานไฉ่งามโก่งดั่งคันศร	พี่ลั่นบนอนคร่ำครวญป่วนอุรา
ทุกคืนหลับเห็นดวงหน้า	ไฉ่เจ้าอย่ามาหลอกหลอนพี่เลย
หยามชายอาบทั่ว ถันเธองอนตื่นตัว	ฉันทกลัวจริงสาวเอย
ตาเธอซึ่งเหมือนปานประหนึ่ง	จะเย้ยจันทร์แจ่มเวหา
แก้มเจ้านวลชวนเชิญยิ้มเมินที่ท่า	เหมือนพาให้พี่พะวงลืมหืม
คงจะหลงตายเปล่า	ที่ฝันนอนเคียงเจ้าตื่นก็เฝ้าระทม
พี่กอดพี่ชมพี่โลมเพียงเงา	รักนงเยาว์ใครจะเห็นใจเอย

2.5) เพลงจรกาแพรัก

เพลงจรกาแพรัก มีผู้ประพันธ์คำร้อง คือ สำเนียง ม่วงทอง โดยใช้ทำนองเพลงท่วงอาลัย 2 ชั้น เพลงนี้ผู้ประพันธ์คำร้องได้รับแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพลงจรกาแพรัก บรรยายถึงความรู้สึกของจรกาที่พ่ายแพ้ต่อความรัก เนื่องจากมีหน้าตารูปร่างอัปลักษณ์ จรกาจึงยอมตายเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของตนเอง เพลงจรกาแพรัก สำเนียง ม่วงทอง ได้ให้ โกมินทร์ นิลวงศ์ ร้องบันทึกเสียงต้นฉบับ เนื้อร้องเพลงจรกาแพรัก มีดังนี้

จรกาอาภัพหนักหนาเกิดมาชาตินี้
 ถ้าวุ่นนี้ใครซ้ำเท่าจรกา
 ข้าเหลือหลายรูปกายของข้า
 แต่ข้านี้มีใจสูงยิ่ง
 ยอดหญิงเอยแม่เอยผู้สูงศักดิ์
 ข้าถูกหลวงข้าในทรงต้องออกหัก
 ทั้งเยาะทั้งเย้ยข้าเปรียบเปรยให้อาย
 ข้าผู้แพ้ให้แก่รักนั้น
 ขอเทิดไว้หวังในรักนี้
 จรกาใครเขาเหมือนข้าก็คงข้าหนัก
 เจ็บใจนักข้ายอมแพ้แพ้แล้วสิ้นลาย

รูปร่างอัปลักษณ์ข้าหนักไร้ศักดิ์ศรี
 โอ้ออกเอยใครเลยหนอบั่น ช่างเสกสรรปั้นเรามา
 ท้วกายาชั่วช้าอัปลักษณ์
 เฝ้ารักหญิงที่งามพัตร์
 ข้ามันรักโฉนเล้ามากกลับกลาย
 ข้าถูกแย่งรักหมายหมั้นศักดิ์เชิงชาย
 อย่างนี้ข้ายอมตาย ไว้ลายชาติชายชาตรี
 มอบชีวนั้นข้ายอมพลี
 ชีพข้านี้ขอน้อมมอบแต่ความรัก
 รูปร่างไม่งามพริ้งยอดหญิงจึงไม่รัก
 จรกาโลกเหวี่ยงข้าคือผู้แพ้

นอกจากเพลงไทยสากลทั้ง 5 บทเพลงแล้ว ยังมีเพลงไทยสากลที่ได้รับอิทธิพลจากบทละคร เรื่องอิเหนาอีก ได้แก่ เพลงบุษบาแพ้ เพลงบุษบาแคน เพลงบุษบาอธิฐาน เพลงเสียงเทียน เพลงจรกาค้างรัก เพลงเรียมละเมอ เพลงปฐุมิดำรัส เพลงมะเดหวีให้ความสัตย์ และเพลงอิเหนาโลม จะเห็นได้ว่าเพลงไทยสากลที่ได้รับอิทธิพลจากบทละครเรื่องอิเหนานั้น ผู้ประพันธ์นำอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งมาถ่ายทอดเป็นบทเพลง ซึ่งทั้ง 9 เพลงมีข้อมูลแค่ชื่อเพลง และผู้ขับร้องเท่านั้น ไม่พบรายละเอียดอื่น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเกิดจากเพลงทั้ง 9 ไม่ได้ได้รับความนิยมในช่วงระยะเวลานั้น จึงเหลือไม่พบหลักฐานให้สืบค้น

เพลงประกอบการแสดง

เพลงประกอบการแสดง คือ เพลงที่ประพันธ์เนื้อร้องหรือทำนองขึ้นเพื่อใช้ประกอบการแสดง ทั้งละครเวที ละครโทรทัศน์ บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อนำมาแสดงเป็นละครได้ทำให้เกิดเพลงประกอบการแสดงขึ้นหลายเพลง ได้แก่

1) เพลงเกิดเป็นสตรี

เพลงเกิดมาเป็นสตรี เป็นเพลงประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-อุณกรณ ศาสตราจารย์ ดร.มัทนี โมซดารา รัตน์ เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องและทำนอง เพลงนี้ใช้เป็นเพลงประจำตัวของบุษบา ในการแสดงละครเวที เนื้อร้องเพลงเกิดเป็นสตรี มีดังนี้

โอ้โชคชะตา
 อยู่ใต้ประเพณี
 บาปกรรมโฉนพาไป
 เจ็บปวดรวดร้าวทุกข

ให้ข้าเกิดมาเป็นสตรี
 ไม่มีเสรีภาพ
 ให้ไร้คู่เคียงใจ
 เพราะผู้ชายหลายใจ

2) เพลงอนิจจาความรัก

เพลงอนิจจาความรัก เป็นเพลงประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-อุณากรรณศาสตราจารย์ ดร.มัทนี โมฆดารา รัตติน เป็นผู้ประพันธ์ทำนอง และดัดแปลงเนื้อร้องจากพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา เพลงนี้ใช้เป็นเพลงแทนความรู้สึกของจินตะหราเมื่อทราบว่าอิเหนาจะต้องจากนางไป เนื้อร้องเพลงอนิจจาความรัก มีดังนี้

อนิจจาความรัก	มาประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ไหลเชียวเป็นเกลียวไป	ไหนเลยจะคืนมา
สตรีใดในพิภพจบนแดน	ไม่มีใครเจ็บแค้นเหมือนข้า
ด้วยรักให้เกินพิกตร้า	จะมีแต่เวทนา
โอ่ว่าน่าเสียดายตัว	มัวหลงเชื่อผู้ชาย
พลั้งผิดพลาดแล้วจะโทษใคร	ชื่อจะลือทั่วไป

3) เพลงเจ้าดวงยิหาว

เพลงดวงยิหาว เป็นเพลงประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-อุณากรรณ ศาสตราจารย์ ดร.มัทนี โมฆดารา รัตติน เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องและทำนอง เพลงนี้ใช้เป็นบทราฟิงของอิเหนาถึงนางบุษบา เนื่องจากอิเหนาไม่ต้องการให้นางบุษบาไปรักผู้อื่น เนื้อร้องเพลงเจ้าดวงยิหาว มีดังนี้

เจ้าดวงยิหาว	หยาดฟ้ามาจากสรวง
เป็นห่วงโฉมฉายเสียดาย	ให้คะนิงอยู่ไม่วาย
เจ้าเอยดวงยิหาว	หยาดฟ้ามาแต่กระยาหั้น
ได้เห็นโฉมฉายเสียดายครัน	ลูกใจไม่มั่นคงเอย
เจ้าดวงยิหาวพินี้	จรลีไปไหน
จะอุ้มไปนะดวงใจ	อย่าหนีไปไหนจงกลับมา

4) เพลงสายสมรนอนเถิด

เพลงสายสมรนอนเถิด เป็นเพลง ประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-อุณากรรณ ศาสตราจารย์ ดร.มัทนี โมฆดารา รัตติน เป็นผู้ประพันธ์ทำนอง และดัดแปลงเนื้อร้องจากพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา เพลงนี้ใช้เป็นเพลงที่อิเหนาใช้ขับกล่อมนางบุษบาในถ้ำทอง เนื้อร้องเพลงสายสมรนอนเถิด มีดังนี้

สายสมรนอนเถิดพี่จะกล่อม	เจ้างามพร้อมโสภาดั่งเสภา
งามเนตรดั่งเนตรมฤคา	ดั่งจันทราทรงกลดหม่อมลทิน

5) เพลงจินตหราครวญ

เพลงจินตหราครวญเป็นเพลงประกอบละครสุดหัวใจเจ้าชายเทวดาของบริษัทกัณทนา โดยได้นำบทพระราชนิพนธ์จากบทละครเรื่องอิเหนามาใส่ทำนอง ศรีนคร ทศนธรร เป็นผู้ขับร้อง จินตหราครวญเป็นเพลงที่แสดงความรู้สึกของนางจินตหราเมื่อรู้ว่าอิเหนาต้องจากไป เนื้อร้องเพลงจินตหราครวญ มีดังนี้

แล้วว่าอนิจจาความรัก	พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป	ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
สตรีใดในพิภพจวบแดน	ไม่มีใครได้แค้นเหมือนอกข้า
ด้วยไฟรักให้เกินพักตรา	จะมีแต่เวทนาเป็นเนืองนิตย์
โอ้อ้วน่าเสียดายตัวนัก	เพราะเชื่อลั่นหลงรักจึงซ้ำจิต
จะออกซื้อลือชวไปทั่วทิศ	เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2554, น.255)

6) เพลงอิเหนาเพื่อ

เพลงอิเหนาเพื่อเป็นเพลงประกอบละครสุดหัวใจเจ้าชายเทวดาของบริษัท กัณทนา โดยได้นำบทพระราชนิพนธ์จากบทละครเรื่องอิเหนามาใส่ทำนอง ไชยณรงค์ คำศรี เป็นผู้ขับร้อง อิเหนาเพื่อ เป็นเพลงที่แสดงความรู้สึกของอิเหนาว่าเสียดายที่บุษบาจะต้องไปแต่งงานกับจรรกาซึ่งเป็นผู้ต่ำศักดิ์กว่า เนื้อร้องเพลงอิเหนาเพื่อ มีดังนี้

โอ้อ่าโฉมเฉลาเยาวลักษณ์	เสียดายศักดิ์คือสญแดหว่า
จะระคนปนศักดิ์จรรกา	อนิจจาพี่จะทำประการใด
จะคิดไฉนดินะอกเอ๋ย	จะได้เซยชมชิดพิสมัย
พระเร่งร้อนรันทะยานใจ	ดังเพลิงกาฬผลาญไหม้ทั้งกายา
ผูกใจได้คิดสการแล้ว	ดังดวงแก้วตดต้องแผ่นผา
ร้าวระกำซ้ำจิตต์เจ็บอร่า	ประหนึ่งว่าจะวายชีวี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2554, น.305)

7) เพลงเทวฤทธิ์

เพลงเทวฤทธิ์เป็นเพลงประกอบละคร สุดหัวใจเจ้าชายเทวดา ของบริษัทกัณทนา โดยได้นำบทพระราชนิพนธ์จากบทละครเรื่องอิเหนามาใส่ทำนอง ไชยณรงค์ คำศรี เป็นผู้ขับร้อง เพลงเทวฤทธิ์เป็นเพลงที่ใช้เปิดเรื่อง กล่าวถึงวงศ์เทวัญทั้ง 4 เมือง คือ กุเรปัน ดาหา กาหลง และสิงหัดสาหรี่ เนื้อร้องเพลงเทวฤทธิ์ มีดังนี้

รุ่งเรืองฤทธาศักดาเดช
พระเชษฐาครองกรุงกุเรปัน
องค์หนึ่งครองกาหลังบุรีรัตน์
เฉลิมโลกโลกาธาตรี
ระบือลือทั่วทุกประเทศ
บำรุงราษฎร์ดับเข็ญอยู่เป็นนิจ

ได้ดำรงนครเขตชั้นันท์
ถัดนั้นครองดาหาธานี
องค์หนึ่งครองสิงหัดสำหรี
ไม่มีผู้รื้อต่อฤทธิ
ย่อมเกรงเดชเดชาอาญาสิทธิ
โดยทางทศพิศราชมรรมี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2554, น.1)

8) เพลงอัศจรรย์

เพลงอัศจรรย์ เป็นเพลงประกอบละครสุดหัวใจเจ้าชายเทวดา ของบริษัทกันตนา โดยได้นำบทพระราชนิพนธ์จากบทละครเรื่องอิเหนามาใส่ทำนอง ไชยนันท์ คำศรี เป็นผู้ขับร้อง เพลงอัศจรรย์เป็นเพลงที่นำบทอัศจรรย์ระหว่างอิเหนากับจินตะหามาใส่ทำนอง เนื้อร้องเพลงอัศจรรย์ มีดังนี้

อิงแอบแนบชิดเชยพักตร์
กรสอดกอดเกี่ยวเกลียวกลม
อัศจรรย์บัลลาลไหวหวาด
เปรี้ยงเปรี้ยงเสียงสนั่นแลบพราย
ผกาแก้วโกสมปทุมมालย์
แมลงภู่มิ่งภูรินทอง

แรกรักร่วมห้องสองสม
ประคองเคียงบรรทมประทับกาย
อสนีกัมปนาทคนองสาย
พระพิรุณโปรยปรายอายละออง
ก็แบ่งบานรับแสงสุริยส่อง
ร่อนร้องเชยรสสุมาลี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2554, น.154)

เพลงประกอบการแสดงทั้ง 8 บทเพลง เป็นเพลงที่แต่งทำนองขึ้นใหม่ และใช้บทพระราชนิพนธ์หรือดัดแปลงบทพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนาเป็นเนื้อร้อง ในขณะเดียวกันก็มีบทเพลงที่แต่งเนื้อร้องและทำนองขึ้นมาใหม่อีกด้วย เพลงประกอบการแสดงเหล่านี้ เป็นเพลงที่ใช้แทนความรู้สึกของตัวละครหรือบอกเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

บทความเรื่อง “พระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา: อิทธิพลที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์” ได้รวบรวมบทเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้โดยสามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ เพลงพระราชนิพนธ์ เพลงไทยสากล และเพลงประกอบการแสดง

ในกลุ่มแรก เพลงพระราชนิพนธ์ พบ 1 เพลงเท่านั้น คือ เพลงบุหลันลอยเลื่อน เป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแต่งเพลงนี้จากพระสุบิน เพลงนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทละครอิเหนา ในตอนสังคามาระดาแต่งถ้ำ ตามคำสั่งของอิเหนาที่ให้เตรียมไว้สำหรับตัวอิเหนาและนางบุษยา

กลุ่มเพลงไทยสากล พบเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากพระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทั้งหมด 5 เพลง คือ เพลงบุษบาในฝัน เพลงอิเหนารำพึง เพลงอิเหนารำพัน เพลงบุษบาเสียงเทียน และเพลงจระก้าแพรัก ซึ่งเป็นเพลงที่ได้ได้รับแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในตอนต่าง ๆ ซึ่งเพลงไทยสากลในบทความนี้

คือ เพลงที่ขับร้องในภาษาไทย โดยเริ่มจากนำทำนองไทยเดิมใส่เนื้อร้องบรรเลง และขับร้อง ซึ่งทั้ง 5 เพลงนี้ได้รับความนิยมนำมาขับร้องจนถึงปัจจุบัน

กลุ่มสุดท้ายเพลงประกอบการแสดง พบเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากพระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทั้งหมด 8 เพลง สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มย่อย คือ เพลงประกอบการแสดงละครเวทีบุษบา-อุณการณ พบ 4 เพลง คือ เพลงเกิดมาเป็นสตรี เพลงอนิจจา ความรัก เพลงดวงยิหวา และเพลงสายสมรนอนเถิด เป็นเพลงที่แต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากเนื้อหาตอนต่าง ๆ จากพระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งแตกต่างจากเพลงจินตะหราครวญ เพลงอิเหนาพ้อ เพลงเทวฤทธิ์ และเพลงอัศจรรย์ ทั้ง 4 เพลงนี้เป็น เพลงประกอบละครโทรทัศน์เรื่อง สุดหัวใจเจ้าชายเทวดา ของบริษัทกันตนา โดยนำบทพระราชนิพนธ์จาก บทละครเรื่องอิเหนาตอนต่าง ๆ มาใส่ทำนอง และนำมาขับร้อง เป็นที่น่าสนใจว่าบริษัทกันตนาได้เลือกที่จะนำบทอัศจรรย์ระหว่างอิเหนาและนางจินตะหรามาใส่ทำนอง และขับร้องเป็นบทเพลง โดยใช้ชื่อว่า เพลงอัศจรรย์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว บทอัศจรรย์ในวรรณคดีไทยเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดเรื่องราว เท่านั้น ไม่มีการนำมาดัดแปลงเป็นบทเพลงขับร้อง ดังนั้น บทเพลงอัศจรรย์นี้จึงมีความน่าสนใจ หากผู้ชมละคร หรือฟังเพลงนี้ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทอัศจรรย์ อาจจะเข้าใจว่าเป็นบทชมธรรมชาติเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีเพลงที่ได้รับแรงบันดาลใจจากตัวละคร จินตะหรา จากพระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ เพลงจินตะหราวดี (คนที่ถูกลืม) แต่งเนื้อร้องและขับร้อง โดย มินตรา น่านเจ้า เพลงจินตะหราวดี (คนที่ถูกลืม) เป็นเพลงที่แต่งเนื้อร้อง และทำนองใหม่ โดยไม่ได้นำ ทำนองของเพลงไทยเดิมมาใช้ ซึ่งผู้แต่งได้ให้เหตุผลในการแต่งเพลงนี้ว่า ต้องการสะท้อนเรื่องราวของผู้หญิง มาประยุกต์ให้เข้ากับสังคมปัจจุบันที่มักจะเชื่อใจคนรักโดยง่าย และนำไปสู่ความเสียใจผิดหวังในที่สุด เห็นได้จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ตัวละครจากวรรณคดีไทยในบทเพลงไทยสากล ของวรรณวิภา วงษ์เดือน ที่ได้กล่าวไว้ในบทสรุปว่า การนำเสนอเรื่องราวของตัวละครจะเป็นการอ้างถึงหรือเปรียบเทียบตัวละครในวรรณคดีไทย กับบุคคลในบทเพลง และเพลงโดยส่วนใหญ่มักจะนำเสนออารมณ์ความรู้สึก ทั้งความสุข ความทุกข์หรือ ความเสียใจ และความโกรธ ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นการระบายความคับข้องใจทางความรู้สึก รวมถึงสื่อสารและสามารถเข้าถึงคนได้ง่ายอีกด้วย (วรรณวิภา วงษ์เดือน, 2562, น.235)

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2554). “เพ่งพินิจและครุ่นคิดตามความบันเทิงในสื่อ”, สื่อบันเทิง:

อำนาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพฯ: ออล อแบ้าท์ พรินท์.

ขวัญใจ คงถาวร. (2548). การรื้อตรวจพลของตัวพระในการแสดงละครในเรื่องอิเหนา.

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

จักรสุรลักษณ์ จันทรวงศ์. (2549). การศึกษาการดัดแปลงเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์.

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

จตุพร รัตนวราหะ. (2519). เพลงหน้าพาทย์. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

จุฑารัตน์ จิตโสภณ.(2554). วิเคราะห์แนวคิดของรัชกาลที่ 4 ที่สะท้อนผ่านงานจิตรกรรมเรื่องอิเหนา

ในวิหารหลวง วัดโสมนัสวิหาร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร).

เฉลิมใจ บัวจันทร์.(2551). *สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา*.

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ชลธิดา เกษเพชร. *สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์* (2556, 5 กรกฎาคม). สืบค้นจาก

http://www.baanjommyut.com/library_2/extension4/the_visual_aesthetics

ชวลิต สุนทรานนท์ และคณะ. (2547). *เครื่องแต่งกายละครและการพัฒนา:*

การแต่งกายยืนเครื่องละครในของกรมศิลปากร. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ชั้น ศิลปบรรเลง, คุณหญิง. (2521). *ดนตรีไทยศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2546). *ละครฟ้อนรำ: ประชุมเรื่องละครฟ้อนรำ*

กับระบำรำฟ้อน: ตำราฟ้อนรำ ตำนานเรื่องละครอิเหนา ตำนานละครดึกดำบรรพ์. กรุงเทพฯ: มติชน.

ฐานิยา ปิ่นจินดา.(2550). *ปัญญาสชาดกและวรรณคดีนิทานจากจิตรกรรมที่บ้านแพและหน้าต่างพระอุโบสถ*

วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร. (การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ธานีรัตน์ จัตุทศศรี. (2552). *พระราชนิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่ 2: การสร้างนิทานปันทยให้เป็นยอด*

แห่งวรรณกรรมบทละครใน. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เนาวรัตน์ เทพศิริ.(2539). *เครื่องแต่งตัวชุดพระและนางของละครรำ* (พ.ศ.2525-2539).

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

บุญเกิด รัตนแสง. (2550). *นาวาความรู้*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

ปักคั่นหักทองขวาง(2556, 19 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

<http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=2686>

ปิยวดี มากพา. (2547). *เชิดฉิ่ง: การรำชุดมาตรฐานตัวพระในละครใน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เพลงแขกขาว (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

<http://www.gotoknow.org/posts/429830>

เพลงเขมรพวง เกา (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

http://web.yru.ac.th/~jaran/data/thai_culture/song_thai/kamenpung.htm

เพลงบุษบาเสียงเทียน (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

<http://www.gotoknow.org/posts/361359>

เพลงบุษบาเสียงเทียน (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/7533-011865/

เพลงท่วงอาลัย (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก

<http://www.gotoknow.org/posts/364236>

มัทนี โมฆดารา รัตนิน. (2537). *บุษบา-อุณาการณ: บทละครสมัยใหม่ประกอบนาฏศิลป์และดนตรี*

เรียบเรียงและประพันธ์ใหม่จากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เรื่อง "อิเหนา". กรุงเทพฯ: โครงการสืบสานวรรณกรรมระดับอุดมศึกษา.

- รติยา สุทธิธรรม. (2552). *ลีลาท่ารำและบทบาทการแสดงตัวนางจินตะหราจากละครในเรื่องอิเหนา*.
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2553). *วรรณศิลป์ในวรรณคดีที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร*.
วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ 2 ฉบับที่ 4
กรกฎาคม – ธันวาคม.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2554). *อิเหนา: ร้อยแก้วบดบังยอดความสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ฤติรัตน์ ภายราช. (2554). *สังคีตศิลป์ในสำนวนสมเด็จ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- วรรณพินิจ สุขสม. (2545). *ลงทรงไท่น: กระบวนท่ารำในการแสดงละครในเรื่องอิเหนา*.
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วรรณวิภา วงษ์เดือน. (2562). *ตัวละครจากวรรณคดีไทยในบทเพลงไทยสากล*.
(วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- วิไลรัตน์ ยั่งรอด และ ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์. (2555). *จิตรกรรมเล่าเรื่องวรรณคดีอมตะ*. กรุงเทพฯ:
มิวเซียมเพรส.
- ศิรินทร์พร ศรีใส. (2545). *จินตทัศน์ในกระบวนการเล่นการแสดงของคณะละครเวทีสมัยใหม่*.
(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพาณิชยการ ภาควิชาพาณิชยการและสื่อสาร
การแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, บรรณาธิการ. (2546). *ศิลป์ส่องทาง: รวมบทความวิชาการ*. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์. (2532). *การละครไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภณศรี สันธวณิก. (2547). *การเปรียบเทียบเรื่องดาหลังและอิเหนากับเรื่องปิ่นหยิมลาย*.
(วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- อรไท ผลดี. (2537). *จิตรกรรมไทย เรื่องอิเหนา*. อาร์คแอนด์ไอดี. ปีที่ 2, ฉบับที่ 15
เดือนพฤศจิกายน น.220-225
- อิงปราง บุญเขต. (2548). *เกณฑ์ในการคัดเลือกเรื่องเพื่อผลิตเป็นละครโทรทัศน์*.
(วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อิเหนารำพัน(2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก
http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/7535-011867/
- อิเหนารำพัน (2556, 29 มิถุนายน). สืบค้นได้จาก
<http://writer.dek-d.com/chanin34/story/viewlongc.php?id=558214&chapter=2>

**เศรษฐศาสตร์ เพศสถานะ และชายขอบ: จุดเริ่มต้นและทางออก
ในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์**

อณัญญา วารีสอาด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ananya1361@gmail.com

รับบทความ: 4 มีนาคม 2565

แก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2565

ตอบรับบทความ: 9 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งพิจารณาประเด็นการเรียกร้องเรื่องสิทธิทางเพศของผู้หญิงในระบบการบริหารธุรกิจแบบกงสีผ่านบทบาทของตัวละคร “ภัสสร” ในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง การเรียกร้องดังกล่าวทำให้ภัสสรต้องขัดแย้งกับครอบครัวอย่างรุนแรง และทำให้เธอตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีฆาตกรรม เมื่อพิสูจน์ได้ว่าเธอเป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้นำกลุ่มใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดแบบทุนนิยมสมัยใหม่เช่นเดียวกับเธอได้ปฏิรูปเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรภายในกงสีใหม่ตามข้อเรียกร้องของเธอ ส่งผลให้สมาชิกทุกคนทั้งชายและหญิงมีสิทธิเข้าถึงผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: เพศสถานะ, ชายขอบ, นวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง

Economics, Gender and the marginal people: Causes and Solutions in Leaudkhon Khonjang by Ruethaiwan Wongsirasawat

Ananya Warisa-aad

Assistant Professor, Lecturer

Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakhon Sawan Rajabhat University

ananya1361@gmail.com

Received: March 4, 2022

Revised: April 30, 2022

Accepted: May 9, 2022

Abstract

This article aims to studies the fight for women's rights in the "Kongsi" focus on Patson's fighting in Leaudkhon Khonjang novel. Patson conflicts with her family because she struggles with "Kongsi rule." She is suspected of being a murderer. Later, when the truth revealed that she was proved innocent in the murder. The new generation in Kongsi board is influenced modern capitalism discourses like Patson. The New Kongsi board agrees Patson's ideas and reforms Kongsi rule. So man and woman's member in Kongsi have equal received benefits and ownership rights' Kongsi.

Keywords: Gender, the marginal people, Leaudkhon Khonjang novel

บทนำ (Introduction)

นวนิยายเรื่องเลือดข้น คนจาง เป็นนวนิยายที่ ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะผู้เขียนบทละครโทรทัศน์เรื่องเลือดข้น คนจาง ได้ทดลองนำเนื้อหาในบทละครมาตีความและนำเสนอใหม่ในรูปแบบของนวนิยาย ภายหลังจากที่ละครโทรทัศน์เรื่องเลือดข้น คนจางซึ่งออกอากาศทางโทรทัศน์ช่องวันในช่วงระหว่างวันที่ 14 กันยายน – 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ได้รับความนิยมจากผู้ชมในวงกว้าง

นวนิยายเรื่องเลือดข้น คนจาง ยังคงนำเสนอประเด็นเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับค่านิยมและวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในระบบกงสี ดังที่ บุญยหนู สุขหาพจน์ (2562: 746) ศึกษาพบในละครว่ามี 6 ประเด็น ได้แก่ ค่านิยมอันเกิดจากศาสนาและความเชื่อ ค่านิยมด้านประเพณีคนไทยเชื้อสายจีน ค่านิยมด้านความรัก ค่านิยมเรื่องเพศ ค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญูทดแทน และค่านิยมด้านการศึกษา ไว้ดังเดิม แต่สิ่งที่น่าสนใจยิ่งขึ้นคือการเปลี่ยนมุมมองของผู้เล่าเรื่อง โดยนวนิยายจะเล่าเรื่องผ่านเสียงเล่าของตัวละครแต่ละตัวที่เล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวจางระอนันต์จากมุมมองของตน ไม่ได้เล่าผ่านเสียงเล่าของผู้เล่าเรื่องอย่างในละคร ส่งผลให้การนำเสนอมุมมองของตัวละครหญิงที่ได้รับผลกระทบจากระบบกงสีมีความเด่นชัดกว่าเมื่อครั้งเป็นละคร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าวผ่านตัวบทนวนิยายเป็นหลัก

เมื่อวิเคราะห์ นวนิยายเรื่องเลือดข้น คนจาง ตามหลักการวิจารณ์วรรณกรรมแบบทฤษฎีสตรีนิยมซึ่งมุ่งวิพากษ์บทบาททางสังคมของหญิงชายซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศในวรรณกรรมตลอดจนการวิเคราะห์โครงสร้างของสังคม โดยมุ่งไปที่การต่อสู้และการแย่งชิงพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชายในสังคม รวมถึงการวิเคราะห์จิตสำนึกของความเป็นสตรี (วีรวัฒน์ อินทรพร, 2562: 329) จะพบว่าแนวคิดชายเป็นใหญ่ ที่ดำรงอยู่อย่างเข้มข้นในระบบกงสี คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงถูกลดทอนคุณค่าและไม่ได้รับความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรทั้งที่เป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัตถุ

กงสี เป็นระบบการบริหารจัดการตามวัฒนธรรมจีนโบราณ ที่ครอบครัวไทยเชื้อสายจีนยังคงยึดถือปฏิบัติสืบมา จากการศึกษาวิจัยของ กฤษณะ แซ่ตั้ง (2548: 148) ในเรื่องระบบการบริหารงานแบบกงสีพบว่า กงสีมีระบบการบริหารงานแบบรวบอำนาจไว้ที่หัวหน้ากงสี การจัดสรรผลประโยชน์และการเบิกจ่ายจากกองกลาง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัวของสมาชิกในกงสี จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของหัวหน้ากงสี ไม่มีข้อตกลงที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับที่ เกษม ปราณีธยาศัย (2544: 148) ผู้ศึกษาเรื่องผู้ชายในครอบครัวชาวจีน พบว่า กงสีเป็นระบบการบริหารแบบชายเป็นใหญ่ โดยมีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง ผู้สืบสกุลและผู้มีสิทธิ์ในมรดกต้องเป็นทายาทชายเท่านั้น บุตรสาวจะมีส่วนแบ่งที่พ่อแม่จัดให้ตอนแต่งงานสำหรับไว้ใช้จ่ายส่วนตัวเท่านั้น หลังจากนั้นจะถือว่าเป็นคนของสกุลสามี ไม่มีสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือมรดกในครอบครัวเดิมอีกต่อไป

ระบบการบริหารชีวิต เศรษฐกิจ และการทำงานแบบกงสีตามวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าชายอย่างไม่เป็นธรรม ดังนั้น บทความนี้จึงพิจารณาผู้หญิงในระบบกงสี ภายใตกรอบแนวคิดที่มองว่าผู้หญิงเป็น “คนชายขอบ” ซึ่งมีนิยามสำคัญคือ “เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่หรือในวัฒนธรรมหลัก ไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกเลือกปฏิบัติ การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดหรือมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตคนกลุ่มนี้” (สุรัชย์ หวันแก้ว, 2546: 13) และเป็นสิ่งที่บทความนี้มุ่งศึกษาวิจัยด้วยเช่นกัน

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่าตามการศึกษาวิจัยของ จุฑารัตน์ จันทวงศ์ ภัณฑิลา กนกวลี และขวัญชนก นัยเจริญ (2562: 201-218) ในบทความวิจัยเรื่อง “เลือดข้นคนจาง: การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่น” ตัวละครหญิง 3 รุ่น

ได้แก่ ปราณี จิระอนันต์ ตัวละครหญิงรุ่นที่ 1 ภัสสร สุริยไพโรจน์ ตัวละครหญิงรุ่นที่ 2 และ ณิชชา จิระอนันต์ ตัวละครหญิงรุ่นที่ 3 ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทที่สังคมกำหนดให้เป็นลูกสาว ภรรยา มารดา และย่าหรือยายได้ แม้ว่าบริบททางสังคมที่ต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ตัวละครเหล่านี้เติบโตขึ้นจะมีผลต่อการยอมรับและไม่ยอมรับความไม่เท่าเทียมทางเพศได้ในระดับที่แตกต่างกันก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าตัวละครหญิงที่โดดเด่นที่สุดในฐานะ “คนชายขอบ” ซึ่งแสดงบทบาทในการวิพากษ์ระบบการจัดสรรทรัพยากรของกงสีและต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศจากระบบกงสี คือ ภัสสร สุริยไพโรจน์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าวซึ่งยังไม่มีผู้วิจัยท่านใดศึกษา มาก่อน โดยนำแนวคิดสตรีนิยมซึ่งมุ่งพิจารณากระบวนการของสังคมในการสร้างความหมายของเพศสภาพ หรือความเป็นเพศ ทั้งหญิงและชาย ตลอดจนการจัดระเบียบผู้หญิง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นธรรมภายใต้ ลักษณะสังคมแบบชายเป็นใหญ่ และสตรีนิยมปรารถนาให้สถานะที่ไม่เป็นธรรมนี้หมดไป ด้วยการสร้าง ทักษะใหม่ของผู้หญิงไม่ได้มีฐานะที่ต่ำต้อยและผู้ชายก็ไม่ได้เหนือกว่า (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559: 268) มาใช้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาประเด็นความแตกต่างทางเพศสถานะในฐานะตัวแปรสำคัญของการกระจายทรัพยากรแบบกงสีในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง
2. เพื่อศึกษาการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรจากระบบกงสีของผู้หญิงในนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวิธีการดำเนินการวิจัยที่สำคัญคือ

1. ศึกษาตัวบทนวนิยายเรื่องเลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์ ซึ่งนำเสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในระบบกงสี โดยมุ่งเน้นประเด็นความไม่เท่าเทียมทางเพศ
2. ศึกษาตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความไม่เท่าเทียมทางเพศในกงสี และการต่อรองกับวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ของผู้หญิง
3. ศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสตรีนิยมเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ลักษณะความไม่เท่าเทียมทางเพศ และการต่อรองของตัวละครหญิงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากกงสี ซึ่งเป็นระบบการบริหารงานแบบชายเป็นใหญ่ตามวัฒนธรรมจีนโบราณ
4. วิเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์ภายใต้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้
5. สรุปผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย (Research Results)

ระบบการกระจายทรัพยากรแบบกงสี ซึ่งเป็นระบบการบริหารทางเศรษฐศาสตร์ของครอบครัวจิระอนันต์ที่มีหลักการสำคัญในการกระจายทรัพยากรตามเพศเป็นหลัก สมาชิกเพศชายจะได้ครอบครองทรัพยากรที่ดีที่สุดและได้รับโอกาสให้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้าถึงสิทธิในการครอบครองกงสี ต่างจากสมาชิกเพศหญิงที่ไม่ได้รับโอกาสดังกล่าวเท่าเทียมกับสมาชิกเพศชาย ผลแห่งความไม่เท่าเทียมนี้ส่งผลให้ ภัสสร

ตัวละครเพศหญิงที่ตกอยู่ในสถานะ “คนขายขอบ” ของครอบครัว แต่มีความพร้อมทางด้านความรู้ความสามารถเหนือกว่าสมาชิกเพศชายของครอบครัวตัดสินใจต่อสู้เรียกร้องความเท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรจากกงสี หรือกล่าวอีกทางหนึ่งคือเธอได้เรียกร้องการจัดสรรทรัพยากรในการจัดระบบทางเศรษฐกิจในตระกูลจระอนันต์ใหม่ให้มีความเป็นธรรมกับสมาชิกในครอบครัวทุกเพศทุกวัยมากขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้ ได้แก่ โครงสร้างการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัว: ปฐมบทแห่งความขัดแย้ง คนขายขอบกับปฏิกิริยาโต้กลับ โครงสร้างการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัว และการจัดสรรโครงสร้างการกระจายทรัพยากรใหม่: ปัจจัยบทสู่การคลี่คลายความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

โครงสร้างการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัว: ปฐมบทแห่งความขัดแย้ง

เมื่อพิจารณากระบวนการกระจายทรัพยากรในครอบครัวจระอนันต์จะเห็นได้ว่า มีการกระจายทรัพยากรให้แก่สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวแตกต่างกันตามตัวแปรความแตกต่างในเรื่อง เพศ ตามค่านิยมแบบวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ซึ่งมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกเพศชายเป็นหลัก เนื่องจากครอบครัวชาวจีนนั้น “ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง” (มอนเทจ คลีเซอร์, 2551: 151) ทั้งนี้ เป็นเพราะชาวจีนมีทัศนคติว่าผู้หญิงเป็นสมาชิกของครอบครัวเพียงชั่วคราว เพราะเมื่อบุตรสาวแต่งงานก็ต้องกลายเป็นคนของครอบครัวหรือตระกูลอื่น ไม่ใช่คนของครอบครัวเดิมอีกต่อไป ดังที่ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2561: ออนไลน์) กล่าวว่า “ผู้หญิงแต่งงานเข้าบ้านผู้ชาย ออกจากบ้านตัวเอง แต่ก็ได้ไปกินสมบัติผู้ชาย”

ครอบครัวจระอนันต์มีการกระจายทรัพยากรที่มีประโยชน์และค่ามหาศาลไปอยู่ที่สมาชิกฝ่ายชายมากกว่าฝ่ายหญิง แม้แต่การรับประทานอาหาร ผู้ชายก็ยังได้ส่วนแบ่งอาหารที่ดีที่สุดไปเสมอ ดังความตอนหนึ่งที่ ภัสสร กล่าวกับมารดาของเธอว่า “ม้าจำได้มั๊ย แต่ก่อนเวลาบ้านเรากินข้าวด้วยกัน ม้าจะคืบก้ามปูให้แต่อาเฮียสองคน ลูกสาวไม่เคยได้กินของดีหรอก...” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 46) การกล่าวถึงฉกบนโต๊ะอาหารในอดีตในช่วงที่ภัสสรยังไม่ได้แต่งงานแยกครอบครัวออกไป สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำก็คือ การได้รับส่วนแบ่งอาหารที่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับพี่น้องที่เป็นชายของเธอ “ก้ามปู” ถูกหยิบยกเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อถึงความไม่เท่าเทียมดังกล่าว เนื่องจากเมื่อ “ก้ามปู” เป็นอาหารที่ดีที่สุดบนโต๊ะอาหารที่ครอบครัวมีอยู่ในเวลานั้น การที่ “ม้า” หรือมารดาของภัสสร ซึ่งเป็นตัวแทนของค่านิยมแบบวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมเลือกที่จะจัดสรรอาหารที่ดีที่สุด (ก้ามปู) ให้แก่ “บุตรชาย” เท่านั้น ในขณะที่บุตรสาวอย่างภัสสรไม่มีสิทธิ์ได้รับก้ามปู ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ภัสสรรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบวัฒนธรรมของครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับชายเป็นหลัก

ทั้งนี้ นอกจากการแบ่งปันส่วนอาหารแล้ว ภัสสรยังตระหนักถึงภาวะที่ตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวในเรื่อง “สิทธิ์ในการใช้งานพื้นที่ใช้สอย” ของครอบครัวอีกด้วย ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความรู้สึกของภัสสร ความว่า “ตั้งแต่เมื่อไหร่ ที่ฉันรู้สึกว่าคุณค่าฉันเติบโตมาด้วยตัวเองในบ้านที่ให้ความสำคัญหรือเชิดชูผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ที่บ้านของฉัน บนราวตากผ้ามีกางเกงในผู้ชายตากอยู่ที่ราวบนและกางเกงในผู้หญิงตากอยู่ที่ราวล่างสุด ทั้ง ๆ ที่กางเกงในผู้หญิงสวยกว่า” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 43) ความในใจของภัสสรข้างต้นสะท้อนความขัดแย้งที่เกิดจากความรู้สึกที่สมาชิกแต่ละคนมีต่อระบบการกระจายและจัดสรรทรัพยากรต่างกันตามประสบการณ์และลักษณะการเข้าถึงผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของสมาชิกแต่ละคน ดังจะเห็นได้จากในขณะที่พี่น้องผู้ชายของภัสสร ซึ่งได้ประโยชน์จากโครงสร้างการกระจายทรัพยากรของครอบครัว และมารดาของภัสสรที่ยึดถือวัฒนธรรม

จีนดั้งเดิมเป็นอุดมการณ์หลักของชีวิตมาโดยตลอด ไม่เคยตั้งคำถามในเรื่องความยุติธรรมของระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่เป็นอยู่ แต่ภัสสรซึ่งเป็นผู้หญิงรุ่นที่สองของครอบครัว เธอมีชีวิตที่แตกต่างจากการดาของเธอที่เติบโตมาในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นหลักเพียงวัฒนธรรมเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากบริบททางสังคมของสังคมไทยที่เปลี่ยนเป็นระบบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยที่เข้มข้น ส่งผลให้ภัสสรเติบโตมาในสองวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในบ้าน และวัฒนธรรมทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยนอกบ้าน ซึ่งมีความเท่าเทียมและเสรีทางเพศมากกว่า การปะทะทางแนวคิดและวัฒนธรรมที่ต่างกันระหว่างสังคมในบ้าน และ สังคมนอกบ้าน ดังกล่าว ทำให้ภัสสรเปรียบเทียบและตั้งคำถามกับความยุติธรรมของระบบการจัดสรรทรัพยากรของครอบครัวที่นำความแตกต่างทางเพศสถานะมาเป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดสรรทรัพยากรแต่เพียงประการเดียว จนเป็นเหตุให้บุตรชาย และ บุตรสาว ได้รับการปฏิบัติและจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม และเธอยังพยายามคิดค้นเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรใหม่ โดยใช้ คุณสมบัติที่ด้อยกว่าหรือเหนือกว่า เป็นเกณฑ์แทนการใช้เพศสถานะ ซึ่งเธอเชื่อว่าจะสร้างความเป็นธรรมได้มากกว่า ดังที่เธอตั้งคำถามว่าเหตุใดทางเก่งในของผู้หญิงจึงไม่มีสิทธิ์ตกไว้ที่ราวด้านบน ทั้งที่ทางเก่งในของผู้หญิงสวยกว่าของผู้ชาย ทางเก่งในของผู้หญิงจึงควรจะตกอยู่ในตำแหน่งที่โดดเด่นและดีที่สุด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าภัสสรกล่าวว่า “ทางเก่งในของผู้หญิงสวยกว่าทางเก่งในผู้ชาย” ทางเก่งในของผู้หญิงจึงควรตกอยู่ราวด้านบนสุดจะเป็นข้อเสนอที่มีอคติส่วนตัวของภัสสรประกอบอยู่ด้วย เพราะการตัดสินว่าทางเก่งในของผู้หญิงสวยกว่าทางเก่งในของผู้ชายเป็นการตัดสินที่เกิดจากความรู้สึกและรสนิยมส่วนตัวของเธอเอง แต่ข้อเสนอดังกล่าวก็มีลักษณะตั้งคำถามต่อความยุติธรรมของเกณฑ์เดิมที่อิงอยู่กับความแตกต่างทางเพศในการจัดสรรทรัพยากร และเรียกร้องให้นำคุณสมบัติที่เหนือกว่าหรือด้อยกว่าของบุคคลและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่สมาชิกแต่ละคนในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรในระบบเก่าของครอบครัวที่ไม่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าตามวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิมจะมีค่านิยมว่าบทบาทในการทำงานนั้นควรเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ซึ่งจะบริหารงานอย่างเป็นระบบในลักษณะกงสีภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นสมาชิกเพศชายของครอบครัวที่มีอาวุโสสูงสุดคือบิดาหรือพี่ชายคนโต โดยจะมีการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวทั้งชายและหญิงตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อการดำรงชีพและเพื่อเป็นการตอบแทนแรงงานให้แก่สมาชิกบางคนในครอบครัวที่ทำงานในบริษัทของครอบครัวด้วย (กฤษณะ แซ่ตั้ง, 2548: 56) ด้วยเหตุนี้สมาชิกเพศหญิงของครอบครัวจึงถูกจัดวางบทบาทให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัวเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จาก ปราณี (มารดาของภัสสร) และ คริส (พี่สะใภ้ของภัสสร) ที่มีบทบาทหลักในพื้นที่ส่วนตัวในฐานะ “ภรรยาของสามี” และ “มารดาของบุตร” เท่านั้น ไม่ได้มีบทบาทในบริษัท และไม่ได้มีโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกิจและการจัดสรรผลประโยชน์ทางธุรกิจของครอบครัว ดังที่ ปราณี กล่าวว่า “หน้าที่ของฉันทือนั่งฟังและยอมรับข้อความในเอกสารที่ทนายความประจำตระกูลกำลังอ่าน” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 37) แต่เมื่อปัจจัยภายนอกเปลี่ยนไป คือ ธุรกิจของครอบครัวต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้นภายใต้บริบทแบบทุนนิยมสมัยใหม่ จนเกิดความต้องการแรงงานคุณภาพที่เป็นนักบริหารรุ่นใหม่ซึ่งมีความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจในโลกสมัยใหม่ ประกอบกับปัจจัยภายในคือพี่น้องผู้ชายของภัสสรที่มีศักยภาพมากพอมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ครอบครัวจึงจำเป็นต้องให้สมาชิกเพศหญิงของครอบครัวที่มีศักยภาพอย่าง ภัสสร ได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารธุรกิจ จึงเป็นครั้งแรกที่ผู้หญิงได้รับการกระจายทรัพยากรที่เป็น “ตำแหน่งบริหาร” ส่งผลให้ภัสสรได้รับ “ต้นทุน” ทางสังคมและทุนที่เป็นเงินตราในลักษณะที่ไม่เคยมีสมาชิกหญิงของครอบครัวคนใดได้รับมาก่อน นั่นคือการมีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร

และได้รับเงินตอบแทนการบริหารงานเช่นเดียวกับสมาชิกที่เป็นเพศชายของครอบครัวอย่างประเสริฐและเมฆในช่วงแรก และเมื่อเมฆถอนตัวจากการบริหารธุรกิจของครอบครัว ภัสสรก็ได้บริหารธุรกิจในลักษณะแบ่งงานกันทำร่วมกับประเสริฐต่อไปภายใต้การบังคับบัญชาสูงสุดของ สุกิจ ซึ่งเป็นบิดาของภัสสรและหัวหน้าของงศ์ของครอบครัว

ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าครอบครัวจิระอนันต์จะกระจายทรัพยากรที่เป็น “ตำแหน่งงานในบริษัท” และ “ทุนทางสังคม” ในฐานะผู้บริหารระดับสูงของบริษัทให้แก่ภัสสร ส่งผลให้เขามีต้นทุนทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับอย่างสูงภายใต้ค่านิยมแบบบริบทสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจคุณค่าของบุคคลจากความรู้ความสามารถและหน้าที่การงานเป็นสำคัญ จึงส่งผลให้ภัสสรเกือบจะหลงลืมเรื่องการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมของครอบครัวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ในที่สุดเขาก็ตระหนักถึงภาวะดังกล่าวอย่างรุนแรงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อทนายความประจำตระกูลได้เปิดเผยพินัยกรรมของ “สุกิจ” ซึ่งระบุว่าเขาได้มอบหุ้นของบริษัทจิระนันตา โฮเทล จำกัด ซึ่งเป็นธุรกิจของครอบครัวให้แก่ทายาทชายเท่านั้น ดังความว่า

ข้าพเจ้าขอมอบหุ้นของบริษัทจิระนันตา โฮเทล จำกัด จำนวน 25 % ให้
นายประเสริฐ จิระอนันต์ ลูกชายคนโตของข้าพเจ้า
จำนวน 25 % ให้นายเมธ จิระอนันต์ ลูกชายของข้าพเจ้า
อีก 25 % ให้นายกรกันต์ จิระอนันต์ ลูกชายของข้าพเจ้า
และ 25 % ที่เหลือ... ให้นายภูมิภัทร จิระอนันต์ หลานชายของข้าพเจ้า
(ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 38)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า สุกิจ กระจายทรัพยากรซึ่งเป็นทุนในลักษณะของ “หุ้น” ของบริษัทให้แก่ทายาทของเขาตามแนวคิดแบบวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ซึ่งมีหลักการว่า “ผู้ที่ถือเป็นทายาท มีสิทธิ์ในมรดก และมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของตระกูลต่อจากรุ่นปู่รุ่นพ่อต้องเป็นชายไม่ใช่หญิง” (เกษม ปราณีธยาศัย, 2544: 148) ดังนั้น บุตรชายทุกคนของสุกิจจึงได้รับสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของงศ์ผ่านการถือหุ้นของบริษัทรวมถึง ภูมิภัทร ซึ่งเป็นหลานชายคนโตที่เกิดจากบุตรชายคนโตของสุกิจ ซึ่งมีสถานะเป็น “ตัวซุง” หรือว่าที่ผู้นำตระกูลรุ่นที่ 3 ก็ได้รับสิทธิ์นี้ด้วยเช่นกัน ในขณะที่ภัสสรถูกกีดกันออกไปจากงศ์ ทั้งที่เขามีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งให้แก่กศ์ของตระกูล ดังที่ปรากฏในพินัยกรรมว่า สุกิจเพียงแต่มอบเงินสดจำนวน 200 ล้านบาทให้แก่ภัสสรเท่านั้น ดังความว่า “สุดท้ายข้าพเจ้าขอมอบเงินสดในบัญชีส่วนตัวของข้าพเจ้าจำนวน 200 ล้านบาทให้นางภัสสร สุริยไพโรจน์ ลูกสาวข้าพเจ้า จบเนื้อความในพินัยกรรมเพียงเท่านี้ครับ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 39)

การใช้ เพศสถานะ เป็นเกณฑ์หลักในการกระจายทรัพยากรและทุนของครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติอื่นของบุคคล เป็นต้นว่า ความรู้ความสามารถ และการมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ธุรกิจของตระกูล เป็นสิ่งที่ภัสสรรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้รับความยุติธรรมจากครอบครัว และในที่สุดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เขาเกิดความขัดแย้งกับครอบครัว ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความรู้สึกของภัสสร หลังจากได้ฟังทนายความอ่านเนื้อหาในพินัยกรรมจบ ความว่า

ฉันไม่ได้รู้สึกเช่นนี้มานานมาก นั่นเพราะฉันทำงานเก่ง ลูกน้องเคารพนับถือ เชื้อฟังกการนำของฉัน คู่ค้าปฏิบัติต่อฉันแบบผู้บริหารด้วยกัน วงการธุรกิจโรงแรมยอมรับฉัน และตั้งแต่เริ่มทำกิจการโรงแรมจिरานันตาพัทธามาถึงวันนี้ 23 ปี ฉันมั่นใจว่าฉันทำให้ตระกูลจระอนันต์มั่งคั่ง ตั้งแต่โรงแรมฉลองครบรอบ 5 ปีเป็นต้นมา จิราณันตาเป็นโรงแรมหนึ่งในห้าของพัทธามีแขกเข้าพักเฉลี่ยเกิน 65 % ตลอดปี ช่วงพักชิลล์นั้นไม่ต้องพูดถึง และ 2 ปีที่ผ่านมาฉันสร้างชื่อเสียงให้ตระกูลยิ่งขึ้นด้วยการเปิดกิจการโรงละครลอยได้แห่งแรกของประเทศ

ถ้าเมื่อเช้าฉันไม่ลุกเดินออกมา ฉันอาจจะโดนตำคนที่ตายไปแล้ว ร้องกรีดพร้อมขว้างของที่อยู่ใกล้มือใส่คนที่พยายามเกลี้ยกล่อมฉันว่าคนตายทำถูกแล้ว...

แต่ฉันก็เพียงสละบทหน้าจากครอบครัวที่เห็นได้ว่าลำเอียงอย่างเห็นได้ชัด ตอนนี้ฉันกำลังนั่งหน้าโทรมอยู่ที่โต๊ะอาหารมือเย็นกับครอบครัวที่ฉันสร้างขึ้นเอง

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 43-44)

คนขายชอบกับปฏิริยาโต้กลับโครงสร้างการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัว

เมื่อภัสสรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลขายชอบที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่มีลักษณะกระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ขายตามวัฒนธรรมแบบจีน ซึ่ง ฌรณครรณ รอดทรัพย์ (2555: 40) อธิบายว่า “เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพื้นฐานการคิดแบบเต๋าและขงจื้อที่ผู้หญิงมีสถานะที่ถูกกดให้ต่ำและไร้คุณค่า” เธอจึงเริ่มมีปฏิริยาโต้กลับกติกาการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัว โดยเริ่มจากระดับของการต่อรองด้วยการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเหนือกว่าสมาชิกเพศชายในครอบครัวเพื่อเรียกร้องการยอมรับจากครอบครัว ไปจนกระทั่งถึงการปฏิเสธและต่อต้านอย่างรุนแรงด้วยการขอแยกตัวเป็นอิสระจากครอบครัว เมื่อพบว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวอย่างแท้จริง แม้ว่าจะพิสูจน์ตนเองว่ามีความสามารถเหนือกว่าสมาชิกเพศชายของครอบครัวแล้วก็ตาม

สำหรับปฏิริยาโต้กลับโครงสร้างการกระจายทรัพยากรแบบกระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกที่เป็นผู้ขายของครอบครัวในลักษณะของการต่อรองนั้น เป็นปฏิริยาโต้กลับในระยะแรกของภัสสร โดยเธออาศัยโอกาสจากบริบทสังคมภายนอกครอบครัวที่เปิดกว้างขึ้นในเรื่องสิทธิเท่าเทียมทางเพศที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถศึกษาเล่าเรียนและประกอบอาชีพการงานได้เช่นเดียวกับผู้ชายถ้าหากผู้หญิงเหล่านั้นมีความสามารถเพียงพอเป็นจุดเริ่มต้นในการไขว่คว้าโอกาสการเป็นที่ยอมรับและช่วงชิงทรัพยากรที่เป็น ตำแหน่งงาน มาจากสมาชิกที่เป็นผู้ขายของครอบครัว ดังที่เธอกล่าวว่า “หนูคงผิดเองมั้ง ที่คิดว่าถ้าทำตัวให้เก่ง ไม่ใช่แค่เก่งเท่าเฮียนะต้องเก่งกว่าเฮียด้วย แล้วปากกับมาจะเห็นหนูอยู่ในสายตาบ้าง” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 47)

บริบทของสังคมที่มีลักษณะเปิดกว้างดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่บริบทของสังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมทุนนิยมเต็มขั้น แรงงานผู้ขายขาดแคลน จึงต้องการแรงงานผู้หญิงเข้ามาสู่ภาคธุรกิจ ประกอบกับวาทกรรมเรื่องสิทธิสตรีและประชาธิปไตยที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง จนเกิดแนวคิดการให้โอกาสผู้หญิงเข้ามาสู่ภาคธุรกิจและโลกการงานภายใต้เงื่อนไขที่ผู้หญิงยังคงอัตลักษณ์แบบผู้หญิงที่ดีแบบดั้งเดิมทั้งในฐานะบุตรสาว ภรรยา และมารดาที่ดีไว้ด้วย กลายเป็นวาทกรรมสำคัญในสังคมไทย ดังที่ วรินธร เบญจศรี (2549: 15) กล่าวถึงประเด็นบทบาทของผู้หญิงในบริบทสังคมทุนนิยมประชาธิปไตยไว้สรุปได้ว่า “ผู้หญิงนั้นไม่เพียงไม่เป็นอิสระจากพื้นที่ส่วนตัว แต่ยังถูกคาดหวังให้มีลักษณะเป็น Superwoman คือเก่งทั้งในบ้านและเก่งทั้งนอกบ้าน (ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน) อีกด้วย”

อย่างไรก็ตาม บริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ไม่สามารถมอบโอกาสที่เท่าเทียมแก่ผู้หญิงได้อย่างแท้จริงหากอคติทางเพศไม่ได้ถูกทำให้สลายไปด้วย ดังที่ ฮีโรโอะ อาซาโกะ ซึ่งเป็นนักธุรกิจหญิงที่ประสบความสำเร็จในสังคมชายเป็นใหญ่ของญี่ปุ่นเมื่อราว 170 ปีที่แล้ว ได้กล่าวถึงอุปสรรคของผู้หญิงในยุคของเธอว่าเกิดจากการถูกจำกัดโอกาสทางการศึกษา ดังความว่า “ทำไม่เพียงแค่ออกมาเป็นผู้หญิง ต้องถูกห้ามเรื่องการเรียนรู้ เพราะเชื่อว่าถึงแม้จะเป็นผู้หญิง แต่หากได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่ากับผู้ชาย ผู้หญิงก็อาจแสดงความสามารถได้มากกว่าผู้ชายด้วยซ้ำ” (พิซาร์ซี่, 2563: 29) แต่ภัสสรซึ่งเป็นผู้หญิงยุคใหม่ในสังคมชายเป็นใหญ่แบบกงสีของจีน ที่ไม่ได้ถูกจำกัดโอกาสทางการศึกษาอย่างอาซาโกะอีกต่อไป ก็ยังต้องเผชิญกับความยากลำบากในการแสวงหาความสำเร็จในพื้นที่การทำงานไม่ต่างจากอาซาโกะ เมื่อตำแหน่งผู้นำองค์กรยังถูกสงวนไว้ให้ผู้ชายเท่านั้น การแข่งขันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมในการเข้าถึงจุดสูงสุดในอาชีพการงานสำหรับผู้หญิงจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ ภาวะดังกล่าวสะท้อนแก่นแกนของสังคมชายเป็นใหญ่ที่เป็นสากลซึ่งกดทับผู้หญิงไว้ให้อยู่ในสถานะที่เป็นรองและด้อยกว่าผู้ชายได้เป็นอย่างดี ถ้าสังคมชายเป็นใหญ่จะมอบโอกาสใดให้ผู้หญิง ย่อมต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะก่อประโยชน์ให้แก่สังคมชายเป็นใหญ่และต้องไม่เป็นอันตรายต่ออำนาจของผู้ชายเท่านั้น

ทั้งนี้ กรณีของภัสสรนอกจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของสังคมชายเป็นใหญ่ในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอกที่เปิดกว้างสำหรับผู้หญิงแล้ว ปัจจัยภายในองสภามิตรสังคมซึ่งมีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจของครอบครัวไม่เพียงพอสอดคล้องกับความจำเป็นทางธุรกิจก็เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ภัสสรสามารถได้รับส่วนแบ่ง ตำแหน่งงานในบริษัทหรือกงสีของครอบครัวจากระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่ปกติมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกผู้ชายของครอบครัวเท่านั้นได้สำเร็จ ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

แต่เขาว่าลูกชายคนรองกับคนสุดท้องไม่ค่อยเอาไหน

เสียดายคนรอง แต่ก่อนพ่อแม่หมายมั่นปั้นมือจะให้บริหารที่พัทธา แต่เห็นว่าไม่มีไฟเออะเลย ตอนนี่ก็เป็นคุณพ่อเลี้ยงเดี่ยว

ลูกชายคนเล็กสิ ไม่อยากจะพูดถึง ดีแต่เป็นเพลย์บอย ลอยไปลอยมา เดี่ยวไปบ่อนที่ลาสเวกัส เดี่ยวไปบ่อนที่มาเก๊า แล้วก็ไปคว่ำดาราไปมาเป็นเมีย อื้อ... ไม่อยากจะพูด เขาว่าเจอกันในบ่อนนั่นแหละ...

(อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 15-16)

ด้วยเหตุนี้ภัสสรที่เป็น “ลูกสาวคนเดียวของบ้าน เขาว่านางแอกที่ฟลุค ๆ หัวสมัยใหม่ แล้วก็ลูกน้องรักมาก” (อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 15) จึงสามารถได้รับส่วนแบ่งทรัพยากรที่เป็น ตำแหน่งผู้บริหารเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของครอบครัว

ผลจากการได้รับตำแหน่งบริหารในองสภามิตรในฐานะ ผู้บริหารสูงสุดของโรงแรมจิราณันดา สาขาพัทธา ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ทำให้ภัสสรรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในการใช้ความรู้ความสามารถช่วงชิงทรัพยากรที่เป็นตำแหน่งงานสำคัญมาจากสมาชิกผู้ชายของครอบครัวอย่าง เมธ ซึ่งเป็นพี่ชายคนรองของเธอที่ “ไม่มีไฟเออะเลย” (อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 16) ได้เท่านั้น แต่เธอยังใช้ตำแหน่งผู้บริหารโรงแรมจิราณันดา สาขาพัทธา ซึ่งเป็นทรัพยากรที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญนี้มาเป็นจุดเริ่มต้นพิสูจน์คุณค่าของตัวเองเพื่อให้เกิดการยอมรับที่แท้จริงทั้งในระดับครอบครัวและสังคมโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ความหวังทั้งหมดของภัสสรต้องพังก้นท์ เมื่อเธอทราบว่า สุกิจ ซึ่งเป็นบิดาของเธอที่เป็นหัวหน้ากสิเขียนพินัยกรรมมอบหุ้นส่วนของบริษัทให้แก่สมาชิกผู้ชายในครอบครัวที่เป็นลูกชายของเขาทุกคน รวมถึงหลานชายของเขาก็เป็นลูกชายคนโตของประเสริฐ (ลูกชายคนโตของสุกิจ) เพราะเขาจะต้องเป็นหัวหน้ากสิรุ่นที่ ๓ ต่อจากประเสริฐ ซึ่งเป็นการแสดงถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของที่แท้จริงของกสิของบุคคลเหล่านี้ ในขณะที่ภัสสรนั้นไม่ได้รับส่วนแบ่งหุ้นส่วนของบริษัท ส่งผลให้เธอมีสถานะเป็นคนขายชอบที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ “การเป็นเจ้าของกสิ” เช่นเดียวกับพี่น้องและหลานชายของเธอ

ความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่ภัสสรคิดว่าได้รับการแก้ไขแล้ว หลังจากเธอได้รับส่วนแบ่งตำแหน่งผู้บริหารในโรงแรมจิราวันตาได้กลับมาสร้างความเจ็บปวดให้แก่เธออีกครั้งหนึ่ง ภัสสร จึงมีปฏิกิริยาโต้กลับกสิและระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวในระดับที่รุนแรงขึ้น โดยเธอแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าต้องการแยกตัวเป็นอิสระจากกสิด้วยการซื้อกิจการโรงแรมจิราวันตา สาขาพัทธมาบริหารเอง แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะทำให้เธอถูกตัดสินจากครอบครัวว่าทรยศต่อครอบครัวก็ตาม ดังที่เธอประกาศอย่างชัดเจนต่อหน้าประเสริฐ ซึ่งเป็นหัวหน้ากสิคนใหม่ต่อจากสุกิจว่า “ไม่อ้อมค้อมนะเฮีย ฉันจะขอซื้อโรงแรมที่พัทธมาออกจากกสิ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 48) และเมื่อประเสริฐถามเธอว่าเพราะเหตุใดเธอจึงต้องการแยกตัวจากกสิด้วยการซื้อโรงแรมจิราวันตา สาขาพัทธมาไปเป็นของตนเอง ภัสสรกล่าวว่า “ใช่! ฉันสร้างโรงแรมนั้นมากับมือ ทำมาตั้งแต่วันแรกที่มีมันเปิด ล้มลุกคลุกคลานปลุกปั้นมันมาถึงขนาดนี้ แต่สุดท้ายฉันไม่ได้มีส่วนเป็นเจ้าของมันด้วยซ้ำ! เฮียว่ามันยุติธรรมเธอ!” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 49)

ปฏิกิริยาโต้กลับของภัสสรที่รุนแรงดังกล่าวทำให้ประเสริฐรู้สึกตกตะลึงเป็นอย่างมาก ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงปฏิกิริยาของประเสริฐผ่านสายตาของภัสสร ความว่า “เขาชะงัก มองฉันด้วยความแปลกใจ ทำไมต้องแปลกใจ เขาน่าจะรู้ตั้งแต่วันเปิดพินัยกรรมแล้ว” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 48) แต่ถึงจะตกตะลึงกับปฏิกิริยาโต้กลับที่รุนแรงของภัสสร เขาก็ยังคงยืนยันในความชอบธรรมของระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่มีมาอย่างยาวนานโดยอ้างธรรมเนียมของระบบกสิตามวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิมซึ่งครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนโดยทั่วไปก็ปฏิบัติกันเป็นเรื่องปกติ ดังที่เขาบอกว่า “แต่สำหรับฉัน มันถูกต้องแล้ว เธอเป็นเจ้าของมันไม่ได้ เธอไม่ได้ใช้นามสกุลจิระอนันต์แล้วนะสร” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 49) ซึ่งเมื่อภัสสรได้ยินเช่นนั้น เธอได้กล่าวตอบได้ว่า “ฉันไม่ได้ใช้นามสกุลจิระอนันต์ แล้วฉันไม่ใช่ลูกปารีไธ ฉันมาเรียกร่องในฐานะที่ฉันเป็นลูกป้า และฉันทำโรงแรมนี้มา 23 ปี! กับอีก 4 เดือนด้วยซ้ำ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 49) เขาก็ยังคงยืนยันว่า “ฉันขายให้ไม่ได้หรอก” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 49) ส่งผลให้ภัสสรโต้กลับด้วยปฏิกิริยาที่รุนแรงขึ้น ดังที่เธอกล่าวว่า “ฉันทำโรงแรมมา 23 ปี ฉันรู้ทุกอย่างทะลุปรุโปร่ง ถ้าเฮียหรือลูกน้องเฮียจะไปบริหารที่นั่นแล้วทำทุกอย่างเหมือนที่ฉันกับลูกน้องฉันทำ และก็ฉันบอกเลยนะว่าเฮียคิดผิด! แล้วถ้าเฮียทำมันเจ๊งเมื่อไหร่ เฮียก็ต้องขายมันให้ฉันอยู่ดี!” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 50) ซึ่งทำให้ประเสริฐโกรธมาก เขากล่าวกับเธอว่า “นี่แกกล้าขู่ฉันเธอ! แล้วเอาโรงแรมของครอบครัวมาเป็นตัวประกันเนี่ยนะ!” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 50) เมื่อประเสริฐใช้วาจากระทบความภาคภูมิใจต่อครอบครัวมาบังคับให้เธอยอมจำนนต่อระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวซึ่งเธอรู้สึกว่าเธอเป็นบุคคลขายชอบที่ไม่เคยได้รับความเป็นธรรมจากระบบดังกล่าวมาโดยตลอด นอกจากภัสสรจะไม่ยอมจำนนแล้ว เธอยังมีปฏิกิริยาโต้กลับที่รุนแรงอีกด้วย ดังที่เธอประกาศว่า

ไข่เลยเสีย ทีนี้เสียเข้าใจแล้วสิ ฉันคือผู้บริหารตัวจริงของโรงแรมจิราณา
ตา ฉันต้องเป็นเจ้าของจึงจะถูกต้อง ยังมาอ้างว่าเป็นโรงแรมของครอบครัว

“ก็ช่างหัวมันปะไรละ! ทำเพื่อครอบครัวแล้วได้อะไร! ฉันทุ่มเทมาสิบกว่า
ปี ตอนนี้มาบอกว่าฉันไม่ใช่คนของตระกูลนี้ พุดออกมาได้! เฮงชวย!”

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 50)

จากการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างภัตตรและประเสริฐนี้ยุติลงด้วยการที่ประเสริฐตบหน้าภัตตร
และเต้ยซึ่งเป็นบุตรชายของภัตตรพยายามเข้าไปปกป้องภัตตร จนเกิดการยื้อยุดชุลมุนวุ่นวายกันขึ้น
เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นที่บริเวณโถงกลางของโรงแรมจิราณาตา สาขากรุงเทพฯ ท่ามกลางสายตามากมาย
ของพนักงานและผู้ที่มาใช้บริการโรงแรมในขณะนั้น ดังความตอนหนึ่งกล่าวว่า

แล้วพี่ชายก็ตบหน้าฉัน

เต้ยกระโจนเข้าไปใส่ลุงของเขาเพื่อปกป้องฉัน ตะโกนอะไรสักคำที่หยาบ

คาย ปรก. เข้ามาล็อกคอเขา ถึงนาที่นี้ฉันคงดูเหมือนหมาแม่ลูกอ่อน

ฉันแผดเสียง “ปล่อยลูกฉันนะ!”

คำสั่งของฉันศักดิ์สิทธิ์ ปรก. ปล่อยเต้ย ก้มหน้าถอยหลังไป ฉันคว้าข้อมือ

ลูกเดินจากมาโดยไม่ลืมหันไปพุดดังพอที่โลกจะได้ยิน

“ถ้าคิดว่าฉันแคชูละก็ คิดใหม่ได้เลย ฉันเอาจริงนะ!”

ฉันไม่ทันคิดด้วยซ้ำว่ากล้องวงจรปิดในล็อบบี้โรงแรมจิราณาตา

บันทึกภาพเอาไว้

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 51)

การปะทะกันระหว่างประเสริฐ ในฐานะหัวหน้ากองสีซึ่งทำหน้าที่พิทักษ์และธำรงรักษาระบบการ
กระจายทรัพยากรของกองสีแบบดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น และภัตตร ซึ่งเป็นบุคคลขายของของกองสีที่คิดว่า
ตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่เธอมีความเห็นว่ากระจุกตัวอยู่
ที่สมาชิกที่เป็นเพศชายของครอบครัวเท่านั้น ได้ดำเนินไปอย่างเปิดเผยและรุนแรงนับตั้งแต่การปะทะกันครั้ง
แรกที่ภัตตรเข้าไปขอซื้อโรงแรมจิราณาตา สาขาพัทยา จากประเสริฐที่โรงแรมจิราณาตา สาขากรุงเทพฯ
ภัตตรตอบโต้การปฏิเสธการขายโรงแรมจิราณาตา สาขาพัทยาของประเสริฐตามที่เธอกำลังได้ด้วยการปฏิเสธ
คำสั่งให้คณะผู้บริหารของโรงแรมจิราณาตา สาขาพัทยา ประชุมวิดิโอคอนเฟอเรนซ์ร่วมกับคณะผู้บริหารของ
สำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพฯ โดยเธอกำลังกับเลขานุการส่วนตัวของเธอว่า “พี่แคนเซลนะ เพราะ...พอดิที่มีนัดคอน
เฟอเรนซ์คอลกลับทีวีโมจากนอร์เวย์นะสิ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 51) และประเสริฐได้รับรายงาน
ว่า “คือ...ฝั่งโรงแรมพัทยาเค้าบอกว่าจะรับสั่งจากคุณภัตตรเท่านั้นครับ เลยไม่ยอมประชุมกับเรา ถ้าคุณภัตตร
ไม่อนุญาต” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 52) ซึ่งประเสริฐตอบโต้ภัตตรด้วยการใช้อำนาจที่ครอบครัว
มอบให้ในฐานะหัวหน้ากองสีตอบโต้การกระทำของภัตตรด้วยการสั่งปลดภัตตรและผู้บริหารทุกคนของโรงแรม
จิราณาตา สาขาพัทยา ออกจากงาน ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความคิดของประเสริฐในขณะนั้น ความว่า
“แต่การที่ภัตตรชวนพนักงานไม่ร่วมประชุมถือเป็นการท้าทายให้ผมต้องใช้อำนาจตอบโต้เธอด้วยการสั่งไล่เธอ
และทีมออกจากงานทันที” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 232)

เมื่อประเสริฐใช้อำนาจที่มีอยู่ในฐานะหัวหน้ากึ่งสืบยังปฏิบัติภารกิจได้กลับระบบการกระจายทรัพยากรของครอบครัวที่กระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกเพศชายของครอบครัวเท่านั้นเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่สมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้หญิงเช่นตัวเธอด้วยการใช้ความรุนแรงและสร้างความเดือดร้อนให้พนักงานคนอื่น ภัสสรทั้งในฐานะของคนที่ถูกข่มขืนที่ลุกขึ้นมาตอบโต้และเรียกร้องความเป็นธรรมให้ตนเองและในฐานะผู้บังคับบัญชาที่ต้องปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชาที่ถูกรังแกอย่างไม่เป็นธรรมจึงไม่อาจยอมรับได้ ดังที่เธอประกาศว่า “เอสิ เฮียเสริฐ เฮียจะประกาศสงครามกับฉันจริง ๆ ไซ้ไหม ได้เลย” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 55) จากนั้นเธอก็ตัดสินใจไปพบประเสริฐที่บ้านพักเขา เพื่อทำความเข้าใจกันให้รู้เรื่อง แต่เธอกลับไปพบว่าประเสริฐถูกคนร้ายยิงได้รับบาดเจ็บสาหัส ก่อนที่เธอจะเสียชีวิตไปต่อหน้าต่อตาเธอ ผลจากการปะทะกันอย่างรุนแรงเรื่องที่ภัสสรพยายามเรียกร้องความเป็นธรรมจากระบบการกระจายทรัพยากรของกสิที่มีพยานหลักฐานและผู้รู้เห็นจำนวนมาก ประกอบกับภัสสรยังเป็นบุคคลแรกที่พบศพของประเสริฐ ทำให้นอกจากภัสสรจะไม่มีโอกาสเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตนเองในเรื่องการกระจายทรัพยากรของครอบครัวแล้ว เธอยังตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีฆาตกรรมประเสริฐอีกด้วย

การจัดสรรโครงสร้างการกระจายทรัพยากรใหม่: ปจิมบพสุการคลี่คลายความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

เมื่อประเสริฐเสียชีวิต ขณะที่ภัสสรถูกปลดออกตามคำสั่งของประเสริฐก่อนเสียชีวิต การบริหารงานในบริษัทโรงแรมจิราวันตาจึงไม่ได้ราบรื่นเหมือนในอดีต ส่งผลให้สมาชิกผู้ขายของครอบครัวจิระนันต์ ซึ่งมีสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของกสิตามพินัยกรรมของสุกิจ คือ กรกันต์ (น้องชายคนเล็กของประเสริฐและภัสสร) และ ภูมิภัทร (บุตรชายของประเสริฐ) จึงตระหนักถึงความสำคัญของภัสสรในฐานะทรัพยากรบุคคลสำคัญของบริษัทและต้องการให้เธอกลับมาบริหารของบริษัทอีกครั้งหนึ่ง ดังที่ กรกันต์ กล่าวกับภัสสรในงานศพของประเสริฐว่า “แต่ผมยกเลิกคำสั่งของเฮียเสริฐแล้วนะครับ คำสั่งไล่เจ้ากับลูกน้องออกนะ [...] ยังไงโรงแรมก็ต้องการเจ้อยู่ดี ส่วนเรื่องหุ้นของโรงแรม...เจ้าพร้อมเมื่อไหร่ค่อยมาคุยกันนะครับ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 77)

เช่นเดียวกับ ภูมิภัทร ซึ่งเป็นบุตรชายคนโตของประเสริฐและเป็นบุคคลที่สุกิจ (บิดาของภัสสร) ยกมรดกเป็นหุ้นส่วนใน (กสิ) บริษัทจิราวันตาให้ 25% เท่ากับบุตรชายทั้ง 3 คน เนื่องจากเขามีฐานะเป็น “ตัวชูโรง” หรือผู้ที่สืบทอดตำแหน่งหัวหน้ากสิรุ่นที่ 3 ของตระกูลต่อจากประเสริฐก็ได้มาเจรจาให้ภัสสรกลับไปบริหารบริษัทโรงแรมจิราวันตาเช่นเดิม หลังจากเขาทราบความจริงแล้วว่าภัสสรไม่ได้ฆ่าประเสริฐ ฆาตกรที่ฆ่าประเสริฐตัวจริงคือ เมธ เนื่องจากเมธบันดาลโทสะที่ประเสริฐตำหนิเขาที่ยึดติดกับอดีตและขอร้องให้เมธให้อภัยคริส (ภรรยาของเขาซึ่งเป็นมารดาของภูมิภัทร) ซึ่งวางยาพิษในยาบำรุงครรภ์และนำไปให้ พิม (ภรรยาของเมธ) รับประทานจนเธอแท้งบุตรและเสียใจจนฆ่าตัวตาย โดยภูมิภัทรได้กล่าวกับภัสสรว่า “โกวกลับไปทำงานโรงแรมนะครับ” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 234) โดยเขาได้แสดงความจริงใจต่อภัสสร ดังที่เขากล่าวว่า “โกวครับ ผมเชื่อว่าอากก็คงมีเหตุผลของอาก ป้าก็คงมีเหตุผลของป้า แต่ผมไม่สบายใจที่ผมได้ทุกอย่างทั้งที่ไม่ได้ทำอะไรเลย แคเป็นลูกชายของป้า” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 338) และ “ผมจะขายหุ้นส่วนของผมให้โกวครึ่งหนึ่งด้วยนะครับ ผมบอกสิ่งที่ผ่านการคิดและตัดสินใจมาแล้วอย่างดี” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 338)

เมื่อพิจารณาเหตุผลที่ กรกันต์ และ ภูมิภัทร นำมาใช้ในการโน้มน้าวให้ภัสสรเปลี่ยนใจกลับมารับตำแหน่งบริหารในบริษัทโรงแรมจิราวันตาดังเดิมก็คือ การจัดสรรโครงสร้างการกระจายทรัพยากรในครอบครัวใหม่ให้เป็นธรรม พวกเขากระจายทรัพยากรที่เป็นหุ้นส่วนของบริษัทให้แก่ภัสสร หุ้นส่วนของบริษัท

นั้นมีสถานะเป็นทั้ง “ทุนทางเศรษฐกิจ” และ “ทุนทางสังคม” เพราะการถือหุ้นในบริษัทโรงแรมจิรานันตามีความหมายทางสังคมต่อภัสสรในระดับครอบครัวว่า ภัสสรมีส่วนเป็นเจ้าของกองสีของครอบครัวอย่างแท้จริง ขณะที่สังคมในบริษัทโรงแรมจิรานันตาและสังคมภายนอก การที่ภัสสรได้ถือหุ้นในบริษัทโรงแรมจิรานันตาเป็นสิ่งที่ทำให้เธอมีสถานะเป็นเจ้าของบริษัทโรงแรมจิรานันตาในสายตาของพนักงานในบริษัทและบุคคลทั่วไปอย่างแท้จริง มิใช่มีสถานะไม่ต่างจากการเป็น “พนักงาน” ของบริษัทคนหนึ่ง เพียงแต่ได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าพนักงานคนอื่นของบริษัทเท่านั้น

ความจริงใจในการพยายามจัดสรรทรัพยากรในครอบครัวใหม่ให้เป็นธรรมของภัสสรและภุมิภัทร โดยเริ่มต้นจากการที่พวกเขาอมสละทรัพยากรที่เป็น “หุ้นส่วนของบริษัท” ที่พวกเขาครอบครองอยู่ในลักษณะกระจุกตัวอยู่ที่สมาชิกเพศชายของครอบครัวเท่านั้น และนำมาจัดสรรใหม่ให้เกิดความเป็นธรรมต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวมากที่สุด ดังนั้น ภัสสร ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัวที่เป็นผู้บุกเบิกและบริหารโรงแรมจิรานันตา จนกลายเป็นธุรกิจที่ทำรายได้มหาศาลต่อปี เลี้ยงดูสมาชิกในกองสีทั้งชายและหญิง ทั้งที่ทำงานและไม่ทำงานให้มีชีวิตอย่างหรูหราสุขสบายมาโดยตลอด จึงเป็นความชอบธรรมอย่างยิ่งที่เธอจะมีส่วนแบ่งทรัพยากรในครอบครัวที่เป็น “หุ้นส่วนของบริษัท” ที่เธอมีส่วนในการร่วมสร้างและบริหารจนประสบความสำเร็จอย่างงดงาม

อย่างไรก็ตาม นอกจากการที่ภัสสรเรียกร้องความเป็นธรรมจากระบบกระจายทรัพยากรของกองสีจนนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับประเสริฐ จะทำให้ ภัสสร และ ภุมิภัทร หันมาทบทวนการกระจายทรัพยากรของกองสีแล้ว ปราณี ซึ่งเป็นมารดาของภัสสรที่มีอุดมการณ์ชีวิตยึดโยงอยู่กับค่านิยมแบบจีนดั้งเดิมและยอมรับอภิสิทธิ์ที่ชายเหนือกว่าหญิงในทุกเรื่องได้มาโดยตลอด ดังที่เธอเคยตำหนิภัสสรในกรณีที่ภัสสรพยายามจะเรียกร้องให้เกิดการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรมต่อสมาชิกผู้หญิงของครอบครัวด้วย ความว่า “ลื้อมันคิดเล็กคิดน้อย ไม่เข้าเรื่อง อยู่กันมานานดนี้แล้ว ยังไม่เข้าใจอีก ว่าอะไรมันต้องเป็นยังงี้” (ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 47) ก็ยังหันมาทบทวนข้อเรียกร้องของภัสสรอย่างเป็นธรรมโดยตัดอคติเรื่องเพศออกไปจนทำให้เธอและภัสสรได้มีโอกาสปรับความเข้าใจระหว่างกัน ยิ่งกว่านั้นเธอยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับโครงสร้างการกระจายทรัพยากรของครอบครัวใหม่ให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคนในครอบครัวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่เธอพยายามขดเชยการกระจายทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมต่อบุตรสาวในอดีตผ่านสัญลักษณ์ “การคืบกุ้ง” (ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ดีที่สุดของครอบครัว) ให้แก่ภัสสร เพื่อชดเชยที่ในอดีตภัสสรไม่เคยได้รับส่วนแบ่งทรัพยากรอาหารที่ดีที่สุดของครอบครัว เพราะทรัพยากรอาหารที่ดีที่สุดดังกล่าวจะถูกสงวนไว้ให้บุตรชายเท่านั้น ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนั้น ความว่า

ช่วงหนึ่งนั้น ฉันมองภัสสรแล้วคิดว่าอาหารมือนี้อย่างยังไม่สมบูรณ์ ฉัน
จึงยื่นตะเกียบออกไปคืบกุ้งทอดในจานกลาง แล้ววางลงในชามข้าวของเธอ
“กุ้งตัวนี้ มาให้อาสร” เธอประหลาดใจ
“ให้คนเดียว ไม่แบ่งใคร”
นั่นทำให้ลูกสาวของฉันยิ้มจนน้ำตาเร้น แล้วฉันก็บอกเธอว่า “มาขอโทษ”
ลูกสาวฉันพยักหน้าหยดนน้ำตาร่วงพรู

(ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์, 2562: 349-350)

การปรับโครงสร้างการกระจายทรัพยากรของครอบครัวใหม่ให้เป็นธรรมในความรู้สึกของทุกคน เป็นปัจจัยสำคัญในการคืนความสุขให้แก่สมาชิกในครอบครัวจ๊ะจ๋า นั่นคือ ไม่ว่าบุคคลในสังคมจะมีทัศนคติต่อครอบครัวของพวกเขาเช่นใดก็ตาม ดังที่ ปราณี ซึ่งเป็นสมาชิกผู้มีอาวุโสสูงสุดของตระกูลจ๊ะจ๋า กล่าวว่า “นาที่นั่นฉันรู้แล้วว่าครอบครัวเราจะต้องอยู่และเราจะเดินต่อไปแม้ว่าฉันไม่สมบูรณ์แบบอย่างที่คุณฝันไว้ ช่างนอนนั้น ผู้คนในสังคมจะเรียกเขาว่า ‘จ๊ะจ๋า จ๊ะจ๋า’ มันก็ไม่ได้มีความหมายอะไรแล้ว” (อุทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์, 2562: 350)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

เมื่อพิจารณาสรุปผลการวิจัยจากกรอบแนวคิดสตรีนิยม (feminism) ซึ่งมุ่งวิพากษ์เพศสถานะในฐานะที่เป็นตัวแปรความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรของงส์ ตลอดจนจิตสำนึกและการต่อสู้เพื่อเรียกร้องให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมให้แก่สมาชิกหญิงในงส์ของงส์

ผลการศึกษาพบว่าในประเด็นความแตกต่างทางเพศสถานะที่เป็นตัวแปรสำคัญของการกระจายทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมในงส์นั้น เกิดจากงส์เป็นระบบบริหารจัดการที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจึงถูกมองข้าม ไม่ได้มีโอกาสและส่วนแบ่งของทรัพยากรที่เป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัตถุอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย การคลี่คลายความขัดแย้งเมื่อครั้งและภูมิภาคที่ยอมยกหุ้นบางส่วนของพวกเขาและเสนอให้ งส์เป็นผู้ดำเนินการบริหารโรงแรมของครอบครัว แม้จะเป็นความสำเร็จของงส์ที่ใช้ความสามารถพิสูจน์ตนเองจนเป็นที่ยอมรับและทำให้ผู้นำรุ่นที่ 3 ของงส์ยอมรับฟังข้อเรียกร้องที่เธอมีต่อสมาชิกโดยตลอดได้ แต่ความสำเร็จดังกล่าวก็ไม่ได้มาอย่างง่ายดายเรื่องเพศในงส์ได้อย่างแท้จริง เช่นเดียวกับที่ยังไม่มีพลังมากพอที่สลายการผูกขาดอำนาจในงส์ที่อยู่ในมือของผู้ชายมาโดยตลอดได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ภูมิภาคและกรณีศึกษาต่างยังคงเป็นผู้ทำหน้าที่แบ่งบทบาทและทรัพยากรให้แก่งส์ซึ่งเป็นสมาชิกของงส์ ในฐานะที่พวกเขาเป็นผู้นำงส์ในยุคต่อมาหลังจากประสูติเสียชีวิต เพียงแต่บทบาทและทรัพยากรที่งส์ได้รับนั้นมีมูลค่ามหาศาลกว่าที่เคยจัดสรรให้แก่ผู้หญิงของงส์ในอดีตเท่านั้น

การแสดงบทบาทของกรณีศึกษาและภูมิภาคนั้นสอดคล้องกับบทบาทของผู้ชายในงส์ในโลกแห่งความเป็นจริงตามการศึกษาของ กฤษณะ แซ่ตั้ง (2548) เรื่อง *การศึกษากระบวนการจัดการแบบงส์: กรณีศึกษาธุรกิจงส์* ที่พบว่า งส์ใช้ระบบบริหารงานโดยให้ความสำคัญและกระจายบทบาทให้แก่สมาชิกของงส์ตามเพศสถานะและความอาวุโส สมาชิกเพศชายที่มีอาวุโสสูงสุดจะได้สิทธิการเป็นหัวหน้างส์ที่มีอำนาจเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม การศึกษาของเกษม ปราณีธยาชัย (2544) เรื่อง *ผู้ชายในครอบครัวจีน กรณีศึกษา: ครอบครัวคนจีนแต่จ๋าในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร* พบว่าการที่บุตรชายคนโตต้องแบกรับภาระหน้าที่ในการสืบต่อกิจการของตระกูลอย่างไม่มีเงื่อนไข แม้ว่าจะได้อำนาจสิทธิขาด แต่ก็ เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขารู้สึกกดดัน ตึงเครียด และรู้สึกสูญเสียโอกาสที่จะมีวิถีชีวิตในแบบที่ตนเองต้องการเช่นกัน ระบบชายเป็นใหญ่ในงส์จึงไม่เพียงส่งผลกระทบต่อคนชายขอบอย่างผู้หญิงเท่านั้น แต่กลับส่งผลกระทบต่อผู้ชายด้วยเช่นกัน

ส่วนประเด็นการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรจากระบบงส์ของผู้หญิงนั้นพบผ่านพฤติกรรมของงส์ใน 2 ลักษณะคือ 1. การต่อรองและพิสูจน์ตนเองว่ามีความสามารถเหนือกว่าสมาชิกเพศชายของครอบครัว เพื่อช่วงชิงตำแหน่งหรือพื้นที่ทางสังคมในงส์มาจากพวกเขา ซึ่งพฤติกรรมการต่อสู้

ของผู้หญิงในลักษณะนี้ สามารถพบได้ในกลุ่มผู้หญิงที่ตระหนักในศักยภาพของตนในสังคมชายเป็นใหญ่อื่นด้วย ดังที่ปรากฏว่าพฤติกรรมของภัสสรมีลักษณะสอดคล้องกับความคิดและพฤติกรรมการต่อสู้เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมและโอกาสทางธุรกิจจากผู้ชายของนักธุรกิจหญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ของญี่ปุ่น ดังที่ พิษขาร์ศรี ศรีพิทักษ์สกุล ได้ศึกษารวบรวมไว้ในผลงานชื่อ *ผู้หญิงเก่งธุรกิจญี่ปุ่น* และ 2. พบพฤติกรรม การต่อสู้เรียกร้องที่รุนแรงเมื่อภัสสรพบว่าการพิสูจน์ตนเองว่ามีความสามารถเหนือกว่าสมาชิกเพศชายของกงสี ไม่อาจทำให้เธอได้รับส่วนแบ่งที่เป็นธรรมจากกงสีได้อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อเธอทราบว่าลูกไม่ได้มอบคุณส่วนแบ่งที่เป็นหุ้นส่วนของบริษัทให้แก่เธอ เธอจึงประท้วงด้วยการแสดงความไม่พอใจอย่างเปิดเผยต่อพินัยกรรมของลูก และต่อประเสริฐซึ่งรับหน้าที่เป็นหัวหน้ากงสีต่อจากลูก ก่อนจะประกาศแยกตัวออกจากกงสี

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างภัสสรที่เรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศจากกงสี และฝ่ายที่ครองอำนาจเดิมอย่างพี่น้องและหลานชายของภัสสร ได้คลี่คลายลง เนื่องจากสถานการณ์ความจำเป็นทางธุรกิจที่ไม่มีบุคคลใดในกงสีที่มีความสามารถมากพอที่จะบริหารธุรกิจของกงสีได้ภายหลังการเสียชีวิตของประเสริฐ กรกันต์และภูมิภัทรที่รับช่วงอำนาจการบริหารกงสีต่อจากประเสริฐ จึงจำเป็นต้องมอบบทบาทในกงสีให้แก่ภัสสรใหม่ รวมทั้งจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่เธอในฐานะที่เธอทำงานหนักให้แก่กงสีด้วยการมอบหุ้นส่วนและตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดให้แก่ภัสสร

ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าการต่อสู้ของภัสสรจะไม่ได้ทำให้อำนาจชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกในกงสีสลายไปได้อย่างแท้จริง แต่การต่อสู้ของเธอก็ได้สั่นคลอนวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ในกงสีที่ดำรงอยู่มาตลอดประวัติศาสตร์ของตระกูล การต่อสู้ของเธอไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างโอกาสอันเท่าเทียมมากขึ้นให้แก่ผู้หญิง แต่ยังขยายปริมณฑลความเท่าเทียมไปยังกลุ่มคนชายขอบประเภทอื่นในกงสีด้วย เช่น ผู้ที่ไม่ได้เกิดเป็นลูกชายคนโต หรือสมาชิกชายของตระกูลที่สืบเชื้อสายจากฝั่งมารดา เป็นต้น

ผู้วิจัยถอดบทเรียนความสำเร็จของภัสสร พบว่า เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การผลักดันผู้นำของกงสีเป็นสมาชิกเพศชายรุ่นที่ 3 ซึ่งเติบโตภายใต้วัฒนธรรมทุนนิยมเสรี ซึ่งให้ความสำคัญกับความสามารถของบุคคลในการทำงานเช่นเดียวกับภัสสร และอีกประการหนึ่งคือเกิดจากความสามารถและความทุ่มเทที่ภัสสรมีต่อธุรกิจของครัว ปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ ไม่เพียงทำให้ผู้นำกงสีรุ่นใหม่ยอมรับข้อเรียกร้องของเธอเท่านั้น แต่ยังประสบความสำเร็จอย่างงดงามเมื่อภัสสรทำให้มารดาของเธอ ซึ่งเป็นร่างทรงของค่านิยมชายเป็นใหญ่ในครอบครัวมาโดยตลอดย่นทบทวนความไม่เป็นธรรมที่ภัสสรได้รับ และขดเชยให้แก่ภัสสรด้วยการสืบอาหารที่ดีที่สุดในโต๊ะอาหารให้แก่ภัสสรเพื่อแสดงถึงความสำคัญของลูกสาวเป็นครั้งแรก ดังที่ นิโบล วงศ์ภัทรนนท์ (2564: 97) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องจากตลอดลายมังกร สู่เลือดชั้นคนจาง: การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทยวิจัยพบว่า เลือดชั้นคนจางมีการสร้างสรรค์ใหม่ที่แตกต่างจากเรื่องเล่าชาวไทยเชื้อสายจีนในอดีตคือการแสดงให้เห็นว่าคนจีนรุ่นที่ 1 ก็สามารถเปิดรับแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญนุช สุขทาพจน์ (2562: 753) เรื่องแนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่องกับค่านิยมคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์เรื่องเลือดชั้นคนจาง ที่พบว่า ตัวละครในเลือดชั้นคนจางนั้นมีลักษณะเป็นตัวละครตัวกลมที่ความคิดและพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

งานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการวิจัยหรือวิจารณ์วรรณกรรมโดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยม รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสถานะและบทบาทของผู้หญิงในวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีนสมัยใหม่ ซึ่งประเด็นการศึกษาเรื่องสถานะและบทบาทของผู้หญิงนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสามารถศึกษาจากวรรณกรรมอื่นที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงในวัฒนธรรมจีนหรือวัฒนธรรมอื่นให้ลุ่มลึกได้ อันจะทำให้เกิดความหลากหลายในการศึกษาวรรณกรรมและสถานะของผู้หญิงให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฤษณะ แซ่ตั้ง. (2548). *การศึกษาระบบการจัดการแบบกงสี: กรณีศึกษาธุรกิจกงสี*. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- เกษม ปราณียาศัย. (2544). *ผู้ชายในครอบครัวจีน กรณีศึกษา: ครอบครัวคนจีนแต่จิวในตำบลมหาชัย อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- จุฑาลักษณ์ จันทวงศ์ กันทิลา กนกวลี และขวัญชนก นัยเจริญ. (2563). เลือดข้นคนจาง: การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครที่ส่งผลต่อระบบความคิดของสตรีในครอบครัวคนจีนพลัดถิ่น. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15 (2), 201-218.
- ณรงค์กรณ รอดทรัพย์. (2555). ปีตาธิปไตย: ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4 (2), 30-46.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แฉวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาค.
- นิโบล วงศ์ภัทรนทร์. (2564). จาก ลอดลายมังกร สู่ เลือดข้นคนจาง: การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 29 (2), 76-103.
- บุญยง สุขทาทจัน. (2562). แนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่องกับค่านิยมคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์เรื่องเลือดข้นคนจาง. *สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีปทุม. เอกสารการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10*, 746-754.
- พิชชาธิ์ ศรีพิทักษ์สกุล. (2563). *ผู้หญิงเก่งธุรกิจญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- มอนเทจ คัลเซอร์. (2551). *ประตูสู่วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์. (2562). *เลือดข้น คนจาง*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2561). มองวัฒนธรรมจีนผ่าน “เลือดข้นคนจาง”. [สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564].
ได้จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/13320>.
- วรินทร์ เบญจศรี. (2549). *การวิเคราะห์เพศสภาพที่ปรากฏในนิตยสารไทย*. ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่
- วีรวัฒน์ อินทรพร. (2562). *วรรณคดีวิจารณ์*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรัช หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายของจุฬามณี

อัศวินท์ ทบตัน

นักศึกษาปริญญาตรี

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Aukkarawin_t@cmu.ac.th

สุภาวดี เพชรเกต

ดร., อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

supawadeepk@hotmail.com

ชญานิน บุญส่งศักดิ์

อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

chayanin.per@cmu.ac.th

รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2565

แก้ไขบทความ: 28 มีนาคม 2565

ตอบรับบทความ: 8 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง สุดแค้นแสนรัก พุ่งเสนาหา และกรงกรรม ของ จุฬามณี เป็นนวนิยายที่นำเสนอภาพพฤติกรรมของแม่ที่มีพฤติกรรมเชิงลบแต่ลูกทุกคนกลับรักและเชื่อฟังคำสั่งของแม่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยใคร่ทราบถึงลักษณะและปัจจัยของอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี จึงจัดทำวิจัยเล่มนี้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี จากผลการวิจัยพบว่า อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั้นมีอยู่ 2 อุดมการณ์ คือ 1) ลูกที่ดีต้องมีความกตัญญู ซึ่งหมายถึง การรู้คุณหรือสำนึกในพระคุณของบุพการี โดยในที่นี้คือต้องเคารพและนอบน้อมต่อบุพการี และ 2) ลูกที่ดีต้องมีความกตเวที หมายถึง การตอบแทนพระคุณของบุพการีผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การบวชเรียน การเชื่อฟังและทำตามคำสั่งสอนของบุพการี การแบ่งเบาภาระของบุพการี การดูแลเลี้ยงดูบุพการี และการสืบทอดและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์ทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านฉาก ประกอบด้วยการใช้บริบททางสังคมยุค 2500 – 2520 และการสร้างวาทกรรมครอบงำความคิด และ 2) ด้านตัวละคร ประกอบด้วย การสร้างภูมิหลังและการสร้างนิสัยของตัวละครแม่

คำสำคัญ: อุดมการณ์, ลูกที่ดี, นวนิยายของจุฬามณี

The Ideologies of Being a Good Child in Chulamanee's Novels

Aukkarawin Tobdan

B.A. Student

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

Aukkarawin_t@cmu.ac.th

Supawadee Petket

Ph.D., Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

supawadeepk@hotmail.com

Chayanin Boonsongsak

Lecturer

Department of Thai Faculty of Humanities,

Chiang Mai University

chayanin.per@cmu.ac.th

Received: February 15, 2022

Revised: March 28, 2022

Accepted: April 8, 2022

Abstract

Chulamanee's Novels, herein *SudKaenSaenRuk*, *ThoongSanaeha*, and *KrongKram*. Repercussion represent the image of a mother with improper behaviors which is loved and obeyed by her kids. These novels inspired the researcher to explore the characteristics and factors of being good child within them. Hence, the researcher conducted this work to analyze the ideologies thereof. The finding shows 2 core ideologies of a good child within, namely gratitude (Katanyu) and gratefulness (Kataveti). Gratitude makes children appreciate what their parents have done for him, and also introduces them to respect their parents. Meanwhile, children with gratefulness shall repay their parents' kindness through concrete actions which are becoming a monk, obeying and following their parents, and preserving family reputation. The study result also indicates 2 factors which create the ideologies as such. The first

is scene factor which consists of thought domination and Thailand's social context during year 1957 – 1977 (B.E. 2500 – 2520). The latter is characteristic factor which associates with the creation of the mother's background and characteristic.

Keywords: Ideology, good child, Chulamanee's novels

บทนำ

วรรณกรรมจัดเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยมนุษย์ ในการสร้างสรรค์วรรณกรรม ผู้ประพันธ์มักจะนำเอาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่มองผ่านประสบการณ์ของตนในบริบทของสังคมแต่ละยุคสมัย มาสอดแทรกลงไปในตัวบทวรรณกรรมด้วย ทั้งยังอาจมีการสอดแทรกมุมมองต่อสังคม ประสบการณ์ที่ตนเคยพบ ปัญหาในสังคม และความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ลงไปเช่นกัน จึงส่งผลให้วรรณกรรมล้วนมีความสัมพันธ์กับชีวิตและบริบททางสังคมของมนุษย์อย่างแนบแน่นจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนสภาพความเป็นไปและบริบทของสังคมในแต่ละยุคได้เป็นอย่างดี จนทำให้นักปราชญ์หลายท่านกล่าวว่า “วรรณกรรมเป็นคัมภีร์แห่งยุคสมัย” (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2547, น.5) กล่าวคือ วรรณกรรมจะเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นสภาพความเป็นไปและปัญหาที่ของสังคมนั้น ๆ ในแต่ละยุคสมัยนั่นเอง “จุฬามณี” ก็เป็นหนึ่งในนักเขียนชาวไทยที่มักนำเอาประสบการณ์จากสังคมของตนไปสอดแทรกไว้ในผลงานวรรณกรรมที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นมา

“จุฬามณี” เป็นนามปากกาของ “นิพนธ์ เทียงธรรม” นักเขียนไทยที่มีพื้นเพเป็นชาวนครสวรรค์ นอกจากนามปากกาว่าจุฬามณีแล้วยังปรากฏนามปากกาอื่นอีก ได้แก่ เพ็ญนคร และซอนตะวัน ผลงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของนิพนธ์ เทียงธรรม มีหลายเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่องชิงชัง สุดแค้นแสนรัก หุ่นเสนาหา วาสนารัก กรงกรรม ฯลฯ ลักษณะเด่นของผลงานวรรณกรรมของนิพนธ์ เทียงธรรม คือ มักจะนำเสนอบรรยากาศ ตลอดจนบริบททางสังคมในจังหวัดนครสวรรค์มาเป็นพื้นฐานในการดำเนินเรื่อง ทั้งยังนำเอาวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวนครสวรรค์สอดแทรกลงไปในตัวบทวรรณกรรมด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้นวนิยายเรื่องต่าง ๆ มีความสมจริงเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นวนิยายของนิพนธ์ เทียงธรรมหลายเรื่องได้รับความนิยมจากผู้อ่านเสมอมา ซึ่งนวนิยายบางเรื่องยังได้รับการดัดแปลงไปเป็นบทละครโทรทัศน์และถ่ายทอดผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ สุดแค้นแสนรัก กรงกรรม และหุ่นเสนาหา

สุดแค้นแสนรัก เขียนขึ้นในปี 2553 มีเนื้อหาเล่าถึงเรื่องราวความแค้นของคนสองตระกูลซึ่งเคยเกี่ยวข้องเป็นทองแผ่นเดียวกัน ทั้งนี้ยังเป็นนวนิยายที่นำเสนอภาพพฤติกรรมของตัวละครผู้เป็นแม่ที่นำความแค้นภายในใจของตนมาเป็นปัจจัยในการบงการชีวิตลูกทุกคนของตนจนเกือบวินาทีสุดท้ายของชีวิต จนก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังอย่างไม่สิ้นสุด ส่วน**หุ่นเสนาหา**เป็นผลงานที่เขียนขึ้นในปี 2558 มีเนื้อหาเล่าถึงความรักของหญิงชายคู่หนึ่งในหมู่บ้านหนองน้ำผึ้งที่ไม่อาจสมหวังได้ เนื่องจากถูกแม่ของฝ่ายชายกีดกัน ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ก็ชี้ให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครผู้เป็นแม่เช่นเดียวกันกับนวนิยายเรื่องสุดแค้นแสนรักว่าเป็นผู้บงการชีวิตลูกทุกคน และ**กรงกรรม**เขียนขึ้นในปี 2560 มีเนื้อหาเล่าถึงเรื่องราวความรักของ ‘เรณู’ ที่ในเริ่มแรกถูกกีดกันจากแม่สามีเนื่องจากความแตกต่างทั้งฐานะและอาชีพ อีกทั้งแม่สามีได้วางแผนการใช้ชีวิตให้กับลูกชายของตนอันนำไปสู่จุดเริ่มต้นของปัญหาภายในเรื่อง จะเห็นได้ว่าตัวละครแม่ในเรื่องนี้ก็มีลักษณะนิสัยเช่นเดียวกันกับนวนิยายที่กล่าวมาทั้งสองเรื่องในข้างต้น กล่าวคือมีพฤติกรรมที่บงคับบงการชีวิตลูกของตนทุกคนนั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่านวนิยายทั้ง 3 เรื่องนั้นล้วนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมเชิงลบของตัวละครแม่ทั้งสิ้น และเมื่อถูกนำมาดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์แล้ว ยิ่งทำให้เห็นพฤติกรรมที่กล่าวมาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น จนละครทั้ง 3 เรื่องได้รับความนิยมจากสังคมเป็นอย่างมาก หลายคนต่างกล่าวถึงและวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของตัวละครที่มีบทบาทเป็นแม่อย่าง “นางแยม” จากเรื่อง**สุดแค้นแสนรัก** “นางสำเภา” จากเรื่อง**หุ่นเสนาหา** และ“นางย้อย” จากเรื่อง**กรงกรรม** ว่าเป็นแม่ที่มีพฤติกรรมเชิงลบต่อ

ลูกของตน แต่ทว่าตัวละครลูกเหล่านั้นกลับรักและยอมกระทำตามกรอบที่ตัวละครแม่วางไว้อย่างไม่มีเงื่อนไข การที่ตัวละครลูกมีพฤติกรรมเช่นนั้นอาจเกิดจากอุดมการณ์หรือวาทกรรมในสังคมที่ถูกสืบทอดกันมาว่า “ลูกที่ดีต้องเชื่อฟังพ่อแม่” นั่นเอง อนึ่งผู้วิจัยยังเห็นว่าในสังคมไทยปัจจุบันยังมีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับ พฤติกรรมแม่และลูกในนวนิยายเกิดขึ้นอยู่ ด้วยเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงทำให้ผู้วิจัย ใคร่ทราบถึงปัจจัยที่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรืออุดมการณ์ข้างต้นของตัวละครที่มีบทบาทเป็นลูกในนวนิยายของจุฬามณี โดย วิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องอุดมการณ์และแนวคิดวาทกรรม ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาของงานวิจัย เรื่องนี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี และปัจจัยที่ส่งผลต่ออุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี ในสังคมไทยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีที่นำเสนอผ่านนวนิยายทั้ง 3 เรื่องของจุฬามณี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องของจุฬามณี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์และปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายของจุฬามณีทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ สุดแค้นแสนรัก ทูตเสนา และกรงกรรม ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Description Research) โดยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอุดมการณ์และแนวคิดเรื่องวาทกรรม

“อุดมการณ์” หมายถึง กลไกหรือระบบความคิดที่ถูกสร้างขึ้นโดยสมาชิกในสังคมสังคมหนึ่ง ทั้งนี้การที่สมาชิกในสังคมจะเข้าใจถึงอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งไปในทิศทางเดียวกันได้นั้นจำเป็นต้องใช้ ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์นั้นๆ (ประมวลจากเพ็ญภา คล้ายสิงห์โต, 2553, น.47 และ กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.77-80) อนึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดอุดมการณ์มาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อวิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีที่ปรากฏในนวนิยายของจุฬามณี

“วาทกรรม” เป็นกระบวนการสร้างความหมายให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคม นั้นยอมรับว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม และเมื่อได้รับการยอมรับแล้วก็จะทำให้สมาชิกในสังคมต่าง ปฏิบัติตามวาทกรรมนั้น โดยแนวคิดวาทกรรมจะประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กรอบความรู้ ปฏิบัติการทาง วาทกรรม และรูปแสดงวาทกรรม (ประมวลจากไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549, น.19 และ จณิษฐ์ เฟื่องฟู, 2560, น.130-132) อนึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าแนวคิดวาทกรรมกับแนวคิดอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือเป็นแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยสังคมและถูกถ่ายทอดออกไปโดยระบบภาษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำ แนวคิดนี้มาเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี รวมถึงวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิด อุดมการณ์นี้ขึ้นมา

จากนั้นได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็น เป็นลูกที่ดี ต่อมาจึงศึกษาตัวบทวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องของจุฬามณี ได้แก่ สุดแค้นแสนรัก ทูตเสนา และ กรงกรรม จากนั้นจึงวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมโดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ และทฤษฎีวิจาร์ณ วรรณกรรมผ่านกรอบแนวคิดวาทกรรม

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาผ่านตัวละครจากนวนิยาย 3 เรื่อง คือ ตัวละครของแยมจากนวนิยายเรื่องสุดแค้นแสนรักมี 3 ตัวละคร ได้แก่ ประยงค์ประยูร และพะยอม ตัวละครของสำเภาจากนวนิยายเรื่องทุ่งเสนหา มี 2 ตัวละคร ได้แก่ ไพรวลัยและไพฑูรย์ และตัวละครของย้อยจากนวนิยายเรื่องกรรมกรรมมี 4 ตัวละคร ได้แก่ ปฐม ประสงค์ กมล และมงคล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมของจุฬามณี ซึ่งประกอบด้วยนวนิยายเรื่อง ‘สุดแค้นแสนรัก’ นวนิยายเรื่อง ‘ทุ่งเสนหา’ และนวนิยายเรื่อง ‘กรรมกรรม’ ผลการศึกษาพบว่ามีอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีปรากฏสอดแทรกอยู่ในตัวบทวรรณกรรม ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์นี้ขึ้นมาอีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกผลการศึกษาวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประการ คือ อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีและปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี ดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี

อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในที่นี้หมายถึง กรอบความคิดที่สังคม กลุ่มคน หรือครอบครัวสร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมผู้ที่มีฐานะเป็นลูก โดยให้กรอบแนวคิดไว้ว่าการเป็นลูกที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมเป็นไปตามความต้องการหรือเป็นไปตามพรตศนะของผู้ให้กำเนิด แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะขัดต่อพรตศนะของสังคมก็ตาม ทั้งนี้หากประพฤติตามพรตศนะของบุพการีแล้วย่อมได้รับการยกย่องว่าเป็นลูกที่ดีในทางตรงกันข้ามหากไม่ประพฤติตามจะถูกตีตราว่าเป็นลูกที่ไม่ดีหรือลูกอกตัญญู ซึ่งจากการวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีที่ปรากฏในตัวบทนวนิยายของจุฬามณี พบว่ามีทั้งหมด 2 อุดมการณ์ ดังนี้

1.1 ลูกที่ดีต้องกตัญญู

“กตัญญู” มีรากศัพท์มาจากคำว่า กต แปลว่า อันเขาทำแล้ว + ญ แปลว่า ซึ่งรู้ ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 จึงให้ความหมายของคำว่า กตัญญู ไว้ว่า “ซึ่งรู้อุปการะที่ท่านทำไว้, ซึ่งรู้คุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตเวที” และ อำนาง สงวนกลาง (2564) กล่าวถึงคำว่า กตัญญู ไว้ว่าหมายถึง “การสำนึกในอุปการคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง” ทั้งนี้ความกตัญญูถูกจัดเป็นมโนกรรมเพราะเป็นการสำนึกภายในจิตใจ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการกตัญญูมีลักษณะเป็นนามธรรม

จากที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กตัญญู หมายถึง การสำนึกคุณของผู้ที่มีพระคุณหรือมีบุญคุณต่อตนเอง มีลักษณะเป็นนามธรรม โดยในนวนิยายของจุฬามณีพบว่าอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีมีส่วนที่ยึดโยงอยู่กับความกตัญญูอยู่ส่วนหนึ่งซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การตอบแทนคุณบุพการี และนำไปสู่อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในที่สุด โดยในอุดมการณ์นี้ผู้วิจัยพบว่ามีพฤติกรรมลูกที่ดีปรากฏอยู่ 1 พฤติกรรม ได้แก่ การเคารพนอบน้อมต่อบุพการี

1.1.1 การเคารพนอบน้อมต่อบุพการี

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดโยงอยู่กับ “ระบบอาวุโส” อย่างแนบแน่น ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ผู้ใหญ่จะมีอำนาจมากกว่าเด็ก และนำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์หรือวาทกรรมมาครอบงำเด็กโดยการกำหนดให้เด็กต้องเคารพและนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ ยิ่งถ้าหากผู้ใหญ่คนนั้นเป็นผู้ที่มีพระคุณแล้วด้วยนั้นยังต้องความเคารพเพิ่มขึ้นไปอีก ในนวนิยายของจุฬามณีนั้นมีพฤติกรรมของตัวละครบางส่วนที่ชี้ให้เห็นได้เด่นชัดว่าลูกมีความเคารพและนอบน้อมต่อแม่ โดยปรากฏในพฤติกรรมของประยงค์ลูกของนางแยมที่มีความรู้สึก

ไม่พอใจอัมพรภรรยาของตนที่ด่าทอแม่ของตนเนื่องจากอัมพรถูกนางแย้มแย่งลูกไป ดังปรากฏข้อความที่กล่าวว่า

“...นางแย้มถือจิ้งหะซูลมุนที่นางอำเข้าช่วยอุไร จิ้งหะที่อัมพรจะเข้ามาแย่งลูกและลัมไป เพราะฤทธิ์เมายาตอมนั้นรับพาหลานเข้าเรือนตน โดยตะโกนให้พะยอมรีบปิดประตู... เมื่อประตูบานนางแย้มทักลง แต่ว่าเสียงยงยุทธนั้นหาได้สงบ อัมพรที่ประคองตัวเองไปที่ประตูตบประตูละบายอารมณ์ปังๆ ปากก็ตะโกนด่านางแย้ม จนอารมณ์สงสารเมียของประยงค์หายไป เขารู้สึกโกรธอัมพรที่ลบหลู่แม่ของเขา...”

(สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.51)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดเจนว่าถึงแม้ประยงค์จะรักและเห็นใจภรรยา ตลอดจนรู้สึกไม่เห็นด้วยกับการกระทำของแม่ตนเองมากเพียงใด แต่ถ้าหากภรรยามาด่าทอแม่ตนนั้นก็ทำให้เขาโกรธภรรยาได้เช่นกัน จากความรู้สึกของประยงค์ที่หมดความสงสัยและโกรธภรรยาของตนเองในเหตุการณ์นี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าภายในใจของประยงค์นั้นยังคงมีความเคารพและนอบน้อมต่อแม่ของตน ซึ่งนับเป็นหนึ่งในพฤติกรรมที่เด็กควรปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ตามที่กรอบแนวคิดของสังคมสร้างไว้คือ การเคารพและนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ตนเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเคารพนอบน้อมต่อบุพการีนี้เป็นพฤติกรรมของการเป็นลูกที่ดีประการหนึ่ง

1.2 ลูกที่ดีต้องกตเวที

คำว่า “กตเวที” นั้นพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ซึ่งประกาศคุณท่าน, ซึ่งสนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตัญญู” โดย กตเวที มีรากศัพท์มาจากคำว่า กต แปลว่า อันเขาทำแล้ว + เวที แปลว่า ซึ่งรู้, ซึ่งประกาศให้รู้ ทั้งนี้ อำนาจ สงวนกลาง (2564) ได้กล่าวถึง ความหมายของ กตเวที ไว้ว่า “เป็นการประกาศการแสดงออกเพื่อตอบแทนคุณ”

จากที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปความหมายโดยรวมของคำว่า กตเวที ได้ว่าหมายถึง “การตอบแทนคุณแก่ผู้ที่มีพระคุณหรือบุญคุณต่อตนเอง” ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ลูกประพฤติปฏิบัติแล้วให้ผลเชิงบวกหรือเป็นไปตามที่แม่ต้องการ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของบุพการีนั่นเอง อนึ่งการกตเวทีในที่นี้จะนำไปในลักษณะของการกระทำที่เป็นรูปธรรม จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าในนวนิยายของจุฬามณีนี้ปรากฏพฤติกรรมลูกที่ดีในอุดมการณ์อยู่ทั้งหมด 5 พฤติกรรม ดังนี้

1.2.1 การบวชเรียนเพื่อทดแทนพระคุณของบุพการี

สังคมไทยมีความผูกพันมากับศาสนาพุทธมาอย่างยาวนาน จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่นับถือและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดความเชื่อตามคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเรื่อง บาป-บุญ และนรก-สวรรค์ มากตามไปด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนไทยในอดีตส่วนใหญ่จะเชื่อกันว่าการได้อุปสมบทเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตรนั้นนับเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากการสืบทอดให้พระพุทธศาสนา มีอายุสืบต่อไป อาณิสสของการอุปสมบทจะส่งผลให้ชีวิตหลังความตายได้ไปเกิดบนสวรรค์ แต่เนื่องด้วยการอุปสมบทสามารถกระทำได้ในเฉพาะเพศชายเท่านั้น จึงทำให้เพศหญิงที่ต้องการได้อานิสงส์ในส่วนนี้ไปเป็นเจ้าภาพงานอุปสมบทหรือหากมีบุตรชายก็จะขอให้อุปสมบทจนเกิดเป็นประเพณีนิยมที่ว่า “ลูกผู้ชายไทย ควรจะต้องบวชเรียนอย่างน้อย 1 พรรษา เพื่อให้บิดามารดาได้ใกล้ชิดและเป็นทายาทพระศาสนา” (พระมหาทวี วิสารโท, 2560, น.22, พระมหาทศพล จันทวิโส, 2562, น.2540) ซึ่งในนวนิยายของจุฬามณีก็ปรากฏความเชื่อ พฤติกรรม และประเพณีการอุปสมบทของลูกผู้ชายทุกคนเช่นกัน ดังเช่นในเรื่องทุ่งเสนหาได้กล่าว

บรรยายความในเหตุการณ์งานบวชของไพฑูริย์ไว้ว่า “...ได้ออกบวชคราวนี้ถือเป็นบุญมหาศาล ทำให้แม่ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา และบุญผ้าเหลืองนี้ แม่ก็หวังยิ่งนัก ก่อนหน้านั้นแม่พ่อบอกให้ระวังเนื้อระวังตัวอย่าได้เผลอเผลอไปกับหญิงใดให้ต้องมาแบ่งบุญกันในคราวนี้ วันนี้ข้าก็ทำหน้าที่ลูกผู้ชายคนหนึ่งได้อย่างดีเยี่ยม...” (ทุ่งเสนหา, 2558, น.93-94) ส่วนในนวนิยายเรื่องกรรมกรรมก็มีความตอนหนึ่งกล่าวเกี่ยวกับนางย้อยไว้ว่า “นางเป็นคนไทย นางเชื่อว่าบุญกุศลจากการเกาะชายผ้าเหลืองลูกชายนั่นเป็นบุญใหญ่ จะทำให้บาปกรรมที่เผลอเผลอทำลงไปเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ไม่ส่งผลยามเมื่อหลบลบาตาละโลก” (กรรมกรรม, 2560, น.19) หรือในคำพูดของนางย้อยที่กล่าวว่า “ฉันเป็นคนไทย ที่ชายฉันก็บวชก่อนออกเรือนทุกคน ฉันก็เลยประกาศว่าก่อนจะมีเมียต้องบวชให้ฉันเสียก่อน...” (กรรมกรรม, 2560, น.67) ต่างก็สะท้อนให้เห็นว่าลูกผู้ชายทุกคนจะต้องได้รับการอุปสมบทเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณบุพการีตามคตินิยมของสังคมไทย ดังนั้นจึงนับได้ว่าการอุปสมบทนั้นเป็นหนึ่งในพฤติกรรมของลูกที่ดีที่ลูกผู้ชายควรกระทำให้แก่บุพการี อนึ่งยังพบว่าในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องนั้นตัวละครลูกชายทุกคนต่างได้รับอุปสมบททั้งสิ้น จึงยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าการอุปสมบทเป็นอีกหนึ่งวิธีในการตอบแทนคุณบุพการีที่สังคมไทยปลูกฝังมา จึงกล่าวได้ว่าการอุปสมบทของลูกชายนั่นเป็นพฤติกรรมที่ลูกที่ดีควรปฏิบัติ

1.2.2 การเชื่อฟังและทำตามคำสั่งสอนของบุพการี

จากที่เคยกล่าวไปแล้วว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดโยงอยู่กับระบบอาวุโสเป็นหลัก ดังนั้นคำสั่งหรือคำสอนของผู้อาวุโสจึงเป็นสิ่งที่เด็กต้องทำตามอย่างยากที่จะปฏิเสธยังเป็นคำสั่งสอนของบุพการีที่เป็นทั้งผู้อาวุโสและผู้มีพระคุณแล้วจึงทำให้ลูกต้องทำตามโดยไม่อาจปฏิเสธได้ จากศึกษานวนิยายของจุฬามณีจะเห็นได้ว่าตัวละครลูกทุกตัวปฏิบัติตามคำสั่งสอนของแม่อย่างไม่มีเงื่อนไขถึงแม้ว่าจะตระหนักรู้ว่าสิ่งที่แม่สั่งหรือสอนจะก่อให้เกิดตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้อยู่ดี โดยคำสั่งสอนของตัวละครแม่ที่ปรากฏในนวนิยายมีอยู่ 4 ประการ คือ

1) **สั่งให้ลูกแต่งงาน** คำสั่งนี้เป็นไปในลักษณะคล้ายกับการคลุมถุงชนที่ตัวละครแม่อ้างว่าถ้าหากอยู่ด้วยกันไปก็จจะรักกันไปเอง ดังปรากฏได้ชัดในคำพูดของนางย้อยตอนที่บังคับให้กมลแต่งงานโดยยกตัวอย่างชีวิตคู่ของลูกคนที่ 2 ให้กับกมลฟังไว้ว่า “แล้วพี่ไ้กับอาตงมันรักกันมากก่อนรีเปิ้ลว่า ก็ไม่ได้รักกันแต่ไปไม่กี่วันเห็นคุยกันหนงหนึ่งอย่างกับรู้จักมาเป็นสิบปี” (กรรมกรรม, 2560, น.219) ส่วนคำตอบที่นางย้อยตอบกมลเมื่อกมลถามว่าตนต้องแต่งงานกับเพียงเพ็ญจริง ๆ ไ้ไหมโดยกล่าวว่า “ก็คิดดูแล้ว แต่งแล้วมีแต่ได้กับได้ แล้วจะไม่แต่งได้ไ้ละ” (กรรมกรรม, 2560, น.218) จากข้อความนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม่มีอิทธิพลในการเลือกคู่ครองให้ลูกโดยเชื่อว่าผลจากการตัดสินใจของตนจะเป็นประโยชน์แก่ลูกของตนและจะทำให้ลูกของตนมีความสุขในชีวิตคู่ตามที่แม่เลือกให้ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าลูกที่ประสบความสำเร็จในชีวิตหลังแต่งงานจากการเลือกคู่ครองโดยแม่มีเพียง 2 คนเท่านั้น คือ ประยูรลูกของนางแย้มที่แต่งงานกับสุดา โดยสังเกตจากข้อความที่กล่าวว่า “ประยูรนั้นจัดว่าเป็นสามีที่ดี แม้จะมีนอกลุ่มนอกทางตามประสาคนอาชีพร่างแต่เขาที่รับผิดชอบครอบครัวกลับบ้านทุกวัน” (สุดแดนแสนรัก, 2564, น.274) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคู่ของประยูรกับสุดานั้นดำเนินไปได้ตลอดรอดฝั่งนับว่าเป็นการประสบความสำเร็จของชีวิตคู่อย่างหนึ่งเช่นเดียวกับกับชีวิตหลังแต่งงานของไพฑูริย์ลูกของนางสำเภาที่ประสบความสำเร็จในชีวิตคู่เช่นกัน ส่วนตัวละครลูกคนอื่นที่ไม่ได้กล่าวถึงนั้นต่างประสบกับความล้มเหลวจากคู่ที่แม่เลือกให้ อาทิ ประสงค์กับพิไลที่มีชีวิตคู่ตั้งอยู่บนความเบื้อหน่ายต่อกัน โดยเห็นได้จากความตอนหนึ่งที่กล่าวว่า “ประสงค์ก็ล้มตัวลงนอนพลิกตัวตะแคงหันหลังให้ พื้นที่ว่างข้างตัวแล้วก็ผ่อนลมหายใจออกมา เขาสืบตามครุ่นคิดตามคำพูดของพิไล แล้วก็คิดว่าเรื่องสมบัติพ่อแม่เนั้น เขาไม่ได้รู้สึกหวงแหนอะไรนัก แต่ที่เขารู้สึกในยามนี้ คือเขา ‘เบื้อหน่าย’ เมียที่

แม่ของเขาหาให้ ‘เหลือเกิน’...” (กรงกรรม 2560, น.454) จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ใจและเป้าหมายในภรรยาที่แม่จัดหามาให้ ซึ่งนับว่าเป็นความล้มเหลวอย่างหนึ่งของการใช้ชีวิตคู่ระหว่างสามีกับภรรยา

2) สั่งให้ลูกช่วยเหลือตน การสั่งให้ลูกทำตามความปรารถนาของผู้เป็นแม่ แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ผิดหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน เช่น การที่นางแย้มสั่งให้พะยอมช่วยเหลือตนแย่งลูกจากอัมพร โดยมีกรรพรบรรยายไว้ว่า “...นางแย้มถึงจังหวัดสุพรรณที่นางอำเข้าช่วยอุไร จังหวัดที่อัมพรจะเข้ามาแย่งลูกและล้มไปเพราะฤทธิ์เมายาคองนั้นรีบพาหลานเข้าเรือนตน โดยตะโกนให้พะยอมรีบปิดประตู...” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.51) การสั่งให้ประยูรช่วยกีดกันความรักระหว่างอุไรกับลือพงศ์ผ่านคำสั่งของนางแย้มที่กล่าวว่า “เอาเรื่องของเอ็งที่แม่อยากให้ช่วย...เอ็งทำให้ไอ้ลือพงศ์มันเข้าใจผิดเป็นพ่อ ถ้าเอ็งไม่ทำก็หาไอ้หนุ่มคนอื่นมาทำก็ได้ ช่วยแม่ได้ไหม เพื่อนเอ็งไม่น้อยเลย” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.76) หลังจากนั้นประยูรก็ตัดสินใจช่วยนางแย้มโดยมีของรางวัลเป็นรถยนต์ จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาจะเห็นว่าลูกทุกคนยอมทำตามคำสั่งนั้น ๆ ของแม่ แม้รู้ว่าสิ่งที่แม่สั่งให้ตนทำจะส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นก็ตาม

3) การสอนให้พี่น้องต้องรักกัน ในนวนิยายจะพบว่ามีคำสอนของแม่ที่สอนลูกให้รู้จักรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่พี่น้อง ซึ่งถ้าหากลูกรู้จักรักพี่รักน้องและรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็จะส่งผลให้แม่มีความสุข โดยคำสอนนี้ได้ปรากฏเด่นชัดในนวนิยายเรื่อง กรงกรรม ผ่านคำพูดของนางแย้มที่กล่าวกับปฐุมในครั้งที่ปฐุมมาเยี่ยมตนที่กล่าวว่า “ใช้ ไม่มีมัวแล้วก็อย่าลืมน้อง ๆ นะ กลับมาหาทักบ่อย ๆ อย่าลืมนะเคยเห็นยายกล่าบลำบากด้วยกัน ถ้าน้องลำบาก ดำเนินชีวิตพลาดไปก็ต้องยื่นมือมาช่วยน้องนะ” (กรงกรรม, 2560, น.804) จากคำพูดของนางแย้มสะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังให้ลูกของตนต้องรู้จักรักพี่รักน้องทั้งในตอนที่ยังมีแม่อยู่และในตอนที่แม่ตายไปแล้ว ทั้งนี้ผลของการที่พี่น้องรักใคร่ปรองดองกันก็จะทำให้ผู้เป็นแม่มีความสุขเพราะได้รู้สึกว่าเป็นแม่ที่ทำหน้าที่ได้อย่างไม่บกพร่อง ดังปรากฏในความรู้สึกปิตินดีของนางแย้มหลังจากกล่าวสอนปฐุมให้รักพี่น้องเสร็จความว่า “...ว่าแล้วน้ำตาของนางแย้มผู้มั่นใจว่าตนเองเป็น ‘แม่’ ที่ทำหน้าที่ของแม่ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องก็หยดลงมา...” (กรงกรรม, 2560, น.804)

4) การสอนว่าแม่สำคัญที่สุด คำสอนนี้ปรากฏในนวนิยายเรื่องสุดแค้นแสนรักชัดเจนที่สุดเห็นได้จากเหตุการณ์ตอนต้นเรื่องที่พ่อของประยงค์ตาย ในขณะที่อัมพรก็เจ็บท้องจะคลอดลูกทำให้ประยงค์ต้องไปดูแลอัมพร แต่ทว่านางแย้มก็ร้องไห้โวยวายหาว่าประยงค์หลงภรรยาจนลืมบุพการีจึงทำให้ประยงค์ต้องกลับไปหาแม่เพื่อไม่ให้ขึ้นชื่อว่าเป็นลูกที่เนรคุณต่อพ่อแม่ ดังข้อความที่กล่าวว่า “แม่เอ็งนะสิ ร้องไห้ใหญ่เลย...หาว่าเอ็งหลงเมียจนลืมพ่อลืมแม่ ไปดูแลเองหะ อาละวาดร้องห่มร้องไห้ยกใหญ่” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.12) จากเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่านางแย้มพยายามทำให้ลูกต้องเห็นตนเองอยู่เหนือกว่าทุกคนในทุกสถานการณ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพยายามสอนให้ลูกมองเห็นว่าพ่อแม่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับลูก จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าการที่ลูกทำตามคำสั่งสอนของบุพการีนั้นจะได้รับการยกย่องว่าเป็นลูกที่ดีแม้ว่าการกระทำนั้น ๆ จะส่งผลให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนก็ตาม

1.2.3 การแบ่งเบาภาระบุพการี

การแบ่งเบาภาระของบุพการีในที่นี้หมายถึงการช่วยพ่อแม่ทำงานต่าง ๆ ทั้งนอกบ้านและในบ้าน เช่น ช่วยพ่อแม่ทำนา ช่วยพ่อแม่ค้าขาย ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ฯลฯ สังคมไทยได้ปลูกฝังเรื่องการแบ่งเบาภาระของผู้มีพระคุณมาอย่างยาวนาน โดยในนวนิยายของจุฬามณีก็ปรากฏพฤติกรรมของตัวละครลูกที่คอยช่วยเหลือหรือแบ่งเบาภาระของบุพการีอย่างเด่นชัดตลอดทั้งเรื่อง เช่น ในเรื่องสุดแค้นแสนรัก จะเห็นการกล่าวถึงกระทำของประยงค์ที่ช่วยเหลือนางแย้มทำนาอย่างแข็งขันเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือน

ตั้งข้อความที่กล่าวว่า “เมื่อก่อน ตอนประยงค์ยังหนุ่ม ลูกช่วยพ่อแม่ทำงาน ได้เงินมา พ่อแม่เก็บไว้สำหรับบวช เก็บไว้สำหรับแต่ง เก็บไว้สำหรับซื้อไร่ซื้อนา และมีส่วนหนึ่งที่ปันไว้ให้ลูกใช้จ่าย...” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.77) หรือในนวนิยายเรื่อง หุ่นเสนาหาก็จะเห็นพฤติกรรมของไพฑูรย์ที่ต้องช่วยแม่ทำนา ส่วนไพรวัลย์ที่ถึงแม้จะมีร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แต่ก็ยังช่วยเหลือผ่อนปรนทางด้านงานบ้านงานเรือนและหุงหาอาหาร ตั้งข้อความที่กล่าวว่า “ถ้าเป็นหน้าทำนา แม่ต้องออกไปนาแต่เช้าตรู่พร้อมกับไพฑูรย์ เขามีหน้าที่หุงหาอาหารส่งเสบียง เพราะแม่กับไพฑูรย์จูงควายไปนาแต่เช้าตรู่” (หุ่นเสนาหา, 2558, น.60) ส่วนในเรื่อง กรงกรรม ก็จะเห็นพฤติกรรมของปฐม ประสงค์ และกมลที่คอยช่วยเหลืองานกิจการและหาเงินเข้าครอบครัวอย่างแข็งขันซึ่งเห็นได้จากข้อความที่นางย้อยกล่าวกับมงคลว่า “เงินทองในบ้านมาได้หาคนเดียวนะ สี พี่เขาก็ก่อนทำงานหนักกันแค่ไหน แกก็เห็น...” (กรงกรรม, 2560, น.116) จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าลูกจะมีพฤติกรรมที่คอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของบุพการีทั้งการช่วยเหลือทำงานต่าง ๆ ตลอดจนหาเงินเข้ามาใช้จ่ายภายในครอบครัวนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณบุพการีอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมนี้จัดเป็นพฤติกรรมของลูกที่ดีด้วยเช่นกัน

1.2.4 การดูแลบุพการียามเจ็บป่วยหรือแก่ชรา

สังคมไทยมักจะสอนเสมอว่า “เมื่อตอนเป็นเด็กพ่อแม่เลี้ยงดูเรา ดังนั้นเมื่อเรโตไปเราก็ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่” ซึ่งคำสอนเหล่านี้กลายเป็นวาทกรรมที่หยั่งรากลึกไปในสังคม จนกลายเป็นอีกหนึ่งธรรมเนียมปฏิบัติของลูกทุกคน อนึ่งสังคมไทยยังเป็นสังคมที่ผูกพันอยู่กับระบบการบุญคุณ ดังนั้นใครมีบุญคุณกับเรา เราจึงต้องตอบแทนพระคุณอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะกับบุพการีที่สังคมต่างยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีบุญคุณมากที่สุดสำหรับลูก รวมถึงวาทกรรมที่กล่าวว่า “เรามีแม่คนเดียว” ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ลูกทุกคนต่างต้องมาดูแลและเลี้ยงดูพ่อแม่ ดังเช่นในนวนิยายของจุฬามณีทั้งสามเรื่องจะพบว่าตัวละครลูกทุกคนต่างเอาใจใส่ดูแลบุพการียามแก่ชราและเจ็บป่วย เช่น การกระทำของปฐมที่กล่าวไว้ว่า “ปกติมันปฐมจะมาหาแม่ในวันหยุดสุดสัปดาห์ เพราะวันธรรมดาเขาต้องทำงาน... ทว่า ตั้งแต่รู้ว่าแม่อาการไม่ค่อยดี เขาก็กลับมาบ่อยขึ้น” (กรงกรรม, 2560, น. 808) หรือการกระทำของไพฑูรย์ที่ลาสิกขาบวชแม้งบวชไม่ครบพรรษาเพื่อมาดูแลนางสำเภาหลังจากไพรวัลย์เสียชีวิตที่ปรากฏผ่านข้อความสั้นๆ ว่า “หลังทำบุญเจ็ดวันให้พี่ชาย พระไพฑูรย์ก็แหกพรรษา ขอลาสิกขาบวชกับหลวงตากล่า เพราะเป็นห่วงแม่ที่อยู่บ้านตามลำพัง” (หุ่นเสนาหา, 2558, น.265) ซึ่งพฤติกรรมของลูกที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าการตอบแทนการบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการดูแลและเลี้ยงดูเป็นสิ่งที่ลูกทุกคนนั้นต่างกระทำด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องให้ผู้อื่นมาสั่งหรือชี้แนะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถูกปลูกฝังโดยสังคมหรือครอบครัวมาตั้งแต่เยาว์วัยหรืออาจเห็นการกระทำเช่นนี้ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นภาพจำที่ทำให้ตนต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงนับได้ว่าพฤติกรรมนี้เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมของการเป็นลูกที่ดี

1.2.5 การสืบทอดและรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

การสืบทอดและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลนับเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมของลูกที่ดี ในนวนิยายได้นำเสนอภาพการรักษาชื่อเสียงและสืบทอดวงศ์ตระกูลโดยให้ตัวละครลูกต้องประพฤติตนเป็นคนดี ผ่านการปลูกฝังจากครอบครัวและสังคม ทั้งนี้ในการทำใด ๆ จำเป็นต้องนึกและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่บุพการีเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ในการเลือกคู่ครองก็จะต้องเลือกคนที่เหมาะสม ฯลฯ อนึ่งแนวคิดนี้ปรากฏเด่นชัดในนวนิยายเรื่องกรงกรรม เห็นได้จากคำพูดของนางย้อยตอนที่กล่าวกับปฐมว่า “ตามธรรมเนียมจีนแล้วแกมีภาระเป็นผู้สืบทอดสกุล สมบัติส่วนใหญ่ของพ่อแม่จะต้องเป็นของแก...” (กรงกรรม, 2560, น.39) จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าลูกชายคนโตตามธรรมเนียมจีนจะต้องเป็นผู้สืบทอดตระกูลมีภาระหน้าที่ในการดูแล

พ่อแม่และทรัพย์สมบัติส่วนใหญ่ของตระกูลสืบทอดไป รวมถึงคำพูดของนางย้อยในตอนต้นเรื่องที่กล่าวว่า “มันกล้าเอาเมียกะหรี่เข้าบ้าน ทำให้พ่อแม่ ให้น้อง ๆ ชายชู้หน้า มันก็ไม่ใช่ตัวเฮียคนเดิมของแกแล้ว มัวไปละ” (กรงกรรม, 2560, น.19) จากคำพูดดังกล่าวนำเสนอให้เห็นว่าผู้เป็นลูกนั้นจำเป็นต้องรักษาเกียรติและชื่อเสียงของพ่อแม่รวมถึงวงศ์ตระกูลด้วย จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการสืบทอดและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่ลูกที่ดีควรกระทำ

จากที่กล่าวถึงอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีที่ปรากฏในนวนิยายของจุฬามณีมาทั้งหมดในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั้นมีอยู่ 2 อุดมการณ์ คือ 1) ลูกที่ดีต้องกตัญญู ซึ่งหมายถึงการรู้คุณหรือสำนึกในพระคุณของบุพการี โดยในที่นี้คือต้องเคารพและนอบน้อมต่อผู้มีพระคุณ และ 2) ลูกที่ดีต้องกตเวที หมายถึง การตอบแทนพระคุณของบุพการีผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรมซึ่งประกอบไปด้วย การบวชเรียน การเชื่อฟังและทำตามคำสั่งสอนของบุพการี การแบ่งเบาภาระของบุพการี การดูแลเลี้ยงดูบุพการี และการสืบทอดและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ทั้งนี้จากกล่าวโดยสรุปได้ว่าลูกที่ดีคือลูกที่มีความกตัญญูกตเวที ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีขึ้นมา

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี

สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั้น จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ามีอยู่ทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านฉากที่นำมาใช้ในนวนิยาย และด้านการสร้างตัวละคร ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายทีละด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านฉาก

ฉาก หมายถึง สภาพแวดล้อมของตัวละคร ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจที่ปรากฏในเรื่องเล่า มีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นธรรมชาติ สถานที่ บรรยากาศ ฉากที่เป็นเวลา และฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม (อิราวดี ไตรัสกะ, 2543, น. 60-61 อ้างถึงใน จมิษฐ์ เฟื่องฟู, 2560, น.46) ในนวนิยายของจุฬามณีทั้ง 3 เรื่องมีการใช้ฉากที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี โดยแบ่งเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

2.1.1 บริบททางสังคมในปี 2500 - 2520

พ.ศ. 2500 - 2520: ยุคพ่อแม่มีบุญคุณท่วมหัว

ในนวนิยายของจุฬามณีทั้ง 3 เรื่องที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้น จะพบว่าผู้ประพันธ์ได้นำเสนอฉากและบรรยากาศของจังหวัดนครสวรรค์ในช่วงปี 2500 - 2520 มาใช้เป็นฉากในการดำเนินเรื่อง ซึ่งในยุคดังกล่าวสังคมไทยยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นชนบทและเป็นสังคมแห่งเกษตรกรรม การคมนาคมรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังไม่เจริญมากนักเท่ากับปัจจุบัน รวมถึงสังคมไทยชนบทในยุคนั้นยังเป็นสังคมที่มีความเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้นเนื่องจากยังยึดติดกับแนวคิดแบบดั้งเดิม จึงส่งผลให้อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีมีส่วนที่ยึดโยงอยู่กับพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน กล่าวคือในอดีตผู้คนยังคงนับถือและเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่นโดยไม่มีข้อกังขา ดังนั้นเรื่องกรรมและบาปบุญคุณโทษซึ่งเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่คนไทยในอดีตตระหนักถึงเป็นอย่างมาก (ประมวลจาก จามะรี เชียงทอง, 2560, น. 22-23 และ จามะรี เชียงทอง, 2562, น. 2) ผวนกับสังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีค่านิยมเกี่ยวกับระบบการบุญคุณด้วย จึงทำให้ลักษณะนิสัยของคนไทยในอดีตนั้นมีความตระหนักถึงเรื่องความกตัญญูกตเวทีมากเป็นอย่างยิ่ง (สุนทรวิจิตร และ สนิท สมักรการ, 2522, น.334) อนึ่งยังมีการสร้างวาทกรรมว่า “พ่อแม่ มีบุญคุณท่วมหัว” ขึ้นมาด้วยจึงยิ่งส่งผลให้ผู้คนในอดีตจึงยึดถือความกตัญญูกตเวทีเป็นสำคัญ ทั้งนี้สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมของตัวละครลูกทุกคนที่ไม่กล้าทิ้งแม่ไปไหนเพราะมีความตระหนักถึง

พระคุณอันล้นพ้นของแม่ เช่น คำพูดของประยงค์ในตอนที่อัมพรชวนเขาให้ไปรับลูกและหนีไป จากนั้นนางแย้มที่กล่าวว่า “อย่าให้พี่ที่ต้องทำบาปเลยนะอัมพร” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.65) สะท้อนให้เห็นว่าในความคิดของประยงค์นั้นการหนีไปจากแม่จะก่อให้เกิดบาปกรรม เนื่องจากเขาจะไม่ได้อยู่ดูแลหรือทดแทนพระคุณของแม่นั่นเอง จากตัวอย่างนี้นำเสนอให้เห็นว่าช่วงปี 2500 – 2520 ซึ่งเป็นฉากที่ใช้ในนวนิยายนั้นเป็นยุคที่ผู้คนในสังคมต่างเชื่อและตระหนักถึงเรื่องภาระบุญคุณของบุพการีเป็นสำคัญ ต่างจากปัจจุบันที่ความเชื่อเหล่านี้ถูกเจือจางลงด้วยบริบทสังคมที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป

ครอบครัวแบบขยายของสังคมไทยในอดีต

นอกจากลักษณะสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับระบบภาระบุญคุณแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าในอดีตครอบครัวในสังคมไทยจะมีลักษณะแบบครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วม กล่าวคือ เป็นการรวมตัวกันครอบครัวแบบเนื้อแท้ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวนอกจาก พ่อ แม่ ลูก แล้วยังมี ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ด้วย ทั้งนี้ยังรวมถึงอาจมีการแต่งงานและนำเอา ‘เชย’ หรือ ‘สะใภ้’ เพิ่มเข้ามาอยู่เป็นส่วนหนึ่งของบ้านเพื่อเป็นการเพิ่มแรงงานสำหรับการแบ่งเบาภาระในครัวเรือนอีกทางหนึ่งเช่นกัน ซึ่งลักษณะครอบครัวขยายส่งผลให้ลูกรวมถึงลูกเชยหรือลูกสะใภ้ที่แต่งงานเข้ามาต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและการตัดสินใจของผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้อาวุโสหรือผู้เป็นแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (สนธิ สมักรการ, 2519, น.11-14) ดังนั้นในการจะทำการสิ่งใดภายในครัวเรือนนั้นก็ต้องให้ความเกรงใจแก่เจ้าของเรือนด้วยเช่นกัน เช่นในนวนิยายเรื่องสุดแค้นแสนรักที่บรรยายลักษณะบ้านของประยงค์กับอัมพรไว้ว่า “นางแย้มข้ามชานบ้านที่เชื่อมกับเรือนหลังใหญ่ ซึ่งเพิ่งปลูกได้ปีกว่า เพื่อเป็นเรือนหอให้กับประยงค์ลูกชายคนโตกับอัมพร ลูกสาวคนโตของนายชั้นนางอำคนในหมู่บ้านหนองนมวัวด้วยกัน” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.5) สะท้อนให้เห็นว่าสังคมในยุคนั้นส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบขยาย ทำให้ประยงค์และอัมพรแม่แต่งงานแล้วก็ยังคงต้องมาอาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันกับผู้เป็นแม่ ดังนั้นการกระทำต่าง ๆ ของทั้งคู่จึงจำเป็นต้องให้ความเคารพ เกรงใจ และเชื่อฟังคำสั่งของแม่อยู่เสมอ

ระบบ ‘กงสี’ ในสังคมที่เคลื่อนเข้าสู่ ‘ทุนนิยม’

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าในครอบครัวสังคมไทยโบราณยังพบว่ามีการใช้เงินในระบบ “กงสี” ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมรายได้ของสมาชิกในครอบครัวเข้าสู่ส่วนกลางภายใต้ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง (พรรณิ บัวเล็ก, 2549, น.46) ดังนั้นหากลูกหรือสมาชิกคนใดต้องการใช้เงินจึงจำเป็นต้องขอเงินกงสีจากบุพการี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บุพการีมีอำนาจเหนือกว่าลูก และส่งผลให้ลูกต้องกระทำตามคำสั่งของบุพการีอันนำไปสู่พฤติกรรมของการเป็นลูกที่ดี โดยเห็นได้จากคำพูดของย้อยที่กล่าวกับมงคลครั้งที่มาขอเงินไปซื้อเครื่องว่า “เงินทองในบ้านมาได้หาคนเดียวนะ ลี พี่เขาก็กู้ยืมกันหา ทำงานหนักกันแค่นี้ไหน แกก็เห็น...” (กรงกรรม, 2560, น.116) ซึ่งนำเสนอให้เห็นถึงการใช้เงินระบบกงสีของครอบครัว และชี้ให้เห็นว่าแม่มีอำนาจเหนือลูกในการตัดสินใจให้เงิน ทั้งนี้ยังพบว่าในช่วงตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมานั้นเป็นช่วงที่สังคมไทยกำลังเริ่มเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบ “ทุนนิยม” ด้วยเหตุนี้จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ลูกต้องการทรัพย์สินเงินทองของพ่อแม่มากขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ทั้งนี้การที่ลูกจะได้ทรัพย์สินสมบัตินั้นแม่ก็มักจะตั้งเงื่อนไขไว้ให้ลูกทำตามเช่นกรณีที่น่าสงสารกล่าวกับไพฑูริย์ว่า “นาหัวทุ่งนี้ สามทุ่งใหญ่เป็นของเขา ส่วนพี่ไพรวัลย์นั้นจะได้สองทุ่ง และนาหรือไร่ที่จะยกเอยขึ้นมาใหม่ เขาจะได้ไปทั้งหมดเมื่อแม่สิ้นลม ส่วนพี่ไพรวัลย์นั้นหากไม่ได้ออกเรือนเพราะไม่มีผู้หญิงคนไหนต้องการร่วมหอลงโรงด้วย เขาจะต้องดูแลพี่ชายคนเดียวนี้จนกว่าจะตายจากกัน...” (ทุ่งเสนหา, 2558, น.31) จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่านางสำเภาได้ตั้งเงื่อนไขให้ไพฑูริย์ต้องดูแลพี่ชายของตนเองหลังจากที่ตนได้สมบัติไปแล้ว เป็นต้น

2.2.1 การสร้างวาทกรรมครอบงำความคิด: ‘คำของแม่คือวาจาสิทธิ์’

จากผลการศึกษายังพบอีกว่านอกจากบริบทแวดล้อมในสังคมยุค 2500 – 2520 ที่กล่าวมาแล้ว ยังปรากฏการสร้างวาทกรรมในการครอบงำความคิดของลูกผ่านคำสาปแช่งของแม่ โดยปรากฏเด่นชัดในนวนิยายเรื่อง สุดแค้นแสนรัก ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของนางแย้มที่กล่าวกับประยงค์หลังจากเห็นที่ท่าของประยงค์ว่าจะเลือกไปอยู่กับอัมพรซึ่งเป็นภรรยามากกว่าที่จะอยู่กับตนซึ่งเป็นแม่ โดยนางแย้มกล่าวไว้ว่า “เออ กูจะชู้ แต่ถ้ามึงทำได้จริง มึงก็ไม่ใช่คน คนไม่ใช่คนมันจะเอาดีได้อย่างไร ชาตินี้ทั้งชาติก็เอาดีไม่ได้... มึงอยากเป็นอย่างนั้นรึ ลูกคนไหนพ่อแม่สาปแช่งมันไม่มีวันเจริญหรอก...” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.49) จากข้อความที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่านางแย้มพยายามใช้คำพูดเพื่อสร้างวาทกรรมครอบงำให้ประยงค์เลือกที่จะอยู่กับตน โดยสร้างชุดความคิดที่ว่าหากลูกคนใดทอดทิ้ง ไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อฟังบุพการี ลูกคนนั้นย่อมหาความเจริญในชีวิตไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลูกอย่างประยงค์ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงไม่กล้าทอดทิ้งแม่ของตน รวมถึงยังคงต้องเชื่อฟังและทำตามคำสั่งของแม่สืบไป อนึ่งยังมีข้อสังเกตว่าในสังคมไทยเป็นสังคมที่เคร่งครัดในพระพุทธศาสนาดังนั้นการสร้างวาทกรรมของแม่จึงมักผูกติดอยู่กับความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษเพื่อที่จะได้ทำให้วาทกรรมนั้นเป็นที่ตระหนักและเป็นที่ยอมรับของลูกมากยิ่งขึ้น และจากที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นได้ว่าการสร้างวาทกรรมมาครอบงำความคิดเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีได้ด้วยเช่นกัน

2.2 ด้านตัวละคร

ตัวละครนับว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้แสดงการกระทำและความรู้สึก นึกคิดในเหตุการณ์ต่าง ๆ การกระทำของตัวละครทำให้เรื่องเล่านั้นเริ่มต้น ดำเนินไป และจบลง ตัวละครจะถูกสร้างให้มีบุคลิกและนิสัยที่แสดงออกที่ต่างกันไป (ฉนิษฐา เฟื่องฟู, 2560, น.44) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในนวนิยายของจุฬามณีมีการสร้างภูมิหลังและลักษณะนิสัยของตัวละครแม่ที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีขึ้นดังนี้

2.2.1 ภูมิหลังของตัวละคร: ‘แม่’ ผู้หญิงสู้ชีวิต

จากการศึกษานวนิยายของจุฬามณีทั้ง 3 เรื่องพบว่า ในนวนิยายทั้งหมดจะมีการสร้างภูมิหลังของตัวละครผู้เป็นแม่ให้มีภูมิหลังอันนำมาสู่การตีกรอบการดำเนินชีวิตให้แก่ลูกทั้งสิ้น โดยที่สร้างให้แย้มและสำเภามีภูมิหลังในเชิงลบกับครอบครัวของลูกสะใภ้ โดยสร้างภูมิหลังให้นางแย้มจะมีภูมิหลังที่ไม่ชอบครอบครัวของอัมพร เนื่องจากพ่อของอัมพรได้มาฆ่าสามีของตน และสร้างให้นางสำเภามีภูมิหลังไม่ชอบกับครอบครัวของยุพิน เนื่องจากพ่อของยุพินเป็นคนติดการพนันและพยายามมาลักขโมยควายของตน รวมถึงการครอบครัวยุพินยังมีฐานะต่ำกว่าบ้านของตนอีกด้วย ส่วนย้อยนั้นก็ได้สร้างให้มีภูมิหลังโดยการถูกกดขี่จากแม่สามี จนกระทั่งมีลูกชายเข้ามา ย้อยจึงได้รับการยกย่องจากครอบครัวของสามี ดังนั้นย้อยจึงรักและห่วงลูกทุกคนของตนเป็นอย่างมาก จากภูมิหลังของตัวละครแม่ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงกลายมาเป็นการกำหนดกรอบการดำเนินชีวิตของตัวละครลูก และนำไปสู่การอบรม สั่งสอน และบังคับให้ลูกทำตามความต้องการของตัวละครแม่ โดยแม่จะเชื่อว่าผลของการกระทำเหล่านั้นจะเกิดประโยชน์แก่ลูกของตนเองทั้งสิ้น

2.2.2 การสร้างลักษณะนิสัยของตัวละคร: ‘แม่’ ผู้ไม่เคยบกพร่องในหน้าที่

สำหรับการสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดี โดยผู้วิจัยพบว่า ในนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง กวีจะสร้างให้ตัวละครแม่มีลักษณะนิสัยที่มีบทบาทร้ายกับทุกคน แต่ทว่ากับลูกของตนเองนั้นตัวละครแม่จะแสดงบทบาทที่รักและห่วงใยลูกทุกคนเสมอ โดยจะเห็นได้ว่าแม่ทุกคน

จะเลี้ยงดูลูกของตนเป็นอย่างดี ตลอดจนจะพยายามทำให้ลูกของตนมีความสุขในการดำเนินชีวิตมากที่สุด เช่นในนวนิยายเรื่องสุดแค้นแสนรักได้บรรยายถึงนางแย้มที่รักและห่วงลูกของตนไว้ว่า “ด้วยรู้ว่าประยงค์เรื่องกินนั้นเป็นที่หนึ่ง เพราะตลอดชีวิตของเขา นางทำแต่อาหารเลิศรสบำรุงบำเรอให้มีมีร่างกายที่สมบูรณ์สวยงาม บางทีนางก็กลัวความรักเมีย กลัวเมียลำบากใจทำให้ลูกชายต้องอดเปรี้ยวอดหวาน...” (สุดแค้นแสนรัก, 2564, น.6) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่านางแย้มที่รักกับทุกคนแต่กับลูกของตนนั้น นางจะคอยดูแลเลี้ยงดูและใส่ใจลูกทุกเรื่องด้วยความรักความห่วงใย ด้วยพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครแม่ที่เป็นเช่นนี้จึงส่งผลให้ตัวละครลูกมีความรักต่อตัวละครแม่ของตนและนำไปสู่การตอบแทนคุณอันเป็นอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั่นเอง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีมีทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านฉาก ซึ่งประกอบไปด้วยบริบททางสังคมยุค 2500 – 2520 และการสร้างวาทกรรมครอบงำความคิด และ 2) ด้านตัวละคร ประกอบไปด้วยการสร้างภูมิหลังของตัวละครแม่และการสร้างนิสัยของตัวละครแม่ โดยปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั้นก็คือความกตัญญูทดแทน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์การการเป็นลูกที่ดีในนวนิยายเรื่อง สุดแค้นแสนรัก พงษ์เสนา และกรรกรรม ของจุฬามณี พบว่าอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีมีทั้งหมด 2 อุดมการณ์ คือ 1) **ลูกที่ดีต้องมีความกตัญญู** ซึ่งหมายถึง การรู้คุณหรือสำนึกในพระคุณของบุพการีโดยในที่นี้คือต้องเคารพและนอบน้อมต่อผู้มีพระคุณ และ 2) **ลูกที่ดีต้องมีความกตเวที** หมายถึง การตอบแทนพระคุณของบุพการีผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การบวชเรียน การเชื่อฟังและทำตามคำสั่งสอนของบุพการี การแบ่งเบาภาระของบุพการี การดูแลเลี้ยงดูบุพการี และการสืบทอดและรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายของจุฬามณีนั่นคือ การเป็นลูกที่มีความกตัญญูทดแทน หรือเป็นลูกที่รู้สำนึกและตอบแทนพระคุณบุพการีนั่นเอง ทั้งนี้อุดมการณ์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทธิธินันท์ เชื้อทอง และรุจิระ โรจนประภานนท์ (2559) บางประการที่กล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กไว้ว่า เด็กจะต้องเชื่อฟังเคารพ และนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของสุจิตรา แก้วสินวล และคณะ (2563) ที่กล่าวว่าเด็กดีแบบดั้งเดิมนั้นจะต้องอ่านสอนง่าย และเชื่อฟังผู้ใหญ่ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอุดมการณ์นั้นผู้วิจัยพบว่าทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ 1) **ด้านฉาก** ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้บริบททางสังคมยุค 2500 – 2520 มาเป็นฉากในการดำเนินเรื่อง และการสร้างวาทกรรมครอบงำความคิด และ 2) **ด้านตัวละคร** ประกอบไปด้วยการสร้างภูมิหลังของตัวละครแม่ และการสร้างนิสัยของตัวละครแม่ ทั้งนี้ปัจจัยที่กล่าวมานั้นล้วนสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ (2522) ที่กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ค่าความสำคัญกับภาระบุญคุณ โดยมีค่านิยมสอดรับกับความกตัญญู

ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่าอุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีนั้นแม้ปรากฏอยู่ในรูปแบบของความกตัญญูทดแทนซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมต่างยกย่องเชิดชูว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี แต่ทว่าการกตัญญูทดแทนในบางเรื่องก็แม่สอนหรือสั่งให้ทำนั้นก็ไม่ใช่วิธีที่ดีแต่ลูกก็ต้องทำ เช่น การกระทำของพะยอมที่ช่วยนางแย้มแย่งลูกจากอัมพร หรือการกระทำของประยูรที่ช่วยแม่กีดกันความรักของอุไรกับลือพงษ์ จากการกระทำเหล่านี้จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ส่งผลให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนแต่ลูกก็ต้องทำโดยไม่สามารถปฏิเสธได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเป็นลูกที่ดีจึงไม่เท่ากับการเป็นคนดีเสมอไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์การเป็นแม่ที่ตระหว่างครอบครัวของตัวละครฝ่ายชายและตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง เพื่อจะให้เห็นความแตกต่างของกลวิธีการเลียดบุตร
2. ควรศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสร้างแบบเรื่องในนวนิยายของจุฬามณีทั้ง 3 เรื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เทพทอง. (2557). *อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ*. สยามปริทัศน์.
- จณิษฐ์ เพื่องฟู. (2560). *เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 014371 วรรณกรรมวิจารณ์*. (ม.ป.ท.).
- จามะรี เชียงทอง. (2560). *สังคมชนบทในโลกสมัยใหม่*. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จามะรี เชียงทอง. (2562). *ชนบทศึกษาในสังคมวิทยาความรู้*. แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- จุฬามณี. (2558). *ทุ่งเสนหา*. อรุณ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จุฬามณี. (2560). *กรงกรรม*. แสงดาว.
- จุฬามณี. (2563). *สุดแค้นแสนรัก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. แสงดาว.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). *นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภัทร อารีศิริ. (2554). *การวิเคราะห์อุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทยที่นำมาผลิตซ้ำ*. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิพนธ์ เทียงธรรม. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2564, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/นิพนธ์_เทียงธรรม
- ปรีศนา กาญจนกันทร และสุพรรณิ ไชยอำพร. (2562). ตัวแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารพัฒนสังคม*, 21(2), 164-175.
- พรรณิ บัวเล็ก. (2549). *โครงการ: ระบบกงสี: กำเนิดและวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทยในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง คริสต์ศตวรรษที่ 19*. [รายงานการวิจัย]. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 6(1), 15-26.
- พระมหาศพล จันทวิโส และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). การบวชในสมัยอยุธยา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 6(5), 2537-2552.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- ฤทธิณันท์ เชื้อทอง และรุจิระ โรจนประภายนต์. (2559). ค่านิยม อุดมการณ์ และรูปแบบการสื่อสารที่แสดงถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของคนไทย. *วารสารนิดาภาษาและการสื่อสาร*, 21(29), 110-143.
- วิดาภา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2560). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่ – ความเป็นเด็กในหนังสือชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเป็นเด็ก”. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(2), 104-126.

- ศิริลักษณ์ พันธุ์สิทธิ์. (2564). อุดมการณ์ทางสังคมในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ. 2561 - 2560. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. (18)2. 89-102.
- สนิท สมัครการ. (2519). มีเงินก็นับว่าน้อง มีทองก็นับว่าพี่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย. บรรณกิจ เทรตติง.
- สนิท สมัครการ. (2555). สถาบันครอบครัว เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์. ใน คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา สังคมไทย. (บ.ก.), *เอกสารการสอนวิชาสังคมไทย*. (น. 225-266). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนทรี โคมิน และสนิท สมัครการ. (2522). *ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด*. [รายงานการวิจัย]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุจิตรา แก้วสินวล และคณะ. (2563). อุดมการณ์ความเป็น “เด็ก” ที่สะท้อนผ่านการเรียนการสอนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 30(2), 31-47.
- อัลภา เมืองศรี. (2561). การเสริมสร้างความสุขของเยาวชนจากครอบครัว: ภาพสะท้อนจากนวนิยาย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 255-270.
- อำนาจ สงวนกลาง. (2564). การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *ธรรมธรรมา วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา*, 7(1), 102-130.
- อิงอร สุพันธุ์วนิช. (2548). *นวนิยายนิทัศน์*. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารสารมังรายสาร

Mangrai Saan Journal of Humanities and Social Sciences

เจ้าของ สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทบทความวิจัย และบทความวิชาการ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเผยแพร่ผลงานวิชาการให้แก่อาจารย์ นักศึกษาและนักวิจัย ทั้งในและนอกสถาบัน

บรรณาธิการ อาจารย์ ดร.อดิสรณ์ ประทุมถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง
รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณา ศรีจำปา
รองศาสตราจารย์ ดร.ประกาศิต สิทธิธิตกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.คมสัน รัตนะสิมากุล
รองศาสตราจารย์ นราวัลย์ พูลพิพัฒน์
รองศาสตราจารย์ สนิท สัตโยภาส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง อินทร์ไชย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จากรุวรรณ เบญจาทิกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กร รอดทรัพย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติา เจียพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิฐ จันมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัตร พัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัย สิทธิวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย คำแสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ลีตระกูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย มุ่งไรสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสงี่ยม บุญพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ไชยชมภู
อาจารย์ ดร.สุภาวดี เพชรเกต
อาจารย์ ดร.กมลวดี บุณวัฒน์
อาจารย์ ดร.พรหมพิสิฐ พันธจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา สุทธิวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเรือง ขึ้นสุวิมล
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ช่างพึง
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรนธิษฐ์ ศรีจอมทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประนอม แก้วระคน
รองศาสตราจารย์ ดร.ชไมภัค เตชสุนันต์
รองศาสตราจารย์ ศรีวิไล พลมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย พานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิกา พรหมมาศ
Senior lecturer ศศิวิมล คล้ายคลึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยา สัมจันทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพินิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา กาวิระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ลีตระกูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ เวชชะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรุณศิริ ใจมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธีรา อะทะวงษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ บุญพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณิธิ รังษิ์ชวัล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัทธา บุญยะรัตน์
อาจารย์ ดร.ไกรลิ่ง อามระดิช
อาจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ สุขเล็ก
อาจารย์ ดร.สมลักษณ์ เลี้ยงประยูร

อาจารย์ ดร.สุดารัตน์ พญาพรหม
อาจารย์ ดร.ณัฐพล สันธิ
อาจารย์ ดร.ศิรินพรรณ ชุ่มอินทจักร
อาจารย์ ดร.สมยศ จันทร์บุญ
อาจารย์ ดร.เบญจมาภรณ์ สุริยวงศ์
อาจารย์ ดร.อนันตา สุขวัฒน์

อาจารย์ ดร.ชฎาพัศฐ์ สุขกาย
อาจารย์ ดร.วรรณวิรัตน์ ตุงคะเวทย์
อาจารย์ ดร.ศิวภรณ์ สองแสน
อาจารย์ ดร.อาภิสรา พลนรัตน์
อาจารย์ ดร.สุกัญญา ขลิบเงิน
อาจารย์ ดร.ชิมมี อุปรา

**** บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการ
จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านต่อบทความ ****
**บทความที่ลงพิมพ์ในวารสารฯ เป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**

บทความวิจัย

ความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู้เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

Fait and Rituals of Ghost Raising Adopted by Karen People at Ban Pu Ter Community, Mae Ku Sub District, Mae Sot District, Tak Province

ชยานิน บุญส่งศักดิ์, หนึ่งฤทัย ม่วงเย็น, อุไรวรรณ สิงห์ทอง, ฉิยุน เจียง

Chayanin Boonsongsak, Neungreuthai Meungyen, Uraiwan Singthong, Qiyun Jiang

เศรษฐศาสตร์ เพศสถานะ และชายขอบ: จุดเริ่มต้นและทางออกในนวนิยาย เรื่องเลือดข้นคนจาง ของ ฤทัยวรรณ วงศ์สิริสวัสดิ์

Economics, Gender and the marginal people: Causes and Solutions in Leaudkhon Khonjang by Ruethaiwan Wongsirasawat

อนัญญา วาริสอาด

Ananya Warisa-aad

อุดมการณ์การเป็นลูกที่ดีในนวนิยายของจุฬามณี

The Ideologies of Being a Good Child in Chulamanee's Novels

อัศวินท์ ทบตัน, สุภาวดี เพชรเกตุ, ชยานิน บุญส่งศักดิ์

Aukkarawin Tobdan, Supawadee Petket, Chayanin Boonsongsak

บทความวิชาการ

ความตระหนักในคุณค่าและทัศนคติต่อการเรียนวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (หลักสูตรนานาชาติ)

Awareness of the Value and Attitude towards the Learning of Literature in English of Undergraduate Students (International Program)

ปริยาภา วังมณี

Preeyapha Wangmanee

พระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา: อิทธิพลที่มีต่อศิลปะด้านคีตศิลป์

The Royal Literature Enau: Its Impact on Thai Vocal Music

ฟิลาสินี อินทร์พยุ่ง, สุภาวดี เพชรเกตุ, ชยานิน บุญส่งศักดิ์, จักรภพ เอี่ยมคณะ

Philasinee Inpayung, Supawadee Petket, Chayanin Boonsongsak, Jakrabhop lamdanush

ติดต่อได้ที่:

วารสารมังรายสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อาคาร 39 สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 8 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100 โทร. 053-776000 ต่อ 1661